

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

της Ίνας Κοτόρι
(Α.Μ.:1012202103020)

Θέμα: «Τα κάστρα της Κορώνης και της Μεθώνης στα χρόνια του αγώνα της ανεξαρτησίας (1821-1830)»

Επιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ιωάννα-Σουλτάνα Κοτσώρη

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2023

«Όταν αποφασίσαμε να κάμωμε την Επανάσταση, δεν εσυλλογισθήκαμε ούτε πόσοι είμεθα ούτε πως δεν έχομε άρματα ούτε ότι οι Τούρκοι εβαστούσαν τα κάστρα και τας πόλεις ούτε κανέναν φρόνιμος μας είπε “πού πάτε εδώ να πολεμήσετε με σιταροκάραβα βατσέλα”».

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, 1770-1843

Ήρωας του Εικοσιένα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5
Α΄ Κεφάλαιο	
1.1. Η έναρξη της Επανάστασης στην Καλαμάτα.....	8
1.1.1. Η Μεθώνη και η Κορώνη κατά την έναρξη του επαναστατικού αγώνα.....	12
1.2. Επιθέσεις κατά του Κάστρου της Μεθώνης.....	13
1.2.1. Επιθέσεις κατά του Κάστρου της Κορώνης.....	22
Β΄ Κεφάλαιο	
2.1. Προσπάθεια άλωσης του Κάστρου της Κορώνης (το μεγάλο Ρεσάλτο).....	27
2.2. Η αποβίβαση του Ιμπραήμ πασά στη Μεθώνη.....	31
2.2.1. Η αποβίβαση του Ιμπραήμ πασά στην Κορώνη.....	39
Γ΄ Κεφάλαιο	
3.1. Η Μεθώνη και η Κορώνη προς τον δρόμο της απελευθέρωσης.....	44
3.2. Τα ηρωικά πρόσωπα που βοήθησαν για την απελευθέρωση των δύο επαρχιών.....	48
3.3. Κορώνη και Μεθώνη, στα χρόνια του Καποδίστρια.....	51
Επίλογος.....	59
Πηγές και Βιβλιογραφία.....	61
Παράρτημα.....	66
Περίληψη.....	70

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα: *«Τα κάστρα της Κορώνης και της Μεθώνης στα χρόνια του αγώνα της ανεξαρτησίας (1821-1830)»*, πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία: Νέες Θεωρήσεις και Προοπτικές» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η παρουσίαση των δύο κάστρων της Κορώνης και της Μεθώνης για το ρόλο που διαδραμάτισαν στην ελληνική επανάσταση (1821) και την εξέλιξή τους με το πέρασμα των σκληρών χρόνων μέχρι τη μεγάλη ώρα της ανεξαρτησίας (1830).

Η επιλογή του θέματος της εργασίας μου πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τον καθηγητή μου, κ. Θανάση Χρήστου. Μέσω αυτού του θέματος μπόρεσα και εγώ να ταξιδέψω στις σκληρές εποχές που έζησαν οι αγωνιστές Έλληνες και να μάθω περισσότερα για τον τόπο κατοικίας μου. Νιώθω την ανάγκη και την υποχρέωση να πληροφορήσω τους επισκέπτες και τους θαυμαστές που αναζητούν την ιστορία αυτών των δύο, καθώς είναι δύο μέρη που έχω ζήσει.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τον καθηγητή μου κ. Θανάση Χρήστου καθώς πέρα από τη βοήθεια που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα, κατάφερε να μας διδάξει την ουσία της ιστορικής έρευνας και με τις υποδείξεις και τις συμβουλές του, να μας κάνει να δούμε με άλλη ματιά την Ιστορία μας. Ακολουθώντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και όλους τους καθηγητές που υπήρξαν μέρος αυτού του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για τις νέες γνώσεις και τα ερεθίσματα που μας προσέφεραν. Επίσης θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς τους συμφοιτητές μου που γνώρισα στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας. Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, τον αρραβωνιαστικό μου και τους φίλους μου για τη συνεχή συμπαράσταση, την κατανόηση και τις πολύτιμες συμβουλές τους.

Εισαγωγή

Η Ελληνική Επανάσταση χαρακτήθηκε στις μνήμες όχι μόνο των Ελλήνων αλλά και όλου του κόσμου. Πρόκειται για ένα καταλυτικό γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία του πρώτου ανεξάρτητου εθνικού κράτους στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι υπόδουλοι Έλληνες αν και δεν διέθεταν την οικονομική στήριξη ούτε τον σπλισμό, διέθεταν όμως ψυχική δύναμη και ανάγκη για απελευθέρωση από τον Οθωμανό δυνάστη. Μετά από σειρά αιματηρών γεγονότων ο στόχος επετεύχθη και οι Έλληνες είναι πλέον ελεύθεροι να ζήσουν αυτή την πολυπόθητη ειρηνική ζωή.

Η εργασία μου χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην έναρξη της Επανάστασης στην Καλαμάτα στις 23 Μαρτίου του 1821 και ιδιαίτερα γίνεται αναφορά στις επαρχίες, Κορώνη και Μεθώνη και την κατάσταση που επικράτησε εκεί κατά την αρχή του απελευθερωτικού αγώνα. Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται και οι επιθέσεις που δέχτηκαν τα κάστρα των δύο επαρχιών.

Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει την προσπάθεια απελευθέρωσης του κάστρου της Κορώνης, το μεγάλο ρεσάλτο όπως είναι γνωστό, αλλά και την απόβαση του Ιμπραήμ πασά στη Μεθώνη και στην Κορώνη και τις προσπάθειες των ελληνικών δυνάμεων για την αντιμετώπισή του.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο περιγράφεται ο δρόμος προς την απελευθέρωση των δύο κάστρων από τον τουρκικό ζυγό, τα ηρωικά πρόσωπα που βοήθησαν στον αγώνα της ανεξαρτησίας αλλά και το πως τα δύο αυτά κάστρα διαμορφώθηκαν κατά τα χρόνια του Καποδίστρια μετά τις καταστροφικές επιδρομές των Οθωμανών σε όλα αυτά τα χρόνια του αγώνα.

Πριν από την έκρηξη της επανάστασης του 1821 είχαν προηγηθεί και άλλα επαναστατικά κινήματα χωρίς όμως επιτυχία. Το 1770 ξέσπασαν τα Ορλωφικά, αρχηγοί ήταν ο Θεόδωρος και ο αδερφός του Αλέξης Ορλόφ. Προς το τέλος του Φεβρουαρίου μαζί με λίγους Μανιάτες κατέλαβαν την Κυπαρισσία και το Μυστρά. Στο μεταξύ ο Θεόδωρος Ορλόφ προσπάθησε να πολιορκήσει την Κορώνη με στρατιώτες Ρώσους, Σλάβους, Μαυροβουνιώτες και Μανιάτες χωρίς όμως να μπορέσει να την κυριεύσει. Ο αδερφός του ο Αλέξιος, ανέλαβε γενικός αρχηγός και επειδή δεν μπορούσε να καταλάβει την Κορώνη καθώς διέθετε ισχυρό κάστρο, προχώρησε προς την Πύλο όπου την κατέλαβε και πολιορκήσε τη Μεθώνη. Στις 23 Απριλίου έστειλε προκηρύξεις προς τους Έλληνες για να συμμετέχουν στην επανάσταση. Στην επανάσταση συμμετείχαν πολλοί Έλληνες από την Πελοπόννησο, την Κρήτη, τα Ιόνια νησιά αλλά και τη Στερεά Ελλάδα χωρίς ιδιαίτερη

επιτυχία. Οι Τούρκοι για αντίποινα έστειλαν περίπου 10.000 Τουρκαλβανούς στρατιώτες που έμειναν εκεί δέκα χρόνια. Μέσα σε αυτά τα χρόνια ακολούθησαν σφαγές, καταστροφές, ζημιές που θα μείνουν για πάντα χαραγμένες στις μνήμες των ανθρώπων και κυρίως της Κορώνης που γνώρισε τότε τις μεγαλύτερες καταστροφές καθώς από εκεί ξεκίνησε ο Ορλόφ.

Οι Έλληνες όμως δεν το βάζουν κάτω και συνεχίζουν να αγωνίζονται για τον μεγάλο ξεσηκωμό. Η ελπίδα ότι κάποιο ξένο κράτος θα τους βοηθούσε να λυτρωθούν είχε κλονιστεί. Τώρα ήξεραν ότι έπρεπε να στηριχτούν στις δικές τους δυνάμεις. Έτσι στις 14 Σεπτεμβρίου του 1814 ιδρύθηκε στην Οδησό της Ρωσίας η Φιλική Εταιρεία, μία μυστική οργάνωση με σκοπό τον συντονισμό των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους. Η οργάνωση ιδρύθηκε από τρεις άσημους εμπόρους, τον Εμμανουήλ Ξάνθο, τον Νικόλαο Σκουφά και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ως αρχηγός της Εταιρείας, εισβάλλει στις 22 Φεβρουαρίου του 1821 στο Ιάσιο της Βλαχίας, με σκοπό την εξέγερση και των άλλων βαλκανικών εθνών έναντι των Τούρκων. Σύντομα όμως προέκυψαν σοβαρά προβλήματα και η κρίσιμη μάχη δόθηκε στο Δραγατσάνι με ήττα των Ελλήνων. Όμως αυτή η πράξη κατάφερε να εξαπλώσει την ιδέα του επαναστατικού αγώνα.

Από όλες τις ελληνικές πόλεις, η Πελοπόννησος παρουσιάζεται καλύτερα προετοιμασμένη για τον μεγάλο αγώνα. Δύο είναι οι κυριότερες επαναστατικές εστίες, η Μάνη και η Αχαΐα. Τα πρώτα επαναστατικά στρατόπεδα είχαν στηθεί από βοσκούς, γεωργούς και βιοτέχνες γύρω από τα κάστρα των παραλίων (Πάτρας, Πύλου, Μεθώνης, Κορώνης, Καλαμάτας, Μονεμβασίας, Ναυπλίου και Ακροκορίνθου) και του εσωτερικού (Καρύταινας), όπου ο τουρκικός πληθυσμός έχει συγκεντρωθεί. Ύστερα από μυστικές δράσεις, φτάνουμε στις 23 Μαρτίου του 1821 όπου κηρύσσεται η έναρξη της Επανάστασης στην Καλαμάτα υπό τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τον Κολοκοτρώνη και τον Παπαφλέσσα. Τα γεγονότα αυτά ξετυλίγονται στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μου. Η Καλαμάτα, η Τρίπολη και άλλες πόλεις ήταν ήδη στα χέρια των επαναστατών. Τα κάστρα όμως της Κορώνης και της Μεθώνης, ήταν υπό την κυριαρχία των Τούρκων.

Η Επανάσταση των Ελλήνων δεν χαροποιεί ιδιαίτερα την Ευρώπη, που είχε κουραστεί από τους ναπολεόντειους πολέμους. Ο ξεσηκωμός των Ελλήνων πίστευαν ότι θα καταστρέψει την ευρωπαϊκή ισορροπία και ήταν σχεδόν εχθρικοί ως προς αυτή τους την κίνηση. Όμως ο συνεχόμενος αγώνας των Ελλήνων στο τέλος προκάλεσε τη συμπάθεια του λαού της Ευρώπης και της Αμερικής με αποτέλεσμα όλα τα μεγάλα πολιτιστικά και πολιτικά ιδεολογικά ρεύματα της εποχής να τους υποστηρίζουν.

Το 1825 έφτασε στην Πελοπόννησο ο Ιμπραήμ πασάς και παρά τις ηρωικές αντιστάσεις των Ελλήνων δεν κατάφεραν να σταματήσουν τον Τούρκο τύραννο που

κατέστρεψε ολόκληρη σχεδόν την Πελοπόννησο και πυρπόλησε τις περιουσίες και τις καλλιέργειες των κατοίκων. Η εξέλιξη των γεγονότων πριν και κατά την άφιξη του Αιγύπτιου πασά σημειώνονται στο δεύτερο κεφάλαιο. Η πορεία των πραγμάτων αρχίζει να αλλάζει όμως όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, συνέτριψαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο στη Ναυμαχία του Ναυαρίνου στις 20 Οκτωβρίου 1827. Τότε και τα δύο κάστρα της Μεσσηνίας, της Κορώνης και της Μεθώνης, είδαν τον δρόμο της ελευθερίας όταν ο Νικολά-Ζοζέφ Μαιζόν, Γάλλος στρατάρχης, κατέλαβε τα φρούρια Μεθώνης και Κορώνης και κατάφερε να εκδιώξει τον Ιμπραήμ πασά.

Πλέον ξεκινάει και για τη Μεσσηνία η ειρηνική και ήρεμη ζωή που επιζητούσαν τόσα χρόνια. Μετά και την εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια, του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας, το ελληνικό κράτος ξεκινάει προσπάθειες εκσυγχρονισμού σε όλους τους τομείς. Η κανονικότητα στη ζωή των κατοίκων σιγά σιγά επανέρχεται και αυτά περιγράφονται πιο λεπτομερειακά στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας μου.

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν η πληροφόρηση τόσο η δική μου όσων και των συμπολιτών μου σχετικά με τα δύο αυτά φρούρια που θεωρώ ότι πέρασαν αρκετά δύσκολα και επίπονα κατά τη διάρκεια του τουρκικού δυνάστη. Ελπίζω ότι κατάφερα να παρουσιάσω τα σημαντικότερα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη χρονική αυτή περίοδο στις δύο επαρχίες της Κορώνης και της Μεθώνης. Πρόκειται για δύο μέρη που έχω ζήσει και θεωρούσα καθήκον μου την εξιστόρηση της ιστορίας τους στην εργασία μου.

Α' Κεφάλαιο

1.1. Η έναρξη της Επανάστασης στην Καλαμάτα

Σε όλα τα μέρη των ελληνικών εδαφών ο αριθμός των Χριστιανών είναι ανώτερος των εχθρών. Στην Πελοπόννησο όμως ο χριστιανικός λαός εκτός του ότι ξεπερνούσε σε αριθμό τους Τούρκους, ήταν και σε πολλά άλλα καλός καθώς ο τουρκικός ζυγός δεν ήταν ιδιαίτερα έντονος εδώ. Πολλοί άνδρες από την τάξη των κλεφτών, διέπρεπαν και φημίζονταν για την ανδρεία τους και την πολεμική τους εμπειρία. Η γεωγραφική θέση της Πελοποννήσου την αναδεικνύει, γι' αυτό υπάρχει και η άποψη ότι είναι η ακρόπολη της Ελλάδας και αποτελούσε την καταλληλότερη και ασφαλέστερη βάση του επαναστατικού κινήματος¹.

Από το 1820 έως το 1821 σημαντικοί Έλληνες άρχισαν να φτάνουν σιγά-σιγά στη Μάνη. Στις 6 Ιανουαρίου του 1821 ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης έρχεται από τη Ζάκυνθο και βρίσκει καταφύγιο στον Πύργο του Παναγιώτη Μούρτζινου στην Καρδαμύλη². Μία ακόμη σημαντική προσωπικότητα που έφτασε την ίδια περίοδο στη Μάνη ήταν ο Παπαφλέσσας. Σημαντικό ρόλο για την εξέλιξη της επανάστασης έπαιξε και ο Αλή πασάς ο οποίος επειδή ήθελε να απομακρύνει το σουλτάνο και να πάρει αυτός τη θέση του, επέφερε μεγάλη εσωτερική αναστάτωση κατά την περίοδο αυτή. Επιπλέον ο Χουρσίτ πασάς μετακινείται από το Μοριά στην Ήπειρο και η περιοχή της Πελοποννήσου δεν έχει έντονη τουρκική κίνηση³.

Πλέον επικρατούσε σκεπτικισμός και επιφυλακτικότητα σχετικά με το πότε ήταν η κατάλληλη στιγμή κατά την οποία θα γινόταν η μεγάλη επανάσταση. Ήδη από τις αρχές του Μαρτίου στη Μάνη επικρατούσε επαναστατικό κλίμα. Οι Τούρκοι άρχισαν να ανησυχούν και αποφάσισαν να στείλουν τις οικογένειές τους σε ασφαλή μέρη, μέσα στα κοντινότερα κάστρα. Τον ίδιο μήνα έφτασε στο λιμάνι του Αλμυρού ένα φορτωμένο με πολεμοφόδια ιστιοφόρο υπό τον καπετάν Χριστόδουλο Μέξη που είχαν στείλει οι Φιλικοί της Σμύρνης. Για την ασφαλή μεταφορά του φορτίου αυτού, ο Παπαφλέσσας κατέστησε υπεύθυνους τον Νικηταρά και τον Αναγνωσταρά. Οι Τούρκοι από την άλλη βλέποντας το φορτίο και τους ένοπλους χωρικούς να το μεταφέρουν άρχισαν να ανησυχούν. Οι προεστοί όμως τους έπεισαν ότι πρόκειται για λάδι και υπάρχουν ένοπλοι που το μεταφέρουν λόγω του φόβου των ληστών που υπήρχε τότε στην περιοχή. Οι Έλληνες ήταν τόσο πειστικοί που ο

---

¹ Σ. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Λονδίνο 1860, τ. 1, σ. 46-47

² Θ. Χρήστου, *Πολιτικές και κοινωνικές όψεις της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2013, σ. 29

³ Γ. Γ. Γερβίνος, *Ιστορία της Επανάστασης και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, Αθήνα 1864, τ. 1, σ. 188-189

Αρναούτογλου ζήτησε από τον Πετρόμπεη ενισχύσεις⁴. Αυτό έκανε και ο Πετρόμπεης, έστειλε στις 20 Μαρτίου στην Καλαμάτα 150 Μανιάτες με τον γιο του Ηλία Μαυρομιχάλη με το πρόσχημα της προστασία της πόλης. Τότε ο Ηλίας, ο γιος του Πετρόμπεη, ζήτησε από τον Οθωμανό αξιωματούχο να φέρουν και μεγαλύτερες ενισχύσεις γιατί υπήρχαν φήμες ότι θα γινόταν μεγάλη καταστροφή της πόλης και λεηλασίες από κλέφτες. Και έτσι και έγινε, ο Οθωμανός αξιωματούχος ενημέρωσε τον Πετρόμπεη ότι χρειαζόντουσαν και άλλους Μανιάτες. Αυτό ήταν και το μήνυμα που περίμεναν οι καπεταναίοι, οι οποίοι ήταν συγκεντρωμένοι στις Κιτριές υπό την ηγεσία του Πετρόμπεη.

Στις 22 Μαρτίου του 1821⁵, από νοτιοανατολικά ήρθαν 2.000 ένοπλοι καταλαμβάνοντας τους βορειοανατολικούς λόφους γύρω από την πόλη της Καλαμάτας, ξεκινώντας από το μοναστήρι της Βελανιδιάς. Επικεφαλής ήταν ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μαζί με τους Μούρτζινους, τους Καπετανάκηδες, τους Μαυρομιχάληδες, τους Κυβέλλους, τους Κουμουντουράκηδες και τους Χρησταίους. Την ίδια στιγμή, από βόρεια και δυτικά καταφθάνουν ο Παπαφλέσσας με τον Αναγνωσταρά και τον Νικηταρά. Οι Τούρκοι τότε μόλις το αντιλήφθηκαν κλείστηκαν μέσα σε σπίτια των ισχυρών της πόλης για να αμυνθούν. Το επόμενο πρωί, οι επαναστάτες που πλέον είχαν καταλάβει την πόλη, τους ζήτησαν να παραδοθούν. Εκείνοι συμφώνησαν καθώς έβλεπαν ότι δεν υπήρχε άλλη διέξοδος αλλά ζήτησαν τη διασφάλιση της ζωής τους. Οι Έλληνες όμως δεν είχαν καμία διάθεση να συμβιβαστούν και για να το δείξουν αυτό στους Τούρκους, δολοφόνησαν έναν επιφανή Τούρκο γιατρό της Καλαμάτας, τον Μουράτ, μαζί με την οικογένειά του⁶. Οι Τούρκοι μαθαίνοντας αυτή την είδηση φοβήθηκαν και έτσι παραδόθηκαν όπως και ο Σουλεϊμάν αγάς που παρέδωσε στους Έλληνες την πόλη της Καλαμάτας μαζί με τον οπλισμό. Οι Έλληνες διόρισαν μία επιτροπή με οκτώ μέλη και δύο γραμματείς που παρέλαβαν όλα τα όπλα από τους Οθωμανούς καθώς και τα έπιπλά τους. Επίσης, οι αρχηγοί των Ελλήνων διέταξαν να σφραγιστούν όλες οι αποθήκες όπου υπήρχε τροφή έτσι ώστε να χρησιμεύσουν αργότερα ως τροφή για τα στρατεύματα.

Αφού διαμοίρασαν τους Οθωμανούς της Καλαμάτας σε αρμόδιους χώρους, οι Έλληνες αρχηγοί προσκάλεσαν τον Κλήρο αποτελούμενο από 24 Ιερείς και Ιερομονάχους ντυμένοι με τις ιερατικές τους στολές και έχοντας μαζί τους την άγια εικόνα συγκεντρώθηκαν όλοι μαζί στην πόλη της Καλαμάτας. Οι Έλληνες πλέον έφταναν τον

---

⁴ Θ. Χρήστου, *ό. π.*, σ. 35

⁵ Θ. Χρήστου, *ό. π.*, σ. 36

⁶ Γ. Αναπλιώτης, *Το Ημερολόγιον του Αγώνος της Ελευθερίας εν Μεσσηνία (1816-1828)*, Καλαμάτα 1971, σ. 36-37

αριθμό των 6 χιλιάδων στρατιωτικών, πολιτικών, εμπόρων και άλλων ανδρών, γυναικών και των παιδιών τους⁷.

Εκείνη την ημέρα, στις 23 Μαρτίου 1821 και ώρα 10:00 προ μεσημβρίας στην Καλαμάτα εψάλη δοξολογία στο ναό των Αγίων Αποστόλων για την έναρξη της επανάστασης και την κατάληψη της Καλαμάτας. Οι ιερείς ευλογούν τις σημαίες και ορκίζουν τους αγωνιστές. Στις 28 Μαρτίου συστάθηκε ως κυβερνητικό σώμα η Μεσσηνιακή Γερουσία, μία επαναστατική επιτροπή για τον καλύτερο συντονισμό του αγώνα⁸. Την ηγεσία της Μεσσηνιακής Γερουσίας την ανέλαβε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Η Γερουσία διατηρήθηκε ακριβώς ένα έτος και παραχώρησε τη θέση της αργότερα στην Πελοποννησιακή Γερουσία με έδρα την Αίγινα. Την ίδια μέρα ο Μαυρομιχάλης εξέδωσε προκήρυξη προς τις ευρωπαϊκές αυλές εξηγώντας τους λόγους της επανάστασης των Ελλήνων και ζητώντας τη συμπαράστασή τους:

«ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑΣ ΑΥΛΑΣ:

Εκ μέρους του Αρχιστρατήγου των Σπαρτιατικών στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη και της Μεσσηνιακής Γερουσίας της εν Καλαμάτα.

Ο ανυπόφορος ζυγός της οθωμανικής τυραννίας εις το διάστημα ενός και επέκεινα αιώνος κατήντησεν εις μίαν ακμήν, ώστε να μη μείνη άλλο εις τους δυστυχείς Πελοποννησίους Γραικούς, ειμή μόνον φωνή, και αυτή, διά να ωθή κυρίως τους εγκαρδίους αναστεναγμούς των. Εις τοιαύτην όντες αθλίαν κατάστασιν, στερημένοι από όλα τα δίκαιά μας, με μίαν γνώμην ομοφώνως απεφασίσαμεν να λάβωμεν τα όπλα και να ορμήσωμεν κατά των τυράννων..... Εν ενί λόγω απεφασίσαμεν ή να ελευθερωθώμεν, ή να αποθάνωμεν.

Διό παρακαλούμεν την συνδρομήν όλων των εξευγενισμένων ευρωπαϊκών γενών, ώστε να δυνηθώμεν να φθάσωμεν ταχύτερον εις τον ιερόν και δίκαιον σκοπόν μας, και να λάβωμεν τα δίκαιά μας, και να αναστήσωμεν το ταλαιπωρημένον ελληνικόν γένος μας. Δικαίω τω λόγω η μήτηρ μας Ελλάς, εκ της οποίας και σεις εφωτίσθητε, απαιτεί όσον τάχιστα την φιλόανθρωπον συνδρομήν σας και διά χρημάτων και διά όπλων και διά συμβουλών....

Εν τω Σπαρτιατικώ στρατοπέδω της Καλαμάτας,
τη 25 μαρτίου 1821.

ΠΙΕΤΡΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

⁷ Α. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 335-336

⁸ Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930*, Αθήνα 1925, τ 6, σ. 35

Ηγεμών και Αρχιστράτηγος,
και η ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΕΡΟΥΣΙΑ εν Καλαμάτα⁹».

Αμέσως χωρίς να χάσει χρόνο, η Μεσσηνιακή Γερουσία έδωσε διαταγές προς τους καπεταναίους να αναχωρήσουν άμεσα και να πάνε να πολιορκήσουν τα φρούρια της Μεσσηνίας. Η απελευθέρωση της πόλης της Καλαμάτας αποτελεί την επίσημη έναρξη της ελληνικής Επανάστασης και αποτέλεσε την πρώτη ελληνική πόλη που απελευθερώθηκε από τους Τούρκους.

Ο συνταγματάρχης Χριστόδουλος Καπετανάκης διηγείται το γεγονός της έναρξης της επανάστασης στην Καλαμάτα με τους εξής στίχους¹⁰:

«Η σημαία εφανίσθη
κυανή εχρωματίσθη,
Εθνική εκυματίσθη
πανταχού και εγνωρίσθη,
Και αυτή πρώτη σηκώθη
στας Καλάμας ανυψώθη,
Και από των Σπαρτιατών
καπεταναίων των κλεινών,
Εδώ ο Κολοκοτρώνης
και Δημήτρης Παπατσώνης,
Δικαίος κ' Αναγνωστάς
Κεφάλας και Νικηταράς,
και ο Τζάνες Παναγιώτης
Μανωλάκης ο Δαργιώτης,
Αθανανούλης Κυριακός
ο Ντεγρές λέγω και αυτός
ο Αναστάσης Περρωτής
Καλαμαριώτης και λοιποί».

⁹ Ι. Φιλήμων, *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1860, τ. 3, σ. 28-29

¹⁰ Δ. Χ. Δουκάκης, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του Καποδιστρίου*, Αθήνα 1911, τ. 3, σ. 221-222

1.1.1.Η Μεθώνη και η Κορώνη κατά την έναρξη του επαναστατικού αγώνα

Σε αυτά τα χρόνια της τουρκοκρατίας ολόκληρο τον 18^ο αιώνα βασικό χαρακτηριστικό της ζωής στην Κορώνη και τη Μεθώνη είναι η παρακμή του πληθυσμού αλλά και η εμπορική δραστηριότητα των ντόπιων. Με την αποχώρηση των Βενετών και την ανικανότητα των Τούρκων οι ντόπιοι βρίσκουν ευκαιρία και ξαναπάρουν στα χέρια τους το εμπόριο και κρατούν για πολύ καιρό τα ηνία παρά την εγκατάσταση πολλών ξένων εμπορικών οίκων στα μεγάλα λιμάνια όπως της Κορώνης και της Μεθώνης.

Ενώ επικρατεί ο μεγάλος ξεσηκωμός η Κορώνη και η Μεθώνη συνεχίζουν το συνηθισμένο τους πατροπαράδοτο βίο. Οι ντόπιοι και Τούρκοι έχοντας βασικά στα χέρια τους την εμπορική παρακαταθήκη που την είχαν κληρονομήσει από τους Βενετούς, αρμένιζαν τα γύρω πέλαγα και μάζευαν πλούτη.

Με το άκουσμα όμως της έναρξης της επανάστασης στην Καλαμάτα οι Τούρκοι φοβήθηκαν και πήραν τις οικογένειές τους και κλείστηκαν στα κοντινότερα παραθαλάσσια φρούρια¹¹. Οι Οθωμανοί της Αρκαδίας την 25 Μαρτίου αποσύρθηκαν μαζί με τα γυναικόπαιδά τους στα φρούρια της Μεθώνης, της Κορώνης και του Νεοκάστρου. Αυτούς αλλά και τους Οθωμανούς κατοίκους του φρουρίου τους απέκλεισαν μέσα οι επαρχιώτες.

Για το φρούριο της Κορώνης και της Μεθώνης ξεκίνησε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης μαζί με άλλους Λάκωνες, ενώ ο Κολοκοτρώνης με τον Ηλία Μαυρομιχάλη, Αναγνωσταρά και Παπαφλέσσα προς το εσωτερικό του Μοριά. Στο συμβούλιο που έγινε ο Κολοκοτρώνης πρότεινε την κίνηση όλων των Λακώνων προς το κέντρο της Πελοποννήσου, αλλά οι Μεσσήνιοι θεώρησαν ότι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη οι επαρχίες Κορώνης και Μεθώνης ως ασθενέστερες και θεωρούσαν πως αν τις βοηθήσουν άμεσα, θα προφτάσουν τις σφαγές των κατοίκων από τους Τούρκους εντός των φρουρίων¹².

Οι Έλληνες έτσι ξεκίνησαν να κυριεύουν τα κάστρα της Μεσσηνίας όπως της Πύλου, Μεθώνης, Κορώνης, Καλαμάτας, Μονεμβασίας αλλά και αυτά της Πάτρας, Ναυπλίου, Ακροκορίνθου¹³. Τα περισσότερα μπόρεσαν να τα κυριεύσουν λόγω της έλλειψης τροφής των Τούρκων που αναγκάστηκαν να παραδοθούν. Όμως τα φρούρια της Κορώνης και της Μεθώνης παρά τις πολλές προσπάθειες των Ελλήνων να τα κυριεύσουν δεν κατάφεραν να τα πάρουν στα χέρια τους αλλά έμειναν υπό την κυριαρχία των Οθωμανών

¹¹ Γ. Γ. Γερβίνος, *ό. π.*, Αθήνα 1864, τ. 1, σ. 195

¹² Θ. Χρήστου, *Ιχνηλατώντας τη συμβολή Καλαμάτας και της Μεσσηνιακής ενδοχώρας στο έπος της ανεξαρτησίας*, Καλαμάτα 2021, σ. 210

¹³ Α. Ε. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 162

καθώς σιτιζόντουσαν μέσω της θάλασσας¹⁴. Τη Μεθώνη την πολιορκούν οι Τριφύλλιοι, Πύλιοι και Μεθωναίοι ενώ την Κορώνη οι Μεσσήνιοι, Λάκωνες και Κορωναίοι υπό τη στρατηγία του Αντωνίου Μαυρομιχάλη¹⁵. Οι Έλληνες της Κορώνης ξεσηκωμένοι και αυτοί από το κίνημα της επανάστασης, είχαν προσπαθήσει πολλές φορές να κυριεύσουν το κάστρο αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Οι Τούρκοι των δύο φρουριών είχαν φροντίσει να έχουν γεμάτες αποθήκες με τρόφιμα και πολεμοφόδια και ο δρόμος της θάλασσας ήταν ανοιχτός σε περίπτωση βοήθειας. Στους δύο πρώτους μήνες υπήρξαν πολλά προβλήματα και λιγιστές επιτυχίες. Οι προετοιμασίες της επανάστασης ήταν ανεπαρκείς και οι πολιορκίες γινόντουσαν από ένοπλους χωρίς όμως κανόνια και πολλά πυρομαχικά. Λίγοι ήταν αυτοί που διέθεταν όπλα, εκτός από μαχαίρια και αγροτικά εργαλεία και ακόμα λιγότεροι ήταν αυτοί που ήξεραν να πολεμούν. Οι Τούρκοι της Κορώνης ήταν σκληρότεροι και πονηρότεροι από τους άλλους. Είχαν πλέον εγκατασταθεί όλοι τους στην επαρχία και εντός των τειχών και του φρουρίου ήταν αρκετά τυραννικοί. Οι δημογέροντες δεν μπορούσαν να αντισταθούν όπως σε άλλα μέρη της Πελοποννήσου και σχολεία σχεδόν δεν υπήρχαν. Τα δύο φρούρια θα υπομείνουν για πολλά χρόνια ακόμα τον τούρκικο ζυγό.

1.2.Επιθέσεις κατά του Κάστρου της Μεθώνης

Στις 21 Μαρτίου, κυκλοφόρησε μία φήμη, ότι στη Μάνη και στη Σπάρτη έχουν φτάσει πολλά πολεμικά πλοία από στρατεύματα διαφόρων Κιράλιδων με σκοπό να σφάξουν τους Οθωμανούς που βρίσκονταν στην Αρκαδία¹⁶. Οι Οθωμανοί ακούγοντας αυτές τις φήμες έχασαν την ησυχία τους και άρχισαν να πανικοβάλλονται. Έτσι ανήσυχοι άρχισαν να ετοιμάζουν την κινητή τους περιουσία σε διάφορα κιβώτια και έστειλαν Οθωμανούς για να μαζέψουν τα ζώα τους, χωρίς να τους αντιληφθούν οι Έλληνες χωρικοί. Στις 25 Μαρτίου με τη βοήθεια αλόγων και μουλαριών κατάφεραν να μεταφέρουν τα πράγματά τους στα Φρούρια του Νεοκάστρου και της Μεθώνης. Την ίδια μέρα οι Οθωμανοί άρχισαν να φοβούνται ακόμα περισσότερο μετά τις ψεύτικες φήμες που διαδίδονταν. Έτσι ανέβηκαν στο φρούριο της Ακροπόλεως της Κυπαρισσίας και μετέφεραν εκεί τροφές, νερά, πολεμοφόδια. Ο φόβος όμως και η ανησυχία είχε κυριεύσει και μερικούς Έλληνες κατοίκους της Κυπαρισσίας. Από την άλλη πλευρά οι κάτοικοι της επαρχίας Αρκαδίας αφού πληροφορήθηκαν την ταραχή που έχει κυριεύσει τους Οθωμανούς και αφού έμαθαν ότι

¹⁴ Λ. Κουτσονίκας, *Γενική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1864, τ. 2, σ.

¹⁵ Ι. Φιλήμων, *ό. π.*, σ. 312

¹⁶ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 360

επρόκειτο να μεταβούν στα φρούρια συνεργάστηκαν με τον Πρωτοσύγκελο Α. Φραντζή, τον Μήτηρο Αναστασόπουλο, τον Νικόλαο Πονηρόπουλο και τον Αναστάσιο Κατσαρό. Υπήρχε και μία φήμη ότι οι Οθωμανοί επρόκειτο να βγουν από τα φρούρια και να σκοτώσουν χωρικούς. Έτσι οι χωρικοί διόρισαν 160 παλικάρια Ντρέδες εκλεκτούς για να καταλάβουν τη θέση στο Κακόρευμα, όπως λεγόταν, περιμένοντας να μάθουν το σκοπό που έχουν οι Οθωμανοί¹⁷. Και αν ίσχυε αυτό που είχε ακουστεί τότε θα έστελναν κατά τη διάρκεια της νύχτας 150 Ντρέδες για να λάβουν στις Κώμες τον Πρωτοσύγκελο και τους υπόλοιπους. Έξω από το χωριό βρίσκονταν ο Πρωτοπαπάς Δημήτριος Τσόρης, ο Αλέξιος Φούτζης, ο Αντώνιος Δάρας και ο Αλέξιος από το Σιδηρόκαστρο. Μυημένοι όλοι αυτοί στην Εταιρία του Πρωτοσύγκελου. Οι κάτοικοι της πόλης Αρκαδίας που δεν ήταν μέλη της Εταιρίας επειδή ταραχτήκαν από τους Οθωμανούς ζήτησαν άδεια από τον Πρωτοσύγκελο και μπήκαν μαζί με τα παιδιά τους, τις γυναίκες τους και τις αποσκευές τους στη Μητρόπολη καθώς λειτουργούσε ως άσυλο. Τη νύχτα της 24^{ης} Μαρτίου και συγκεκριμένα κατά τις 4:00 ήρθε γράμμα από την Τριπολιτσά σταλμένο από τον Καϊμακάμη, τους Αρχιερείς και προεστούς προς τον Βοεβόδα, τον Καδδή και τους αγάδες της Αρκαδίας. Το γράμμα ήταν γραμμένο από τις 21 Μαρτίου όπου ο Καϊμακάμης έγραφε προς τους Οθωμανούς να προσέχουν μήπως συμβεί κάποια ταραχή και να είναι πάντα οπλισμένοι μέχρι να λάβουν διαταγές του. Ενώ οι Αρχιερείς και οι προεστοί από την φυλακή έγραφαν προς τους ίδιους αγάδες, τον Βοεβόδα και τον Καδδή ότι δεν είναι κάτι και ότι απλά να προσέχουν τον Φακίρ Φουκαρά μήπως και τους εξαπατήσει και να σταλθεί ο Πρωτοσύγκελος στην επαρχία για να ελέγξει την κατάσταση με τους ραγιαδες¹⁸. Οι Αγάδες αφού διάβασαν τα γράμματα προσκάλεσαν μέσω του Ηλία Γαλανόπουλου, τον Πρωτοσύγκελο για να ανέβει στη Ακρόπολη και να συζητήσουν σχετικά με αυτά. Όμως ο Πρωτοσύγκελος, ευρισκόμενος μέσα από τις πύλες της Μητροπόλεως αρνήθηκε να βγει με τη δικαιολογία ότι δεν ήθελε μέσα στη νύχτα να αφήσει μόνους τους άντρες, τις γυναίκες και τα παιδιά που βρίσκονταν μέσα στη Μητρόπολη. Έτσι, τους πρότεινε αν μπορούσαν να του στείλουν τα γράμματα και έτσι και έγινε. Το απόγευμα της ίδιας μέρας, οι Αγάδες διέταξαν 300 Οθωμανούς από τους οποίους οι 100 να μείνουν τη νύχτα εκείνη στην περιοχή του Ναού της Θεοτόκου για να φυλάνε τη Μητρόπολη, ενώ οι άλλοι 200 έξω από τα προαύλια των δύο Τζαμιών καθώς είχαν ακούσει ότι εκείνη τη νύχτα σχεδίαζαν να μπουκώσουν και να χτυπήσουν ελληνικά στρατεύματα¹⁹. Την επόμενη μέρα, 25 Μαρτίου, οι Οθωμανοί που φύλαγαν τη Μητρόπολη, αφού συνομίλησαν με τον

¹⁷ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 361-362

¹⁸ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 362-363

¹⁹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 364

Πρωτοσύγκελο αποφάσισαν να μεταφέρουν οι Οθωμανοί τα γυναικόπαιδα τους στα Φρούρια Νεοκάστρου και Μεθώνης και μετά να επιστρέψουν πάλι στην Αρκαδία. Από την άλλη και ο Πρωτοσύγκελος με τη συνοδεία 4 Οθωμανών και μαζί με δύο Ιερείς από την πόλη και δύο υπηρέτες του, οπλοφόρους, αναχώρησε για να εκπληρώσει τις διαταγές των Αγάδων. Στο ενδιάμεσο, δημιουργήθηκε μία παρεξήγηση από τους Οθωμανούς προς το πρόσωπο του Πρωτοσύγκελου, καθώς διαδόθηκε ότι ο Πρωτοσύγκελος θα στείλει τους χωρικούς και άλλους για να τους σφάζουν. Τότε δύο Οθωμανοί, Ζορμπάδες της Κυπαρισσίας, αποφάσισαν μαζί με άλλους 75 Οθωμανούς να τρέξουν να προλάβουν τον Πρωτοσύγκελο και να τον γυρίσουν πίσω στα Φρούρια. Ο Πρωτοσύγκελος κατά τη διαδρομή, έδιωξε τους 4 Οθωμανούς ενώ οι άλλοι τον κυνηγούσαν²⁰. Κατάφερε να φτάσει στο Κακόρευμα και αφού πήρε τους Ντρέδες που βρίσκονταν εκεί ως φύλακες, μεταφέρθηκαν στο Κεφαλάρι. Εκεί βρήκε τον Πρωτοπαπά Τσόρη, τον Σιράκο, τον Αλέξιο Φούτζη και μαζί τους 600 Ντρέδες οπλοφόρους, όπου είχαν βγει γιατί κυκλοφορούσε η φήμη ότι οι Οθωμανοί πρόκειται να σκοτώσουν όσους περισσότερους χωρικούς μπορούσαν και οδηγήθηκαν προς την Εταιρία²¹.

Εκεί έφτασε και ο Αναγνώστης Τσοχαδάρης ο Αρκάδιος από την Καλαμάτα, απεσταλμένος του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και του Γρηγορίου Δικαίου, φέρνοντας προκήρυξη προς τους Ντρέδες λέγοντας τα ακόλουθα:

«Αδελφοί, κάτοικοι της Αρκαδίας!

Η ώρα έφθασε, το στάδιον της δόξης και της ελευθερίας ηνοιχθή· τα πάντα εδικά μας, και ο Θεός του παντός μεθ' ημών έσεται· μη πτοηθήτε· εις το παραμικρόν. Σεις είσθε ατρόμητοι και των προγόνων μας απόγονοι· γενικώς ωπλισθήτε με ανοικτά μπαϊράκια (σημαίας), και τρέξατε εναντίον των εχθρών της πίστεως και της πατρίδος. Εντός ολίγων ημερών φθάνομεν και ημείς με 10.000 στρατεύματα. Σεις σφαλίσατε τους Αρκαδίους, Τούρκους, και μίαν ώραν αρχήτερα ως λέοντες να τους ξεσχίσετε, και να τους στείλετε εις τα Τάρταρα του Άδου· μην καταδεχθήτε να σας κατηγορήση ο Κόσμος, και η Ιστορία· αλλά να αποθανάτισετε τα ονόματά σας, και να διαμένετε αιωνίως εις την αθάνατον δόξαν, και σας ευχόμεθα υγείαν και ανδρείαν συνενωμένα με την ομόνοια και την πειθαρχίαν, τας δε πράξεις σας να μας γράψετε με πρώτον προς οδηγίαν και ησυχίαν μας.

23 Μαρτίου. Πρώτον έτος της ελευθερίας. Καλαμάτα.

Θ. Κολοκοτρώνης

Αρ. Γρηγόριος Δικαίος²²».

²⁰ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 367

²¹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 368-369

²² Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 369-370

Οι Τούρκοι της Αρκαδίας ξεκίνησαν το απόγευμα της 25 Μαρτίου προς τα φρούρια Νεοκάστρου και Μεθώνης για ασφάλεια και έφθασαν στα Φιλιατρά, κωμόπολη της επαρχίας εκείνης και το πρωί της 26 Μαρτίου εισήλθαν. Τότε ο Ιω. Μέλιος, Δ. Παπατσιώρης, Παναγ. Δούφας, Γ. Σιράκος, Αθ. Γρηγοριάδης και άλλοι στρατιώτες περίπου 800 ξεκίνησαν για να τους πολιορκήσουν. Στις 29 οι Τούρκοι επιστρέφοντας προς την Αρκαδία για να βρουν πιστούς ραγιάδες της βασιλείας, οι χριστιανοί τους χτύπησαν, τους έτρεψαν προς τα πίσω και τους πολιορκήσαν και στα δύο φρούρια²³. Από αυτή τη μάχη νικητές βγήκαν οι Έλληνες ενώ δύο Οθωμανοί τραυματίστηκαν. Μετά το τέλος της μάχης πήγαν εκεί άλλοι 800 από την επαρχία της Αρκαδίας όπως και ο Νικόλαος Πονηρόπουλος όπου τοποθετήθηκαν απέναντι από το Νεόκαστρο και κατασκεύασαν οχυρό. Για την πολιορκία της Μεθώνης διόρισαν τον Παναγιώτη Ντούφα, ο οποίος τοποθετήθηκε με 300 στρατιώτες στη θέση Παλαιοχώρι, που απέχει από το φρούριο της Μεθώνης τρία τέταρτα της ώρας, ώστε σε περίπτωση μάχης να υπάρχει γρήγορη παροχή βοήθειας²⁴.

Την επόμενη ημέρα, 30 Μαρτίου, έφτασε στο στρατόπεδο ο επίσκοπος της επαρχίας Μεθώνης, ο Γρηγόριος²⁵ μαζί με 180 Νεοκαστρίτες και Μεθωναίους και αναγνωρίστηκε αμέσως από τα δύο φρούρια ως αρχηγός. Για να αγωνιστεί μαζί τους ήρθε στις 13 Απριλίου και το Κωνσταντίνος Πιεράκος Μαυρομιχάλης με μία εκατοσταριά Μανιάτες²⁶. Αυτοί κυρίως προστάτευαν τα χωριά από εχθρικές επιδρομές καθώς η θαλάσσια μεριά του Νεοκάστρου και της Μεθώνης ήταν ανοιχτή.

Έτσι, στήθηκαν οι δύο πολιορκίες των φρουρίων Νεοκάστρου και Μεθώνης, αποτελούμενες από 2000 περίπου στρατιώτες Αρκάδιους, Νεοκαστρίτες και 150 Μεθωναίους και Μανιάτες. Οι τροφές δίνονταν από τους Νεοκαστρίτες και τους Μεθωναίους. Επιπλέον οι τροφές και το κρασί και τα πολεμοφόδια στελνόντουσαν από την Κυπαρισσία μέσω της Γενικής εφορίας που είχε σχηματιστεί αλλά και των άλλων εφοριών στις κωμοπόλεις των Φιλιατρών, των Γαργαλιάνων και άλλων.

Οι κανονιοβολισμοί άρχισαν να γίνονται ασταμάτητοι μεταξύ των Ελλήνων και των Οθωμανών. Στην αρχή οι Έλληνες τρόμαζαν από το θόρυβο των κανονιών αλλά μετά έμαθαν και τους φώναζαν: «Ου, ου, να χαθήτε! δότεμας τα κανόνια σας και να ιδήτε²⁷». Όμως στη συνέχεια η έλλειψη πολεμοφοδίων τους στοίχιζε και έτσι αυτοί που πολιορκούσαν τα φρούρια έγραψαν προς τη Γενική εφορία να στείλει όσο γίνεται πιο γρήγορα πολεμοφόδια.

²³ Σ. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 57

²⁴ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 381

²⁵ Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα διά να χρησιμεύσωσιν εις την νέαν ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1851, τ. 1, σ. 71-72

²⁶ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 57

²⁷ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 383

Όμως η έλλειψη ήταν γενική, οι έφοροι ούτε πολεμοφόδια διέθεταν ούτε χρήματα ούτε τροφές, καθώς δεν είχε πραγματοποιηθεί κάποιο είδος εράνου. Έτσι, η εφορία διέταξε όλους τους κατοίκους να φέρουν στη Μητρόπολη όσο μπαρούτι διέθεταν ενώ η Γενική εφορία συγκέντρωσε από τις πέτρες των μινεράδων των Τζαμιών μόλυβδο. Από την άλλη ο Πρωτοσύγκελος έστειλε στο Κατάκολο τον Κωνσταντίνο Μιώνη και στην Καλαμάτα το Θεόδωρο Σελέτο με δικά του χρήματα για να συγκεντρώσουν πυρίτιδα, μόλυβδο, σπινθηρόπετρα, χαρτί και άλλα σημαντικά πράγματα. Μόλις συγκεντρώθηκαν όλα τα ανωτέρω τα έστειλαν την 1^η Απριλίου στα φρούρια των δύο στρατοπέδων²⁸.

Κατά τις 10 Απριλίου εκείνου του έτους ήταν το Πάσχα και οι πολιορκητές στρατιώτες το θεωρούσαν αμαρτία να μην γιορτάσουν το Πάσχα στα σπίτια τους. Έτσι, από τη Μεγάλη Πέμπτη μέχρι το Μεγάλο Σάββατο αναχώρησε όλο το πλήθος των στρατιωτών και έμειναν μόνο 85 αρχηγοί και στρατιώτες στην πολιορκία του Νεοκάστρου και 56 στις Μεθώνης. Τη Δευτέρα του Πάσχα, βλέποντας οι Οθωμανοί τον μικρό αριθμό των πολιορκητών αποφάσισαν να κάνουν έξοδο και ξεκίνησαν τους κανονιοβολισμούς εναντίον των Ελλήνων. Οι λίγοι αυτοί Έλληνες με τους αρχηγούς τους, Επίσκοπο Μεθώνης Γρηγόριο, Δ. Παπά Τσόρη, Ιω. Μέλιο, Γρηγόριο Σιράκο, Αθανάσιο Γρηγοριάδου, Νικολάο Πονηρόπουλο, Παπά Αναστάσιο και τον Αναστάσιο Γυφτάκη κατάλαβαν ότι όλο αυτό ήταν σκόπιμο από την πλευρά των Οθωμανών για να κάνουν τους ολίγους πολιορκητές να φοβηθούν και να φύγουν. Έτσι, αποφάσισαν να πολεμήσουν και πήραν τις θέσεις τους εναντίον των Οθωμανών²⁹. Ο Επίσκοπος Μεθώνης, ο Πρωτοπαπάς Τσόρης και ο Αθανάσιος Γρηγοριάδης έμειναν στα Ταμπούρια μαζί με τον Ιωάννη Οικονομίδη για να μπορέσουν να παρατηρήσουν τα κινήματα των Οθωμανών και να πράξουν αναλόγως. Καμία από τις δύο πλευρές δεν έκανε πίσω, παρόλο που οι Έλληνες ήταν λιγότεροι και οι κανονιές των Οθωμανών έπεφταν σαν βροχή κατάφεραν λόγω της θέσης τους να αντισταθούν. Από τους Έλληνες σαν θαύμα κανείς δεν πληγώθηκε ενώ από τους Οθωμανούς πληγώθηκαν δύο που τους μετέφεραν κατευθείαν στο Φρούριο. Ενώ η μάχη συνεχιζόταν, έφτασε εκεί ο γενναίος Παναγιώτης Ντούφας μαζί με 36 Έλληνες. Τότε αυτοί με τους υπόλοιπους Έλληνες κατάφεραν να νικήσουν τους Οθωμανούς και να τους τρέψουν σε φυγή πληγώνοντας και σκοτώνοντας αρκετούς από τους εχθρούς³⁰. Έτσι οι Οθωμανοί επέστρεψαν στο φρούριο, ενώ οι Έλληνες επέστρεψαν στις θέσεις τους ακόμα και αυτοί που είχαν φύγει για τη γιορτή του Πάσχα. Έκτοτε οι Οθωμανοί έκαναν εξόδους αλλά περιορισμένοι στο προάστειο (Βαρούσι).

²⁸ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 384

²⁹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 387-388

³⁰ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 389

Αλλά από τη στιγμή που η θαλάσσια πλευρά μεταξύ Νεοκάστρου και Μεθώνης ήταν ανοιχτή, η ελληνική δύναμη στη ξηρά χρησίμευε κυρίως στην προστασία των χωριών για τυχόν εχθρικές επιδρομές³¹.

Κατά τα μέσα Μαΐου, οι Τούρκοι άρχισαν να δυσκολεύονται καθώς λόγω του καύσωνα που ακολούθησε στέρεψαν τα πηγάδια στο εσωτερικό του Κάστρου. Η άφιξη δύο ελληνικών πλοίων που πολιορκούσαν και μέσω θαλάσσης τα φρούρια είχε ως αποτέλεσμα να σταθούν εμπόδιο την εισαγωγή τροφίμων και άλλων τέτοιων ειδών. Στις 8 Ιουλίου δύο πολιορκούμενοι, κατά τη διάρκεια της νύχτας, κατέβηκαν από το πίσω μέρος του φρουρίου και μέσω της θάλασσας πήγαν στη Μεθώνη για να προμηθευτούν τρόφιμα και να μάθουν πληροφορίες για τον αναμενόμενο τουρκικό στόλο. Έτσι κατά τη διάρκεια της νύχτας, οι εχθροί της Μεθώνης γέμισαν με τροφές μία μικρή βάρκα που βρήκαν στο λιμάνι, τη γέμισαν με τρόφιμα και 150 οπλισμένους και το έστειλαν προς το κάστρο. Σε αυτή την περίπτωση οι ανδρείοι Σπετσιούτες δείχνοντας όλη την ελληνική τους ψυχή και με μόνο ογδόντα ανθρώπους σε μικρές βάρκες όρμησαν εναντίον του εχθρού, όπου τον πρόφτασαν έξω από το λιμάνι και σε μία μάχη πέντε ωρών φόνευσαν πολλούς από τους εχθρούς και τους καταδίωξαν μέχρι τη Μεθώνη. Στη σύγκρουση αυτή όμως και πολλοί ναυτικοί Έλληνες του καπετάνιου Ανδρούτσου σκοτώθηκαν προς υπεράσπιση της πατρίδας³². Οι Τούρκοι άπρακτοι επέστρεψαν ξανά στη Μεθώνη³³. Αφού απέτυχαν οι Τούρκοι της Μεθώνης μέσω της θάλασσας, εξεστράτευσαν πλήθος στρατού, όμως οι Έλληνες αντιστάθηκαν και τους έδιωξαν. Τότε σε αυτήν τη σύγκρουση έχασαν τη ζωή τους ο Κωνσταντίνος Πιεράκος Μαυρομιχάλης και ο Μήτρος Χαλαζονίτης.

Η κακή κατάσταση λόγω της πείνας και της δίψας τους συνεχιζόταν με αποτέλεσμα να ανοίξουν τον Ιούλιο την πύλη του φρουρίου για να μπορέσουν να παραδοθούν όσοι δεν άντεχαν άλλο. Έτσι στις 14 Ιουλίου 1821, βγήκαν από την πύλη 125 άτομα, οι περισσότεροι γέροντες, γυναίκες και παιδιά. Άλλοι κατευθύνθηκαν προς τα χωριά και άλλοι αποβιβάστηκαν σε ένα μικρό νησί το Χελωνάκι με την υπόσχεση καθημερινής τροφοδοσίας τους μέχρι την παράδοση του φρουρίου. Ανάμεσα σε αυτούς που βγήκαν ήταν και ο Μεχμέτ αγάς Καστρινός και ο μουλά Χαλίλης, στενοί φίλοι πριν την επανάσταση του επισκόπου Μεθώνης³⁴. Τα κακά της πολιορκίας όλο και αυξανόντουσαν και βοήθεια δεν ερχόταν από πουθενά. Λόγω αυτών των αιτιών, οι μέσα στο φρούριο Τούρκοι ζήτησαν συμβιβασμό. Γι' αυτό το σκοπό είχαν ήδη βρεθεί εκεί, ο Γεώργιος Κοζάκης Τυπάλδος ως αντιπρόσωπος του

³¹ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 58

³² Ι. Φιλήμων, *ό. π.*, σ. 426-427

³³ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 59-60

³⁴ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 59

Υψηλάντη και ο Νικόλαος Πονηρόπουλος ως αντιπρόσωπος της Πελοποννησιακής Γερουσίας. Όμως η διαπραγμάτευση αυτή δεν πέτυχε και οι Έλληνες ετοιμαζόντουσαν για έφοδο γνωρίζοντας την έσχατη σωματική τους αδυναμία λόγω της ασιτίας και της στέρησης του νερού. Έτσι οι αρχηγοί της πολιορκίας ειδοποίησαν τη Γενική εφορία για να προετοιμάσει τα σχετικά με την έφοδο αναγκαία αλλά οι Οθωμανοί μη μπορώντας να αντέξουν άλλο τις φωνές των γυναικόπαιδων, πρότειναν συνθήκη³⁵.

Τελικά έγινε προφορικός συμβιβασμός και αποφασίστηκε οι πολιορκούμενοι να παραδώσουν το φρούριο και τα όπλα τους, ενώ οι πολιορκητές να τους μεταφέρουν όλους με ασφάλεια μαζί με τις περιουσίες τους, κάποιους στην Αίγυπτο και κάποιους στο Τούνεζι. Τότε ο Τυπάλδος πήγε στη Καλαμάτα να προετοιμάσει δύο επτανησιακά πλοία. Με την απουσία αυτού έγινε και άλλη συγκέντρωση και στις 7 Αυγούστου υπεγράφη συνθήκη. Μετά την υπογραφή της συνθήκης, δύο πλοία με ελληνική σημαία και το ζακύνθιον του Δενδρολιβάνου έπλευσαν για να παραλάβουν τους παραδοτέους, γύρω στα 734 άτομα³⁶. Τότε οι Τούρκοι άνοιξαν τη θαλάσσια πύλη, μετέφεραν όλα τους τα πράγματα, βγήκαν από το φρούριο και περίμεναν τα πλοία για παραλαβή τους. Τότε έφθασαν από την Κυπαρισσία τα τρία μέλη της Γενικής εφορίας, προσκεκλημένα από τους οπλαρχηγούς. Είχε προσκληθεί και ο Πρωτοσύγκελος Α. Φραντζής αλλά δεν δέχτηκε, το μόνο που έκανε ήταν να μπει μέσα στο Φρούριο για να δει την κατάσταση που βρισκόταν. Ενώ λοιπόν βρίσκονταν μέσα στο Φρούριο και το έλεγχαν, μετά από μία ώρα άκουσαν πυροβολισμούς, θόρυβο και ταραχή. Ήταν οι Έλληνες που φόνευσαν τους Οθωμανούς που είχαν συμφωνήσει σε παράδοσή τους³⁷. Αλλά ο φόνος των Οθωμανών δεν έγινε εκ προμελέτης από τους Έλληνες αλλά έγινε λόγω των αναμνήσεών τους, των δεινών που υπέφεραν οι Έλληνες. Τώρα ο τόπος είχε γεμίσει πτώματα και ο Πρωτοσύγκελος την επόμενη μέρα για να μη διαδοθεί κάποια νόσος παρακίνησε τους Ζακυνθινούς και Κεφαλλήνιους που βρίσκονταν εκεί να τα μεταφέρουν σε πλοία και να τα κάψουν.

Αφού τελείωσε αυτό το φονικό δράμα, οι δύο πλοίαρχοι των ελληνικών πλοίων ενημέρωσαν το στρατό της ξηράς ότι δεν συμφωνούν με την συμφωνία που είχε γίνει, δηλαδή να μοιραζόντουσαν τα λάφυρα σε τρία μερίδια, το ένα οι ναυτικοί, το άλλο οι στρατιωτικοί της ξηράς και το άλλο να μείνει για λογαριασμό του έθνους καθώς πίστευαν ότι και τα λάφυρα του έθνους θα τα έπαιρναν οι στρατιωτικοί ξηράς. Έτσι αποφάσισαν ότι η διανομή των λαφύρων δεν θα γινόταν στο Νεόκαστρο όπως είχε συμφωνηθεί αλλά σε ένα

³⁵ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 396-397

³⁶ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 60-61

³⁷ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 398

άλλο νησάκι απέναντι από τη Μεθώνη, στη Σχίζα. Οι στρατιωτικοί προσπάθησαν να τους μεταπείσουν αλλά καμία αλλαγή δεν υπήρξε και έτσι διόρισαν τον επίσκοπο Μεθώνης και τον Πρωτοσύγκελο Α. Φραντζή να παραλάβουν το μερίδιό τους. Ο Πρωτοσύγκελος δεν δέχτηκε αλλά με το ζόρι τον επιβίβασαν στη λέμβο και μαζί με τον επίσκοπο τους μετέφεραν στα πλοία που βρίσκονταν γύρω από το λιμάνι του Νεοκάστρου και αντί για τη Σχίζα τους πήγαν στις Κιτριές. Τότε είδαν μέσα στα πλοία ότι τίποτα δεν ήταν σφραγισμένο και υπήρχαν πολλές ελλείψεις. Αυτή την αδικία την είδε ο Πρωτοσύγκελος και ζήτησε να αναχωρήσει με λέμβο για τη ξηρά. Αλλά ένας από τους ναυτικούς τον απείλησε και έτσι έμεινε μη μπορώντας να κάνει κάτι. Υπήρξε φανερά αδικημένη μοιρασιά των λαφύρων στους συμμετέχοντες στη πολιορκία. Αδικημένοι ένιωσαν και οι Αρκάδιοι που δεν συνέχισαν στην πολιορκία της Μεθώνης πλέον, καθώς ο Σουλτανικός στόλος είχε εφοδιάσει τη Μεθώνη με όλα τα απαραίτητα³⁸. Αλλά από πολλές ενέδρες που έγιναν μεταξύ των Ελλήνων και των Οθωμανών της Μεθώνης, οι δεύτεροι ήταν αυτοί που είχαν τα περισσότερα προβλήματα. Σε μία από τις ενέδρες αυτές φονεύθηκε ο Βιδύσοβας Γιαννάκης κουτσός και πληγώθηκαν και άλλοι πολλοί. Μεταξύ των συνεχών πολιορκιών του Νεοκάστρου και της Μεθώνης σκοτώθηκε ο Ηλίας από Κούβελα, επαρχία της Αρκαδίας και αρκετοί άλλοι που τραυματίστηκαν αλλά γιατρεύτηκαν όπως ο Γεωργάκης Παναγιωταρόπουλος από τα Φιλιατρά. Περισσότεροι τραυματίστηκαν και πέθαναν στην πολιορκία της Μεθώνης παρά του Νεοκάστρου³⁹. Πάνω από δύο χιλιάδες και περίπου 180 Ζακύνθιοι από τον Μερκάτη ήταν οι πολιορκητές των φρουρίων του Νεοκάστρου και της Μεθώνης. Το φρούριο της Μεθώνης μετά την πτώση του Νεοκάστρου έμεινε απολιόρκητο μέχρι την απόβαση του Ιμπραήμ πασά⁴⁰.

Στις 27 Φεβρουαρίου του 1822 μία ναυτική μοίρα με 35 πλοία και διοικούμενη από τον Καπετάν μπέη εξέπλευσε κατά το χειμώνα με σκοπό να καταλάβει την Ύδρα αλλά δεν τα κατάφεραν και έπλευσε προς την Πελοπόννησο όπου εφοδίασε με τρόφιμα και πολεμοφόδια την Μεθώνη και προσπάθησε να κυριεύσει το Νεόκαστρο αλλά βρήκε απέναντί του τον στρατηγό Νόρμαν και κάποιους φιλέλληνες⁴¹. Έτσι ο στόλος κατευθύνθηκε προς την Πάτρα όπου αποβίβασε περίπου τέσσερις χιλιάδες στρατιώτες υπό τον Καρά Μεχμέτ πασά.

Οι επιθέσεις κατά τα φρούρια Κορώνης και Μεθώνης δεν είχαν ιδιαίτερη επιτυχία καθώς οι Έλληνες δεν διέθεταν μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Αυτό το αποδεικνύει και το

³⁸ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 405

³⁹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 405

⁴⁰ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 412

⁴¹ Γ. Γ. Γερβίνος, *ό. π.*, Αθήνα 1864, τ. 1, σ. 318

παρακάτω απόσπασμα σταλμένο από τον πρόεδρο του Βουλευτικού Σώματος προς τον Πρόεδρο του Εκτελεστικού Σώματος:

«ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ

Προς τον Εκλαμπρότατον Πρόεδρον του Εκτελεστικού.

Εν τη σημερινή συνελεύσει του Βουλευτικού προυβλήθη, ότι η πολιορκία Κορώνης και Μοθώνης χρειάζονται περισσοτέραν ενδυνάμωσιν στρατιωτικήν, διό και ενεκρίθη ομοφώνως παρά του Βουλευτικού, ότι τα προσδιορισθέντα στρατεύματα Καλαμάτας, Νησίου και Κουτσούκ-Μάνης εις εκστρατείαν προς την Πέραν Ελλάδα να μείνωσι και αυτά εις τας πολιορκίας· όθεν κατ' αναγκαίαν συνέπειαν πρέπει να μείνωσι και οι πρόκριτοι των επαρχιών τούτων και Καπετάνιοι, των οποίων τα ονόματα είναι τα επόμενα·

Εκ Καλαμάτης, ο Κύριος Αθανασούλης Κυριακός, Παναγιώτης Ζάννης, Πανάγος Ζάρκος και ο εις των Εφόρων· εκ Νησίου, ο Κύριος Γεώργιος Δαρειώτης και Κωνσταντίνος Καλαμαριώτης· εκ Κουτσούκ-Μάνης, οι Κύριοι Αναγνώστης Παππά Σταθόπουλος και Καλογηρόπουλος· και επειδή εις το προσταλέν προβούλευμα υπό αριθ. 124 εσημειώθησαν και τούτων τα ονόματα εν τω καταλόγω των εκστρατευόντων, ειδοποιείται το Εκτελεστικόν εις αποφυγήν πάσης συγχύσεως.

Εν Άργει, τη θ'. Ιουνίου αωκβ'.

Ο Πρόεδρος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Προσυπογράφεται ο Πρώτος γραμματεύς του Βουλευτικού.

ΙΩ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ⁴²».

Κατά τις 27 Αυγούστου 1824 και άλλη μάχη συνέβη στη Μεθώνη. Μία μέρα πριν την έναρξη της μάχης ο στρατηγός και ο Υπουργός Πολέμου κύριος Δ. Μούρτζινος μαζί με τους Σπαρτιάτες, σε συνεργασία με τους στρατηγούς της Αρκαδίας τους κυρίους Δ. Παπατσώρη και Μήτρο Αναστασόπουλο κατά τη διάρκεια της νύχτας έπιασαν τις κατάλληλες θέσεις για να μπορέσουν να χτυπήσουν εξ απροόπτου τους Τούρκους της Μεθώνης, οι οποίοι συνήθιζαν να βγαίνουν από το φρούριο για να μαζεύουν σταφύλια και άλλα τέτοια οπωρικά⁴³. Την επόμενη ημέρα, οι Οθωμανοί όπως συνήθιζαν βγήκαν στους κήπους και στους αμπελώνες τους και οι Έλληνες βρήκαν την κατάλληλη στιγμή και τους περικύκλωσαν. Οι Έλληνες τους όρμησαν με αποτέλεσμα κάποιους να τους σκοτώσουν, άλλους να τους τραυματίσουν και άλλους να τους αιχμαλωτίσουν. Μόλις το αντιλήφθηκαν

⁴² *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας (1822-1823)*, Αθήνα 1857, τ. 1, σ. 114

⁴³ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 84, 15.10.1824, σ. 2

αυτό οι υπόλοιποι Τούρκοι μέσα στο φρούριο, έτρεξαν να βοηθήσουν τους δικούς τους αλλά έπεσαν πάνω σε ένα μικρό σώμα Ελλήνων που αναγκάστηκαν να οπισθοδρομήσουν. Όμως ο αντιστράτηγος Γαλάνης Κουμουντουράκης μαζί με το σημαιοφόρο του στρατηγού Δ. Μούρτζινου και μαζί με άλλους τους αντιστάθηκαν με ανδρεία μέχρι που έφτασε όλο το σώμα των Σπαρτιατών και οι εχθροί ξαναπήγαν στο φρούριο από το φόβο τους. Στις 28, οι Τούρκοι ξαναβγήκαν από το φρούριο για να βοηθήσουν τους αιχμαλώτους Τούρκους που είχαν πιαστεί. Όμως σε μάχη που ακολούθησε σχεδόν όλη την ημέρα, τράπηκαν πάλι σε φυγή. Το απόγευμα της ίδιας μέρας, οι Έλληνες βρίσκοντας το που είχαν κρυφτεί, άνοιξαν πυρ εναντίον τους με αποτέλεσμα άλλοι να τραυματιστούν, άλλοι να σκοτωθούν και άλλοι να πιαστούν αιχμάλωτοι. Από τη μάχη αυτοί, 5 Έλληνες σκοτώθηκαν ενώ από τους εχθρούς 35 σκοτώθηκαν και αρκετοί τραυματίστηκαν⁴⁴. Η Μεθώνη όμως συνεχίζει να μένει στα χέρια των πολιορκητών.

1.2.1. Επιθέσεις κατά του Κάστρου της Κορώνης

Όλη η Ελλάδα βρισκόταν κάτω από τον Τουρκικό ζυγό όπως και η περιοχή της Κορώνης. Με την περίοδο της τουρκοκρατίας η Κορώνη θα υπομείνει για τρίτη φορά την τουρκική σκλαβιά που θα κρατήσει πάνω από έναν αιώνα. Οι Τούρκοι τώρα θα εγκαθιστούν με μεγαλύτερη άνεση καθώς βρίσκουν και υιοθετούν το βενετικό διοικητικό σύστημα που ήταν βασισμένο πάνω στην τούρκικη διαίρεση της δεύτερης τουρκοκρατίας. Η Κορώνη γίνεται και πάλι η έδρα του ενός από τα 7 βιλαέτια της Μεσσηνίας.

Οι Οθωμανοί που έμεναν στην Κορώνη από τις αρχές του Ιανουαρίου 1821, μάθαιναν τις πληροφορίες σχετικά με τις φήμες του ξεσηκωμού των Ελλήνων και είχαν αρχίσει να ανησυχούν. Οι Έλληνες που κατοικούσαν στο Βαρούσι, προάστειο της Κορώνης, προσποιήθηκαν ότι φοβούνται επιδρομές ληστών και ζήτησαν να βάλουν μέσα στο Φρούριο και στα σπίτια των Οθωμανών όλη τους την κινητή περιουσία και να κρατήσουν μόνο βασικά έπιπλα και κάποια σκεύη⁴⁵.

Την 25^η Μαρτίου του 1821 οι Τούρκοι της Κορώνης αφού αντιλήφθηκαν την αρχή και πρόοδο της επανάστασης κάλεσαν εντός του φρουρίου τον επίσκοπο Κορώνης Γρηγόριο με την δικαιολογία να τον προστατέψουν αυτόν και την κινητή του περιουσία από τις επιδρομές ληστών. Μαζί με αυτόν πήραν και τον Πρωτόπαπα και τον ανιψιό του το διάκονο,

⁴⁴ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 84, 15.10.1824, σ. 2

⁴⁵ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 339

τον Τιμόθεο από τη Μεσσήνη⁴⁶. Μετά την είσοδό του στο φρούριο, τον διέταξαν να προσκαλέσει μέσα στο κάστρο και όλους τους Ιερείς και όλους τους κατοίκους του Βαρουσίου, όμως επειδή ήταν απόγευμα και δεν εκτελούνταν διαταγές, γλύτωσαν. Ενώ λοιπόν οι Οθωμανοί δειπνούσαν, οι επισημότεροι και σχεδόν όλοι οι κάτοικοι του Βαρουσίου αλλά και όσοι Έλληνες κατοικούσαν στο φρούριο, δραπέτευσαν λαθραία.

Για την πολιορκία της Κορώνης αναχώρησαν ο Αντώνης Μαυρομιχάλης, ο Γεώργιος Δαρειώτης και άλλοι που ενισχύθηκαν από ντόπιους καπεταναίους⁴⁷. Ο Γεώργιος Δαρειώτης, οπλαρχηγός της Μεσσήνης, με 250 περίπου άνδρες μαζί και με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη εμπύχωναν τους Κορωναίους και τους υποστήριζαν. Εξαιτίας όμως της εμφάνισης ενός αφρικανικού πλοίου, διέλυσαν την πολιορκία και εκεί έμεινε μόνο ο Γεώργιος Δαρειώτης μαζί με άλλους δύο, τον οποίο οι Κορωναίοι τον μετέφεραν στο Γαμπριά (Κώμη) με τον σκοπό να τον παραδώσουν στους Τούρκους σε περίπτωση αποτυχίας. Μετά από δύο ημέρες, ήρθε ο Εμμανουήλ Δαρειώτης μαζί με τον Ηλία Κατζάκο και με ικανούς στρατιώτες για να στηθεί και πάλι η πολιορκία⁴⁸. Στις 25 Μαρτίου οι ντόπιοι μαζί με άλλους γείτονες υπό τους αδελφούς Καραπαύλους και τον Γεώργιο Δαρειώτη, κατέλαβαν τα Βουνάρια, περιοχή μία ώρα μακριά από το φρούριο και την ίδια μέρα έφτασαν στο Χαρακοπιό, φτάνοντας ακόμα πιο κοντά στο φρούριο. Πρώτα κατέλαβαν τα χωριά, Άγιο Δημήτριο και Τσεφέρογλι, έπειτα έφτασαν μέχρι την πόλη της Κορώνης.

Η διοίκηση αντιλήφθηκε ότι είχε στείλει μικρές δυνάμεις για την πολιορκία του φρουρίου της Κορώνης και αμέσως έστειλε και άλλες δυνάμεις προς ενίσχυση αυτών. Έτσι στις 26 Μαρτίου έφτασε στην Κορώνη ο καπετάν Ιωάννης Μαυρομιχάλης Κατσής, ο Γεώργιος Παυλάκης και ο Ροδίτης Μανιάτης με 400 Μανιάτες οπλοφόρους. Αυτοί ενώθηκαν μαζί με τον Γ. Δαρειώτη και τους κατοίκους της Κορώνης, περίπου 350 ενόπλων με επικεφαλής τον Ιωάννη Καραπάουλο, τον Διονύσιο Τριγγέτα, τον Ηλία Σάκη, τον Γεώργιο Σπουργίτη, τα δύο παιδιά του Οικονόμου Ψάλτου και άλλους καπεταναίους⁴⁹. Συγκεντρωμένοι λοιπόν όλοι ξεκίνησαν για την πολιορκία της Κορώνης.

Στις 2 Απριλίου του 1821 στα ανοιχτά της Κορώνης φάνηκαν ολίγα βαρέα πολεμικά πλοία με αλγερινή σημαία. Ο νεαρός τότε Γεώργιος Δαρειώτης όταν τα είδε τρομοκρατήθηκε και έτρεξε να φύγει και μετέδωσε τον πανικό στο τμήμα του το οποίο διαλύθηκε. Ο πανικός μεταδόθηκε σε όλο σχεδόν τον μανιάτικο σώμα, οι Κορωναίοι πολιορκητές και όσοι άλλοι Μεσσήνιοι και Μανιάτες κράτησαν τις θέσεις τους, οργίστηκαν δικαιολογημένα για την

⁴⁶ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 340

⁴⁷ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 71

⁴⁸ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 341-342

⁴⁹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 344

σοβαρή αυτή ταραχή που δημιουργήθηκε χωρίς λόγο. Έπιασαν τότε τον Δαρειώτη και τον απείλησαν να τον παραδώσουν δεμένο στους εχθρούς για τιμωρία. Μετά από αυτό το επεισόδιο ο Δαρειώτης αντικαταστάθηκε από τη διοίκηση με τον πατέρα του Εμμανουήλ. Μετά από δέκα μέρες παραμονής τους κοντά στην Κορώνη, αναχώρησαν τη Μεγάλη Παρασκευή λόγω της γιορτής του Πάσχα και επανήλθαν τη Δευτέρα του Πάσχα όπου κατέλαβαν τη θέση Μακρύ Άμμο και σε μία σύγκρουση με 10 Οθωμανούς, τους σκότωσαν αλλά η πολιορκία διαλύθηκε⁵⁰.

Οι Οθωμανοί έκαναν διάφορες εξόδους από το φρούριο όμως πάντοτε επέστρεφαν καθώς αντίκριζαν τους Μανιάτες και τους άλλους Έλληνες που στεκόντουσαν καρτερικά. Οι Οθωμανοί έκαναν κάποιες επιθέσεις εναντίον των Ελλήνων με σκοπό να συλλάβουν αιχμαλώτους ώστε να πληροφορηθούν για όλες τις ενέργειες των Ελλήνων. Στις 22 Μαΐου 1821 πραγματοποιήθηκε μία μάχη όπου οι Έλληνες πλήγωσαν σοβαρά έναν Οθωμανό και κατάφεραν από αυτόν να αντλήσουν αρκετές πληροφορίες για τα κατορθώματα των Οθωμανών⁵¹. Μετά από λίγες μέρες όμως ο Οθωμανός αιχμάλωτος πέθανε. Μετά από αυτό το περιστατικό, όλο και περισσότερες συγκρούσεις γινόντουσαν μεταξύ των δύο αντίπαλων στρατοπέδων με ελαφρούς τραυματισμούς Ελλήνων. Οι Έλληνες δεν ήταν συνηθισμένοι σε τέτοιες συγκρούσεις και σε κάθε κανονιοβολισμό ταραζόντουσαν βρίζοντας τους Οθωμανούς και λέγοντας: *«δότε μας τα κανόνια σας και τας βόμβας, και τότε να καταλάβετε πως θέλομεν σας διώξει από το κάστρον σας διά 24 ώρας»*⁵². Όμως οι Μανιάτες δίδαξαν στους Έλληνες της Κορώνης πως να πολεμούν και πως να χρησιμοποιούν τα όπλα μέχρι που οι ίδιοι με την εξάσκηση έγιναν ικανοί.

Οι Μανιάτες όντες εμπειροπόλεμοι μάζευαν ότι πολύτιμα ή μη αντικείμενα έβρισκαν. Έτσι με κίνδυνο πολλές φορές τη ζωή τους συγκέντρωναν όλα τα λάφυρα και τα μετέφεραν στην πατρίδα τους, τη Μάνη που απείχε από την Κορώνη 15 με 20 ακόμα και 24 ώρες⁵³. Πολλές φορές σε μάχες που γινόντουσαν οι περισσότεροι Μανιάτες δεν ήταν παρόντες ενώ οι Οθωμανοί έμεναν μέσα στο φρούριο και οι υπόλοιποι Έλληνες κάτοικοι των Κωμών της επαρχίας της Κορώνης εργάζονταν είτε με τη γεωργία είτε με την κτηνοτροφία είτε με άλλες εργασίες.

Η πολιορκία της Κορώνης συνεχιζόταν από τους λίγους Μανιάτες του Γ. Δαρειώτη και τους κατοίκους της Κορώνης. Οι Αρχηγοί των Μανιατών έμεναν πάντα στην πολιορκία με πολύ λίγους δικούς τους καθώς έφευγαν συχνά προς τη Μάνη για επίσκεψη των

⁵⁰ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1861, τ. 2, σ. 71

⁵¹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 343

⁵² Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 344

⁵³ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 345

οικογενειών τους. Οι πολιορκούμενοι Τούρκοι της Κορώνης επιχείρησαν έξοδο στις 2 Ιουλίου του 1821 προς το λόφο Τουρλάκου και Τζαφέρογλι, όπου συναντήθηκαν με τους ζώντες πολιορκητές Έλληνες. Ακολούθησε μία μικρή μάχη όπου από τους πολιορκητές τραυματίστηκαν δύο και από τους Τούρκους φονεύθηκαν 6 και τραυματίστηκαν περισσότεροι⁵⁴.

Στις 6 Ιουλίου του 1821 ο τουρκικός στόλος ερχόμενος από τη Σμύρνη εισέπλευσε από το Ταίναρο στο Μεσσηνιακό κόλπο για να αποβιβάσει στην παραλία της Καλαμάτας στρατό με την ελπίδα να αιφνιδιάσει και να συλλάβει τη Μεσσηνιακή Γερουσία, τον Δημήτριο Υψηλάντη και τον Κατακουζηνό, να ερημώσει τη Μεσσηνιακή πεδιάδα, να κάψει τα χωριά και να εξολοθρεύσει τους κατοίκους και να σύρει στη δουλεία τα γυναικόπαιδα. Οι λέμβοι των μεγάλων τουρκικών πλοίων ήταν γεμάτες με στρατό και προστατευόμενες από κανονιοφόρους, προχωρούν προς την παραλία της Καλαμάτας. Τότε σαν από μηχανής θεός εμφανίστηκε ο λοχαγός Βαλέστος με 500 άνδρες τακτικού στρατού, με όπλο στα χέρια και με δύο πυροβόλα έβαλε κατά των Τούρκων οι οποίοι τράπηκαν σε φυγή προς τα πλοία τους. Ο τουρκικός στόλος έχοντας ευνοϊκό άνεμο έφυγε αμέσως προς την Κορώνη όπου εξημερωθεί την 7^η Ιουλίου, αγκυροβόλησε και εφοδίασε τη φρουρά της με τρόφιμα⁵⁵.

Οι Έλληνες πολιορκητές φοβούμενοι τον τουρκικό στόλο, διέλυσαν την πολιορκία επί τετράμηνο και κατόπιν επανήλθαν στις 5 Ιανουαρίου του 1822. Τότε ήρθε στην Κορώνη ο Αναγνωσταράς με σημαντικό τμήμα πολεμιστών και ενίσχυσε τους πολιορκητές της Κορώνης. Έμεινε πέντε μήνες ενισχύοντας και εμπυχώνοντας με κάθε τρόπο τους πολιορκητές και αργότερα επέστρεψε στο Ναύπλιο⁵⁶.

Το πάθημα των Τούρκων της Κορώνης στις 2 Ιουλίου τους είχε εξαγριώσει από τη μία και από την άλλη η άφιξη του στόλου τους, τους ώθησε περισσότερο να εκδηλώσουν τα άγρια ένστικτα τους κατά των Ελλήνων αιχμαλώτων, τους οποίους είχαν κλείσει μέσα στο φρούριο από τις 25 Μαρτίου του 1821.

Έτσι για εκδικηθούν τους Έλληνες, σκότωσαν και διαμέλισαν τον Επίσκοπο Γρηγόριο, που ήταν αιχμάλωτός τους μέσα στο Κάστρο. Τον πέταξαν από τα ψηλά τείχη του Κάστρου, από το μέρος του ναού της Παναγίας της Ελεήστριας δίχως κανένα έλεος και λέγοντας στους Έλληνες: «Ελάτε βρε Ρωμαίοι, να πάρετε κρέας από τον Δεσπότην σας να φάτε»⁵⁷. Τον ίδιο μαρτυρικό θάνατο είχαν και οι δύο ακόλουθοί του, ο ανιψιός του και ο

⁵⁴ Π. Δ. Κουτσούκος, *Ιστορία, Παραδόσεις και Θρύλοι της Κορώνης και των πέριξ*, Αθήνα 2010, σ. 41

⁵⁵ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 41

⁵⁶ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 44

⁵⁷ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 346

ιεροδιάκονός του όπως και δύο συγκρατούμενοί τους. Για να φοβηρίσουν τους Έλληνες πέταξαν τα πτώματά τους έξω από τα τείχη του Κάστρου.

Έτσι, ο Επίσκοπος Κορώνης έγινε ένας από τους πρώτους και πιο αγνούς μάρτυρες του απελευθερωτικού αγώνα. Σεμνός και ασκητικός ο Γρηγόριος Σταματέλου Μπίστης καταγόταν από την Πάρο και αρχιεράτευσε στην Κορώνη από το 1808. Το μαρτύριό του συγκίνησε τους Κορωναίους που έκτοτε τον λατρεύουν σαν Άγιο-Ήρωα και κρατούν τη μορφή του ζωντανή στη μνήμη τους⁵⁸.

Αυτό το γεγονός πείσμωνσε ακόμα περισσότερο τους ντόπιους που συνεχίζουν την πολιορκία του Κάστρου, δεν κατορθώνουν όμως να εκδικηθούν το θάνατο του Δεσπότη τους καθώς οι Τούρκοι λαμβάνουν άφθονα εφόδια από τη θάλασσα και κρατούν το Κάστρο γερά.

Μετά την πτώση του Νεοκάστρου, ο εχθρικός στόλος του Σουλτάνου που περιτριγύριζε στα Μεσσηνιακά φρούρια, έφτασε και στη Κορώνη για να εφοδιάσει τους Τούρκους με τροφές. Οι Έλληνες βλέποντας τα πολυάριθμα εχθρικά πλοία που ελλιμενίστηκαν στην Κορώνη και φοβούμενοι για απόβαση αυτών, διέλυσαν την πολιορκία. Ο εχθρικός στόλος αφού εφοδίασε την Κορώνη και τη Μεθώνη απέπλευσε προς την Πάτρα και μετά προς το Γαλαξίδι.

Οι Έλληνες καθ' όλη τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, πολιορκούσαν το Κάστρο της Κορώνης από την ξηρά, αλλά οι Τούρκοι εφοδιαζόντουσαν από τη θάλασσα και έτσι κατάφερναν να διατηρήσουν την κυριαρχία. Δυστυχώς οι Έλληνες διέθεταν ψυχική δύναμη αλλά αδύναμο εξοπλισμό όπως και ανεπαρκής τροφοδοσία. Με αποτέλεσμα να μην μπορούν να καταλάβουν το κάστρο, απλά να το επιτηρούν.

---

⁵⁸ Φ. Κ. Λίτσας, *Κορώνη η προσωπογραφία μίας πολιτείας*, Αθήνα 1983, σ. 243

Β' Κεφάλαιο

2.1. Προσπάθεια άλωσης του Κάστρου της Κορώνης (το μεγάλο Ρεσάλτο)

Οι Οθωμανοί μετά την διάλυση της πολιορκίας άρχισαν να βγαίνουν άφοβα από το Φρούριο και να κάνουν ζημιές και καταστροφές προς τους Έλληνες που κατοικούσαν στις γύρω περιοχές⁵⁹. Μετά το πέρασμα 4 μηνών, οι κάτοικοι της Κορώνης σύστησαν εκ νέου την πολιορκία και περιόρισαν στους Οθωμανούς την έξοδο από το φρούριο και ο περιορισμός αυτός διήρκησε χωρίς διακοπή μέχρι το 1823.

Στα μέσα Φεβρουαρίου του 1823 έφθασε στην Κορώνη ο Αρχιμανδρίτης Άνθιμος Ζερμπίνος, όπου μνήθηκε στη Ρωσία φέρνοντας χρήματα και ελπίδες για την άλωση του Κάστρου. Αφού συνομίλησε με διάφορους συμπατριώτες του και πληροφορήθηκε για την κατάσταση της περιοχής αποφάσισε να προσφέρει χρηματική βοήθεια για την έφοδο. Έτσι ξεκίνησαν την προετοιμασία υπό μεγάλη μυστικότητα⁶⁰.

Στις αρχές του 1824, έγινε μία σοβαρή προσπάθεια κυρίευσης του κάστρου της Κορώνης. Τον Ιανουάριο του 1824 κινητοποιήθηκαν όλοι οι πρόκριτοι και οι καπεταναίοι της επαρχίας Κορώνης, στην οποία περιλαμβάνονται οι δήμοι των Κολλωνίδων, Αιπείας, Πεταλιδίου και του δήμου Βουφράδος όπου συγκεντρώθηκαν στο χωριό Βουνάρια, έδρα του Επαρχείου και της Δημογεροντίας⁶¹. Αφού έκαναν σύσκεψη, αποφάσισαν μετά από παρακίνηση των στρατηγών Νικήτα, Κεφάλα και Αναγνωσταρά, Αναγνώστη Παπαγεωργίου υπουργός Πολέμου, να επιχειρήσουν να καταλάβουν το κάστρο. Για την έγκριση της ομόφωνης απόφασης, στάλθηκε στο Ναύπλιο ο Γεώργιος Γεωργόπουλος, στις 14 Ιανουαρίου 1823, ο οποίος αφού πήρε την έγκριση από την Υπέρτατη Διοίκηση, έφτασε στα Βουνάρια⁶². Έτσι μετά και την έγκριση της απόφασης αυτής και την καταβολή των χρημάτων από τον Αρχιμανδρίτη Άνθιμο Ζερμπίνο, ξεκίνησε η προετοιμασία της εφόδου.

Υπήρχαν δύο επιτροπές, μία υπό τον έπαρχο Νίκο Ποριώτη που κατέγραφε τους εθελοντές που ήθελαν να συμμετάσχουν στην άνοδο για την κατάληψη του Κάστρου και μία υπό τον Θεόδωρο Δαρειώτη, τον Γεώργιο Μακρή και τον Πρωτοπαπά που συγκέντρωναν εράνους, πολεμοφόδια, ζωοτροφές και ότι άλλο ήταν αναγκαίο για την έφοδο⁶³.

⁵⁹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 347

⁶⁰ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 347-348

⁶¹ Β. Δ. Μάραντος, *Κορώνη*, Αθήνα 1976, σ. 84-85

⁶² Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 45

⁶³ Θ. Α. Αποστολίδης, *Το Ρεσάλτο στο κάστρο της Κορώνης (13 Φεβρουαρίου 1824)*, στην ιστοσελίδα: Μανιατάκειον ίδρυμα, Πολιτιστικές Ανακοινώσεις, 21.3.2016

Στους Αρμενιούς του χωριού Χαρακοπιού, στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου, δημιουργείται ένα πρόχειρο νοσοκομείο για να παρέχει τις πρώτες ανάγκες. Ορίζονται άτομα από το Βασιλίτσι, τη Χρυσοκελλαριά, το Τζαΐζι και άλλα χωριά. Γιατροί στο νοσοκομείο αυτό ήταν ο Νικόλαος Βουρνάς, ο Νίκος Λαχανάς και ο Γιώργης Λαμπράκης.

Στην προσπάθειά αυτή συμμετείχαν και 200 έμμισθοι Βούλγαροι με πέντε βαθμοφόρους με αρχηγό τον καπετάνιο Χρήστο Βούλγαρο (Χατζηχρήστο). Αυτοί ήρθαν στα Καστέλια όπου συγκεντρώθηκαν εκεί οι καπεταναίοι, Γεώργιος Μακρής, Αθ. Ψεύτης, Αναστ. Δαρειώτης, Δημ. Λαχανάς, Παπαφώτης, Παπηλίας, Πρωτοπαπάς, Αντώνιος και Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τους Μανιάτες και 100 ντόπιοι όπως και ο Θεόδωρος Γρίβας ως αρχηγός της εφόδου⁶⁴.

Η έφοδος αποφασίστηκε να γίνει στις 13 Φεβρουαρίου. Όλα κινούνταν υπό μεγάλη μυστικότητα. Οι Κορωνάιοι πρόκριτοι εκδίδουν προκήρυξη που το πρωτότυπό της σώζεται στο μουσείο Κορώνης⁶⁵.

Όταν έφτασε η μεγάλη νύχτα, πενήντα δύο Κορωνάιοι μαζί με 205 έμμισθους Βουλγάρους και 50 Ρουμελιώτες όπως και λίγους Μανιάτες, έφτασαν στο Φρούριο τα μεσάνυχτα. Ο καιρός εκείνη την νύχτα ήταν άγριος, από την μία φυσούσε δυνατός αέρας και από την άλλη οργισμένα κύματα χτυπούσαν στους βράχους. Εκείνη την ημέρα οι Τούρκοι γιόρταζαν το ραμαζάνι, οπότε από το φαγοπότι και το γλέντι είχαν πέσει σε ύπνο χωρίς να αντιληφθούν τις προετοιμασίες της εφόδου⁶⁶.

Πενήντα δύο διαλεχτοί από τους Κορωνάιους αρχίζουν ένας-ένας να ανέβουν τα τείχη από κάποιες ψηλές ανεμόσκαλες που τοποθέτησαν. Πρώτος που κατάφερε να μπει μέσα είναι ο Κορωνάιος Φώτος, που μπαίνοντας σκότωσε τον φύλακα του προμαχώνα που είχε αποκοιμηθεί στο τουφέκι του. Σιγά σιγά ανέβηκαν και οι 52 μέσα στο Κάστρο. Τώρα ήταν η σειρά των έμμισθων Βούλγαρων με τον αρχηγό τους να ανέβουν. Πράγμα που δεν έγινε καθώς δέιλιασαν και ισχυριζόντουσαν ότι δεν μπορούν να νικήσουν τους Τούρκους γιατί υστερούσαν σε άτομα⁶⁷. Την ίδια στιγμή ο Γρίβας προκειμένου να συμμετάσχει στην έφοδο ζητάει από τους προκρίτους να τον πληρώσουν με εκατό χιλιάδες γρόσια. Εκείνοι τον παρακάλεσαν να τους βοηθήσει και του υποσχέθηκαν ότι θα εκπληρώσουν την επιθυμία του όσο γίνεται πιο γρήγορα. Επιπλέον ο Κ. Καραπάυλος για να τον πείσει του πρόσφερε ως αιχμαλώτους τα δύο του αδέρφια μέχρι να του καταβάλουν την αμοιβή του.

⁶⁴ Α. Ταρσούλη, *Κάστρα και πολιτείες του Μοριά*, Αθήνα 1971, σ. 320

⁶⁵ Φ. Κ. Λίτσας, *ό. π.*, σ. 244

⁶⁶ Σ. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Λονδίνο 1862, τ. 3, σ. 103-104

⁶⁷ Μ. Οικονόμου, *Ιστορικά της ελληνικής παλιγγενεσίας ή ο ιερός των Ελλήνων αγών*, Αθήνα 1873, σ. 436-437

Οι 52 Κορωνάιοι, όντας μέσα στο Κάστρο και πληροφορούμενοι τα γεγονότα, άρχισαν να ζητάνε βοήθεια. Προσπάθησαν να ανοίξουν και την κεντρική Πύλη για να μπορέσουν να μπουν και οι υπόλοιποι αλλά χωρίς επιτυχία καθώς οι Τούρκοι είχαν ασφαλίσει πολύ καλά και τις δύο πύλες και την εσωτερική και την εξωτερική. Ένας Τούρκος φρουρός τους εμφανίστηκε με αποτέλεσμα να τον σκοτώσουν με μία πιστολιά. Ο θόρυβος αυτός ξύπνησε τους Τούρκους, οι οποίοι ξεκίνησαν την επίθεση κατά των Κορωναίων. Οι δεύτεροι, συνεχίζουν να ζητάνε βοήθεια αλλά μάταια καθώς ο Γρίβας και οι άλλοι είχαν επιστρέψει στα Βουνάρια, αφήνοντας τους Κορωναίους μόνους τους, ανάμεσα στους Τούρκους. Οι Κορωνάιοι για να μπορέσουν να σωθούν αρχίζουν να πέφτουν από τα τείχη. Από τους 52 Κορωναίους που ανέβηκαν στο Κάστρο, 5 φονεύθηκαν και 25 ακρωτηριάστηκαν. Οι υπόλοιποι κατάφεραν να μπουν σε ένα μικρό σπίτι κοντά στο ναό της Αγίας Σοφίας αλλά και εκεί συνέχισαν να πολεμούν εναντίον των Τούρκων. Για τρεις ημέρες κατάφεραν να αποκρούσουν τις επιθέσεις των Τούρκων όπως και τις προτάσεις τους για να παραδοθούν. Οι Τούρκοι όμως, βλέποντας ότι δεν μπορούν να τους νικήσουν, αποφασίζουν την τρίτη ημέρα να βάλουν φωτιά στο σπιτάκι με αποτέλεσμα να γίνουν ολοκαύτωμα για χάρη της ελευθερίας τους⁶⁸.

Οι αγωνιστές αυτοί που θυσιάστηκαν για την ελληνική ελευθερία ήταν ο Δημήτριος Σάκκης, Δημ. Μπαλντάς, Γεώρ. Ψαρρόπουλος, Κ. Τριανταφυλλάκης, Αντώνιος Αδαμόπουλος, Γεώρ. Τσιφτσής, Αναστάσιος Λιάκουρας, Αναστάσιος Ηλιόπουλος, Α. Αρβανίτης, Γεώρ. Μιχαλόπουλος, Γεώρ. Α. Μουρδουκούτας, Αθαν. Τζαϊζώτης και Κώστας Μάντης που φονεύθηκε κατά την στιγμή που προσπαθούσε να ανοίξει την πύλη⁶⁹.

Κατά την νύχτα αυτή έπεσαν στη μάχη μεταξύ των πολλών άλλων και οι οπλαρχηγοί Αναγνώστης Ντάρας, Αντώνης Κουβελιώτης από την Αρκαδία και Νικόλαος Κολιοδήμος από τη Γαστούνη. Από τους Τούρκους, 43 φονεύθηκαν και 18 τραυματίστηκαν. Το πρωί της επόμενης ημέρας, 1 Μαρτίου 1823, οι Έλληνες μεταφέρθηκαν δυτικά από την Κορώνη προς τη θέση Παπάρα και το χωριό Μουσουλή. Οι Τούρκοι και Αλβανοί γύρω στους 1.800, εξόρμησαν από την Κορώνη για να τους χτυπήσουν. Οι Έλληνες όμως παρόλο που είχαν ατυχήσει το προηγούμενο βράδυ, τους περίμεναν απτόητοι. Τελικά έγινε σφοδρότατη μάχη που διήρκεσε γύρω στις 6 ώρες. Οι Έλληνες τους απώθησαν και τους καταδίωξαν προς τη θέση Φανάρι και Κορώνη. Σε αυτή τη μάχη από τους Τούρκους και τους Αλβανούς φονεύθηκαν 110, τραυματίστηκαν 45 και συνελήφθησαν από τους Έλληνες 17, οι

⁶⁸Θ. Α. Αποστολίδης, *Το Ρεσάλτο στο κάστρο της Κορώνης (13 Φεβρουαρίου 1824)*, στην ιστοσελίδα: Μανιατάκειον ίδρυμα, Πολιτιστικές Ανακοινώσεις, 21.3.2016

⁶⁹ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 48

οποίοι την επόμενη ημέρα σφαγιάστηκαν. Από τους Έλληνες φονεύθηκαν 23 και τραυματίστηκαν 11. Κατά αυτή τη μάχη ξεχώρισε ο οπλαρχηγός Διονύσιος Παπαθεοδώρου, αδερφός του Επισκόπου Μεθώνης Γρηγορίου⁷⁰.

Η έφοδος της 13^{ης} Φεβρουαρίου απέτυχε και για έναν άλλο λόγο. Οι πρόκριτοι Έλληνες της Κορώνης υποσχέθηκαν εγγράφως να δώσουν ως αμοιβή στους 52 Κορωναίους μετά την επιτυχία της εφόδου 100 ρίζες ελαιών από το εθνικό ελαιώνα της Κορώνης. Και σε περίπτωση θανάτου τους, να τα λάβουν οι συγγενείς τους. Το προνόμιο αυτό επέφερε αντιζηλία στους Μανιάτες και στους 300 καθώς τους εξαίρεσαν και τους άφησαν μόνο με το μισθό⁷¹.

Η έφοδος στο κάστρο της Κορώνης είχε τελικά τραγικό αποτέλεσμα. Η έφοδος αυτή είναι γνωστή ως «Ρεσάλτο» και έτσι έχει ονομαστεί και το σημείο όπου έγινε η ανάβαση και η είσοδος των Κορωναίων στο κάστρο⁷². Πρόκειται για το ίδιο σημείο όπου έσφαξαν και πέταξαν τον τελευταίο Επίσκοπο της Κορώνης, το Γρηγόριο Μπίστη τον Ιούλιο του 1821.

Ακολουθεί απόσπασμα της επιστολής του Γιουσούφ πασά προς όλους τους κατοίκους στο φρούριο της Κορώνης μετά τη νίκη τους κατά των Ελλήνων:

«Ελάβομεν την επιστολήν σας, ομού και εκείνην των Μοθωναίων, εις τας οποίας ευχαρίστως ανέγνωσα την νίκην σας κατά των απίστων, οίτινες δι' εφόδου είχαν ήδη εξουσιάσει εν κανονοστάσιον και μίαν οχυράν οικίαν του φρουρίου σας· αλλά τους οποίους εσκορπίσατε τέλος πάντων φονεύσαντες όχι ολίγους, και τους λοιπούς αναγκάσαντες με μεγίστην κατασχύνην των να αναχωρήσωσιν. Ίδον προσέτι να με γράφετε ότι έχετε φόβον, βλέποντες τους απίστους αυτούς, να συνάζωνται εις Καλαμάταν, και να ετοιμάζωνται πάλιν να σας κτυπήσωσιν, έχοντες μεθ' εαυτών βόμβας, εμπείρους πυροβολιστάς, και ύλας καυστικάς, και ότι διά να αντισταθήτε εις τας νέας αυτών δυνάμεις των, είναι ανάγκη να σας στείλω με τα εδώ ευρισκόμενα πολεμικά πλοία μας τριακοσίων ή τετρακοσίων ανδρών βοήθειαν, και διαφόρους άλλας, εκτός ψωμίου, τροφάς, από τας οποίας δοκιμάζετε γενικώς άκραν έλλειψιν· μία τοιαύτη βοήθεια να δίδεται εις άνδρας ό,τι λογής είσθε σεις, είναι αναμφιβόλως ιερόν και απαραίτητον εκάστου Μουσουλμάνου χρέος· είναι δε παρόμοιον με το οποίον κάθε Τούρκος ευλαβής έχει χρέος να κάμνη πεντάκις της ημέρας την προς τον Μωάμεθ προσευχήν του· ώστε δεν μένει ουδεμία αμφιβολία ότι προθύμως ήθελον σας εξαποστείλει παν ό,τι με ζητείτε, αν τα εδώ ευρισκόμενα καράβια μας δεν ήθελον αναχωρήσει προ δύο ημερών, διά να υπάγωσιν εις υπάντησιν του στόλου μας· μείνατε μ'

⁷⁰ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 48

⁷¹ Α. Φραντζής, *ό. π.*, Αθήνα 1839, τ. 1, σ. 350

⁷² Α. Ταρσούλη, *ό. π.*, σ. 319

όλον τούτο ήσυχοι, διότι οι άπιστοι όχι μόνον δεν είναι εις κατάστασιν να σας πολεμήσωσιν, αλλ' ευρίσκονται μάλιστα εις αμηχανίαν που να καταφύγωσι διά να διασωθώσιν.

Αλλά διά να πληροφορηθήτε καλήτερον περί των λεγομένων μου, μάθετε ότι ο Ιμπραήμ Πασσάς, υιός του Πασσά της Αιγύπτου, ψηφισθείς αρχηγός του Αιγυπτιακού στόλου, και διοικητής της Πελοποννήσου, έρχεται μετ' ου πολύ ενταύθα, φέρων εις διακόσια φορτηγά πλοία πενήκοντα χιλιάδας εκλεκτόν στράτευμα, με ακαταμέτρητα πολεμικά και τρόφιμα εφόδια, και ότι ο Αιγυπτιακός στόλος, ενδυναμωθείς και με άλλα δώδεκα πολεμικά πλοία, σταλθέντα από Κωνσταντινουπόλεως, μέλλει να συντροφεύση όλας αυτάς τας δυνάμεις έως εις τον Μωρέαν..... Στοχασθήτε λοιπόν αν οι άπιστοι καν το φαντάζονται, να κτυπήσουν την Κορώνην, εν ω κινδυνεύει η ίδια των ύπαρξις.

Μείνατε λοιπόν σταθεροί και ακλόνητοι την 19 της Σελήνης του Ραμαζάν⁷³».

Η πολιορκία παρά την αποτυχία, συνεχίστηκε με επιμονή από τους Διονύσιο Μούρτζινο, Γαλάνη, Δημ. Παπατσώνη, Γεώργιο Δαρειώτη, Αδάμ Παπατσώρη, Κώστα Μέλιο και άλλους οπλαρχηγούς μέχρι στις 17 Φεβρουαρίου 1825, όπου ήρθε ο Ιμπραήμ και η πολιορκία διαλύθηκε.

2.2. Η αποβίβαση του Ιμπραήμ πασά στη Μεθώνη

Τέσσερα χρόνια είχαν περάσει από την έναρξη της ελληνικής επανάστασης και η Πελοπόννησος ελεγχόταν πια από τις ελληνικές δυνάμεις εκτός από τα φρούρια της Μεθώνης, της Κορώνης και της Πάτρας. Αρχές του 1825 και ο εμφύλιος πόλεμος είχε τελειώσει ενώ οι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες της Πελοποννήσου είχαν ηττηθεί και πολλοί είχαν φυλακιστεί. Μετά τις αποτυχημένες προσπάθειες του Σουλτάνου κατά των Πελοποννησιακών στρατευμάτων, ο ίδιος διέταξε μέσω διατάγματος το Σατράπη της Αιγύπτου για να εκστρατεύσει κατά της Πελοποννήσου από ξηρά και θάλασσα με τις ισχυρότερες δυνάμεις τους⁷⁴. Ο Ιμπραήμ πασάς έφτασε στο λιμάνι της Σούδας και χωρίς να πατήσει το πόδι του στη στεριά αλλά μένοντας μέσα στο πλοίο για δεκαπέντε μέρες έπλευσε για Ρόδο και Μαρμάρι όπου παρέλαβε άλλους πέντε χιλιάδες όπου του είχε στείλει ο πατέρας του όπως και πολεμοφόδια και τροφές και επανήλθε στην Κρήτη όπου μίσθωσε ικανούς ντόπιους και ξεκίνησε την εκστρατεία του προς την Πελοπόννησο⁷⁵. Κατά την περίοδο αυτή, η κυβέρνηση του Κουντουριώτη έπρεπε να κυριεύσει τη Μεθώνη και την Κορώνη για να

⁷³ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 39, 14.5.1824, σ. 2

⁷⁴ Α. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, Αθήνα 1839, τ. 2, σ. 322

⁷⁵ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1862, τ. 3, σ. 188

στερήσει από τον εχθρό τον τόπο της αποβάσεως αλλά αυτό δεν έγινε καθώς ο νέος εχθρός ήταν τρομερός και επικίνδυνος⁷⁶.

Στις αρχές του 1825, 12 Φεβρουαρίου ο Ιμπραήμ έφτασε στη Μεθώνη όπου αποβίβασε περίπου τέσσερις χιλιάδες πεζούς και τετρακόσιους ιππείς⁷⁷. Καθ' όλη τη διάρκεια της πλεύσης τους, καμία αντίσταση δεν συνάντησαν καθώς τα ελληνικά πλοία βρίσκονταν υπό κατασκευή λόγω των τελευταίων μαχών που είχαν προηγηθεί και των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζε το εθνικό ταμείο μετά τους εμφύλιους πολέμους⁷⁸. Μόνο τέσσερα πλοία ετοιμάστηκαν και έπλευσαν προς την Πάτρα για να ενισχύσουν την πολιορκία. Η δύναμη του αιγυπτιακού στόλου ήταν μικρότερη σε σχέση με το πως ξεκίνησε από την Αίγυπτο και το στράτευμα βρισκόταν σε άθλια κατάσταση καθώς έπλεε σε ένα τόπο διαφορετικό από το δικό τους και η πείνα και οι κακουχίες που πέρασαν στην Κρήτη τους είχαν στοιχίσει⁷⁹. Έτσι, στις 5 Μαρτίου το αιγυπτιακό στράτευμα επανήλθε στη Μεθώνη φέρνοντας άλλους επτά χιλιάδες⁸⁰. Ο Ιμπραήμ γνωρίζοντας για τη θαλάσσια πολιορκία της Πάτρας έστειλε εκεί τρεις φρεγάτες, δύο κορβέτες και έξι βρίκια⁸¹. Κατάφερε μαζί με άλλα δέκα πλοία που βρήκε στη Ζάκυνθο με ουδέτερη σημαία να μεταφέρουν εκεί τρόφιμα και να ματαιώσουν τα σχέδια της ελληνικής εκστρατείας. Μετά από αυτά τα γεγονότα, στις 16 Μαρτίου ο Κουντουριώτης αποφάσισε να εκστρατεύσει προς τη Μεσσηνία και κατά τη διαταγή του είχε εκστρατεύσει και ο Χ. Χρήστος και όλα τα δημιουργήματα της Κυβερνήσεως⁸². Εκστράτευσε και ο Δ. Τσιώκρης με κάποιους Αρκαδίους και ο Κυριάκος Σκούρτης, ως επιτηρητής του στρατού και αντιπρόσωπος του Κουντουριώτη. Μαζί με αυτόν εκστράτευσαν και διακόσιοι Κρήτες υπό τον Κουμή και άλλους οπλαρχηγούς.

Έτσι, τα στρατεύματα των ανταρτών της Στερεάς Ελλάδας ενώθηκαν με τα πελοποννησιακά αποτελώντας ένα στρατό τεσσάρων ή πέντε χιλιάδων και κατέλαβαν το χωριό Κρεμμύδι, που βρισκόταν δύο ώρες μακριά της Μεθώνης⁸³. Ο Καρατάσος, ο Καραϊσκάκης, ο Δράκος, ο Κώστας Μπότσαρης και ο Τσαβέλλας ήταν οι αρχηγοί αυτού του στρατού. Ο Κουντουριώτης από την άλλη δεν πήγε στο στρατόπεδο στο Κρεμμύδι για να εμψυχώσει τους οπλαρχηγούς αλλά στις 5 Απριλίου πήγε στη Σκάλα, ένα χωριό που

⁷⁶ Γ. Γ. Γερβίνος, *Ιστορία της Επανάστασεως και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, Αθήνα 1865, τ. 2, σ. 68

⁷⁷ Βουλή των Ελλήνων, *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004, σ. 33

⁷⁸ Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930*, Αθήνα 1925, τ. 6, σ. 126

⁷⁹ Μ. Β. Σακελλαρίου, *Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο*, Ηράκλειο 2012, σ. 73

⁸⁰ Π. Καρολίδης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1916, τ. 3, σ. 4

⁸¹ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1862, τ. 3, σ. 189

⁸² Ν. Σπηλιάδης, *ό. π.*, σ. 256

⁸³ Π. Καρολίδης, *ό. π.*, σ. 8

βρισκόταν 10 ώρες μακριά από το Κρεμμύδι και έστησε εκεί το στρατηγείο του⁸⁴. Για να καθησυχάσει τους οπλαρχηγούς, έστειλε εκεί τον Μαυροκορδάτο.

Ο αιγυπτιακός στρατός μετά από την κυρίευση της Κορώνης επιστρέφει στη Μεθώνη και στις 9 Μαρτίου εγκαταστάθηκαν μπροστά από το Νεόκαστρο⁸⁵. Πολλοί ήταν αυτοί που προσπάθησαν να υπερασπιστούν αυτά τα μέρη, ένας από αυτούς ήταν και ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης, γιός του Πετρόμπεη, ο οποίος τραυματίστηκε στις 14 Μαρτίου όταν προσπαθούσε να εμψυχώσει τους Έλληνες και λίγες μέρες μετά πέθανε λόγω έλλειψης άξιου χειρουργού. Ακολούθησε άλλη μία μάχη στις 16 του μήνα μεταξύ του αιγυπτιακού στόλου και κάποιων εκλεκτών εμπειροπόλεμων με αρχηγό τον Καρατάσο, με αποτέλεσμα οι λίγοι αυτοί να κερδίσουν τρέποντας τους εχθρούς σε φυγή και παίρνοντας 100 περίπου όπλα τα οποία τα έστειλαν στην Τριπολιτσά. Ο Ιμπραήμ αφού είχε καταλάβει τα πάντα γύρω από το Νεόκαστρο, προσπάθησε να κυριεύσει και το Παλαιόκαστρο για να διακόψει τη συγκοινωνία μέσω της θάλασσας. Αλλά έφθασε εκεί ο αρχιερέας Μεθώνης και με αρκετούς Αρκαδίους και με τον Αναγνωσταρά πρόλαβαν⁸⁶. Στις 6 Απριλίου ο Μαυροκορδάτος έφτασε στο Κρεμμύδι μετά από εντολή του προέδρου και σε συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε αποφασίστηκε να μετακινήσουν τα στρατεύματά τους σε άλλη θέση. Αλλά οι εχθροί πρόλαβαν και τα ξημερώματα γύρω στους τρεις χιλιάδες πεζούς και τετρακόσιους ιππείς με κανόνια ετοιμάστηκαν για επίθεση. Το ελληνικό στρατόπεδο όμως κατείχε 3 σημαντικές θέσεις· Στα αριστερά, γύρω από τους λόφους του χωριού βρισκόντουσαν οι Σουλιώτες και ο Χατσής-Χρήστος. Στα δεξιά, τα άτομα του Καραϊσκάκη και του Τσαβέλλα. Στο κέντρο, ο αρχηγός Σκούρτης. Εκτός από τους 2500 Στερεοελλαδίτες ήταν και 500 Υδραίοι, Σπετσιώτες και Κρανιδιώτες αλλά και 250 Αγιοπετρίτες υπό τον Παναγιώτη Ζαφειρόπουλο. Οι Αιγύπτιοι βλέποντας τις θέσεις, καταλάβαν ότι η πιο αδύναμη ήταν του Σκούρτη και κατευθύνθηκαν προς τα εκεί. Οι Έλληνες που βρίσκονταν εκεί μόλις κατάλαβαν τον κίνδυνο ζήτησαν τη βοήθεια όσων βρίσκονταν στους λόφους. Και έτσι κατέβηκε ο Μπότσαρης μαζί με 150 Σουλιώτες και τοποθετήθηκαν μπροστά από τους εχθρούς. Όμως καθώς διαρκούσε η μάχη οι εχθροί κατάφεραν και τους περικύκλωσαν και οι Έλληνες δεν μπορούσαν να ξεφύγουν παρά μόνο να πολεμήσουν μέχρι το τέλος.

Από αυτή τη μάχη που διήρκεσε έξι ώρες, πάνω από πεντακόσιοι σκοτώθηκαν, ανάμεσά τους ο Μήτρος Μποταΐτης, ο Θύμιος Ξύδης, ο Βασίλης Χορμόβας και ο Κώστας Πετρόπουλος. Πολλοί άλλοι αιχμαλωτίστηκαν όπως ο Ζαφειρόπουλος. Ο Μπότσαρης

⁸⁴ Θ. Χρήστου, *Ιχνηλατώντας τη συμβολή της Καλαμάτας*, σ. 314

⁸⁵ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1862, τ. 3, σ. 191

⁸⁶ Ν. Σπηλιάδης, *ό. π.*, σ. 260

κατάφερε να ξεφύγει με τη βοήθεια των συντρόφων του⁸⁷. Στις 8 Απριλίου οι εχθροί όρμησαν στο Νεόκαστρο και οι Έλληνες άνοιξαν τις πύλες και από τη μάχη που ακολούθησε πολλοί πληγώθηκαν άλλοι φονεύθηκαν. Ενώ ο Ιμπραήμ νικά στην Πελοπόννησο, η κυβέρνηση επιμένει στη εξόντωση των ανταρτών και του Κολοκοτρώνη.

Μετά από αυτό το γεγονός όσα στρατεύματα της Στερεάς Ελλάδας είχαν απομείνει δεν ήθελαν να μείνουν άλλο στην Πελοπόννησο και έτσι αναχώρησαν για τη Στερεά Ελλάδα⁸⁸. Πλοία υπό τον Μιαούλη είχαν πλεύσει προς την Κρήτη. Μία μεγάλη τρικυμία κατέστρεψε όμως πολλά από αυτά τα πλοία ακόμα και το πυρπολικό του Κανάρη. Στις 30 Μαρτίου η μοίρα αυτή βρήκε δύο αυστριακά πλοία που μετέφεραν τροφές στην Πρέβεζα και τα έστειλαν στο Ναύπλιο. Μετά από αρκετά συμβάντα στα θαλάσσια νερά στις 19 Απριλίου ο εχθρικός στόλος βρισκόταν στη Μεθώνη ενώ ο ελληνικός στόλος δεν μπορούσε να τους βλάψει λόγω της μικρής τους δύναμης και απλά έλεγχε τα μεσσηνιακά φρούρια.

Ο Μαυροκορδάτος μετά από αυτήν την αποστολή του επανήλθε όπου ήταν ο πρόεδρος και στις 24 Απριλίου αναχώρησε με σκοπό να εισέλθει στο Νεόκαστρο για έλεγχο. Μαζί του πήγαν ο Γεωργάκης Καρατσάς, ο Σταμάτης Λεβίδης και ο Γάλλος Εδουάρδος Γρασέτης. Την επόμενη μέρα έφθασαν στους Γαργαλιάνους και την μεθεπόμενη μέρα συγκέντρωσαν διακόσιους Αρκαδίους και όδευαν προς τους παλαιούς Ναβαρίνους, δηλαδή τη σλαβική φυλή των Αβαρίνων που κατοικούσαν στην Πύλο. Κατά το απόγευμα αυτής της ημέρας έφτασαν στους παλαιούς Ναβαρίνους συναντώντας τον επίσκοπο Μεθώνης Γρηγόριο, το Χατσή-Χρήστο, τον Τσόκλη, τον Τσανέτο Χρηστόπουλο και το Σωτήρη Χοτσαμάνη. Από την άλλη πλευρά ο Ιμπραήμ ήταν προσηλωμένος στην άλωση του Νεοκάστρου.

Για την άλωσή του, αποβίβασε στη Μεθώνη στόλο με τέσσερις χιλιάδες στρατιώτες με ικανά πολεμοφόδια, εξέπλευσε και τα μεγαλύτερά του πλοία όπου παρατάχθηκαν απέναντι από τα ελληνικά ενώ τα πιο μικρά τους πλοία έπλεαν προς το λιμάνι του Νεοκάστρου για να αποβιβάσουν στρατεύματα⁸⁹. Ο Ιμπραήμ ήξερε ότι για να καταλάβει το Νεόκαστρο έπρεπε πρώτα να πολιορκήσει τη Σφακτηρία, ένα μικρό νησί απέναντι από το λιμάνι του Νεοκάστρου⁹⁰. Η κατάσταση μέσα στο κάστρο δεν ήταν ιδιαίτερα καλή μετά την έκβαση της μάχης στο Κρεμμύδι. Οι Ρουμελιώτες εγκατέλειψαν την Πελοπόννησο και άρχισαν οι διαμαρτυρίες από τους Γεώργιο Μαυρομιχάλη και Παναγιώτη Γιατράκο για τη μη καταβολή των μισθών τους απειλώντας ότι θα αποχωρήσουν. Τελικά επενέβη ο

⁸⁷ Γ. Γ. Γερβίνος, *ό. π.*, Αθήνα 1865, τ. 2, σ. 73

⁸⁸ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1862, τ. 3, σ. 192-193

⁸⁹ Π. Καρολίδης, *ό. π.*, σ. 10

⁹⁰ *Εφημερίς Αθηνών*, αρ. φ. 62, 8.1.1825, σ. 2

Μακρυγιάννης πληρώνοντας κάποιους μισθούς για να μην ξεφύγουν περισσότερο τα πράγματα⁹¹.

Στη Σφακτηρία ο Αναγνωσταράς ήταν αρχηγός και ο Αναστάσης Τσαμαδός με 10 καράβια είχε τη θάλασσα⁹². Όμως, παρ' όλη τη μεγάλη προσπάθεια των ελληνικών στρατευμάτων έναντι των εχθρών που διέθεταν ικανό οπλισμό, δεν κατάφεραν να διατηρήσουν τη Σφακτηρία. Ο Κουντουριώτης έγραψε προς το Νομοτελεστικό σχετικά με την απώλεια της Σφακτηρίας:

«Η Σφακτηρία εχάθη διά την αισχροκέρδειαν των εν αυτή αρχηγών, οι οποίοι δεν είχαν ουδέ μικρόν μέρος των στρατιωτών της διαταγής των, και αυτούς μαζώματα και όχι στρατιώτας, οι οποίοι χωρίς να ρίξουν τουφέκι ετράπησαν εις φυγήν, και εχάθησαν τόσο άλλοι ανδρείοι. Ο παλαιός Ναβαρίνος (το παλαιόκαστρον) αφέθη.... Έγραψα τον Μιαούλην να διώξη τον εχθρικών στόλον, διότι χωρίς τούτου τετέλεσται το Νεόκαστρον, όχι ότι δεν είναι δυνατόν να κτυπηθούν διά ξηράς οι εχθροί, αλλά κατά την ασυμφωνίαν, αισχροκέρδειαν και ιδιοτέλειαν των οπλαρχηγών, και με την ασυμφωνίαν των Πελοποννησίων, οι Έλληνες εύκολα δεν πλησιάζουν κατά του εχθρού⁹³».

Πολλοί από τους Έλληνες στη μάχη της Σφακτηρίας σκοτώθηκαν όπως ο Αναγνωσταράς, ο Ιταλός φιλέλληνας Σαντόρε Σανταρόζα⁹⁴ και ο Αναστάσιος Τσαμαδός και αρκετοί αιχμαλωτίστηκαν όπως ο επίσκοπος Μεθώνης, ο αδερφός του, ο Χατσή-Χρήστος, ο Αναγνώστης Κανελόπουλος, ο Αναστάσης Δαριώτης και ο Βάρβογλης⁹⁵. Κατά τη διάρκεια της ημέρας παραδόθηκαν και οι παλαιοί Ναβαρίνοι. Στις 30 Απριλίου όταν ο Μιαούλης άκουσε για τον ένδοξο θάνατο του καπετάν Αναστασίου Τσαμαδού του Υδραίου, δάκρυσε μη μπορώντας να το πιστέψει. Ο Τσαμαδός είχε διοριστεί από τη Διοίκηση να διοικεί την τρίτη μοίρα του στόλου και είχε την εκτίμηση όλων των Ελλήνων. Ακολουθεί απόσπασμα από τα Ελληνικά Χρονικά που περιγράφει τη θυσία του και την προσωπικότητά του:

«Ο ενάρετος και καρτερόψυχος ούτος πατριώτης αφ' ου απ' αρχής των Ελληνικών πραγμάτων ηγωνίσθη κατά του τυράννου και με την χρηματικήν του κατάστασιν, και με τα πλοία του, και με την εις τας μάχας παρουσίαν και αυτού του ατόμου του, προσφέρεται ήδη και αυτός θύμα της πατρίδος του, την οποίαν τοσούτον ηγάπα. Αιωνία η μνήμη σου, άξιε της πατρίδος υιέ, Αναστάσιε Τζαμαδέ!⁹⁶».

⁹¹ Μ. Β. Σακελλαρίου, *ό. π.*, σ. 397

⁹² Θ. Κ. Κολοκοτρώνης, *Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836*, (Επιμ.-Εισαγ. Γ. Τερτσέτης), Αθήνα 1846, σ. 144

⁹³ Ν. Σπηλιάδης, *ό. π.*, σ. 285-286

⁹⁴ Θ. Χρήστου, *Ιχνηλατώντας τη συμβολή της Καλαμάτας*, σ. 315

⁹⁵ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 1975, τ. 12, σ. 382

⁹⁶ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 40, 20.5.1825, σ. 1

Ο Μιαούλης στο άκουσμα του θανάτου του λοιπόν, οργίστηκε και αποφάσισε μόνος με δύο βραδυκίνητα πυρπολικά να μπει στο λιμάνι της Πύλου και να ανοίξει πυρ εναντίον τα πλοίων του Ιμπραήμ. Αλλά επειδή πληροφορήθηκε ότι εκεί ήταν ο υπوناύαρχος της Αιγύπτου με τρεις φρεγάτες, δύο κορβέτες και δεκαέξι μονόκροτα και άλλα οχτώ πλοία, άλλαξε γνώμη και αποφάσισε να «υπάγωμεν εις Μεθώνην». Έτσι ακολουθούμενος απ' όλα τους τα πλοία και άλλα δύο πολεμικά που ήρθαν από την Ύδρα, του Αλέξανδρου Ραφαήλ και του Ιωάννη Βελεβίνου και άλλων τεσσάρων πυρπολικών του Δημήτριου Τσάπελη, Αναγνώστου Δημαρά, Μαρίνου Σπαχή και Αντωνίου Βίκου μπήκαν κατά τη διάρκεια της νύχτας στη Μεθώνη και ξεκίνησαν την επίθεση. Οι Οθωμανοί δεν είχαν προλάβει να κινητοποιηθούν ενώ τα πυρπολικά των Ελλήνων είχαν ήδη διαλέξει τους στόχους τους. Οι κανονιοβολισμοί ξεκίνησαν και πρώτα χτυπήθηκε η κορβέτα «Svezia» μεταδίδοντας τη φωτιά και στη διπλανή κορβέτα. Κάηκαν 5 μεταγωγικά που βρίσκονταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι της Μεθώνης και δύο γολέτες και μπρίκια. Η νύχτα έγινε μέρα, ο καπνός έφτανε στον ουρανό. Από τις εκρήξεις κινδύνεψε να καεί και η πόλη της Μεθώνης. Οι εκρήξεις και οι φλόγες έφταναν μέχρι το Ναυαρίνο.

Οι γενναίες πράξεις του Μιαούλη αποτυπώνονται ξεκάθαρα στο ακόλουθο απόσπασμα που εξέδωσε ο πρόεδρος του Εκτελεστικού Σώματος, Γεώργιος Κουντουριώτης, μετά τις επιτυχίες του ελληνικού ναυτικού:

«Ο πρόεδρος του Εκτελεστικού

Διακηρύττει⁹⁷.

Νέα λαμπρά κατορθώματα του Ελληνικού ναυτικού, διαφημισθέντα προ ολίγων ημερών, εχαροποίησαν όλων τας καρδίας, και τας έκαμαν ανυπομόνους να πληροφορηθούν την αληθή και περιστατικήν είδησιν της νίκης.

Ταύτην την εσπέραν έφθασε τέλος πάντων η αναφορά του γενναίου ναυάρχου Κυρίου Α. Μιαούλη, αργοπορήσασα μέχρι τούδε διά τους εναντίους ανέμους· εξ αυτής πληροφορούμεθα, ότι, την εσπέραν της 30 Απριλίου, η πρώτη μοίρα του Ελληνικού στόλου υπό την οδηγίαν του γεν. ναυάρχου Α. Μιαούλη, καταδιώκουσα τον Αιγυπτιακόν, μετά λαμπράν ναυμαχίαν, διέπλευσε τας νήσους Σαπιέντζας, έσμιξεν υπό το τείχος της Μεθώνης υπέρ τα 20 εχθρικά πλοία, εξ ων δύο ήσαν φρεγάται, τρεις κορβέται, και τα λοιπά βρίκια, μεταξύ των οποίων και φορτηγά· ότι αμέσως τα πυρπολικά του στόλου μας, 6 τον αριθμόν, επέπεσον εις αυτά, επέτυχαν, και τα κατέκαυσαν όλα ομού· ότι το πυρ των καιομένων πλοίων μετετεδόθη εις το φρούριον της Μεθώνης, και εις την αποθήκην των πολεμοφοδίων,

⁹⁷ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 40, 20.5.1825, σ. 1

ώστε ανετράπη μέγα μέρος του τείχους, και αι εν τω φρουρίω οικοδομαί διήρκισαν καιόμενοι υπέρ τας πέντε ώρας. Επληροφορήθη επομένως ο Ναύαρχος, ότι μία των φρεγατών ήτον το ράζον δελίνι του Μεχμέτ Αλή 54 κανονίων, υπόσχεται δε με δεύτερον λεπτομερεστέρας πληροφορίας της όσης ζημίας έπαθεν ο εχθρός, η οποία έπεται να ήναι τόσον σημαντικώτερα, καθ' όσον αι αποθήκαι των τροφών και πολεμοφοδίων του εχθρού, εις το παράλιον της Μοθώνης κείμεναι, διεφθάρησαν.

Η θεία Πρόνοια, ήτις προστατεύει την Ελλάδα, ελάμπρυνε τους αγώνας των θαλασσιμών μας εις αυτήν την περίστασιν, ότε και η οφρύς του Αιγυπτίου έπρεπε να ταπεινωθή, και το στρατιωτικόν να εμψυχωθή και να φιλοτιμηθή να στήση και αυτό διά ξηράς νίκης τα τρόπαια, διά να υπερασπισθή την πατρίδα, να εκδικηθή το αίμα των πεσόντων εις τας προλαβούσας μάχας των αδελφών μας και να εξαλείψη τον εχθρόν από το έδαφος της Πελοποννήσου και της λοιπής Ελλάδος.

Πας Έλλην ας υψώση χείρας ευχαριστηρίους προς τον Ύψιστον και ας ευχηθή να ενισχύση η Θεία Πρόνοια τα όπλα μας, προς στερίωσιν της αμωμήτου ημών πίστεως, και της πολυτίμου ελευθερίας και ανεξαρτησίας μας.

Εν Ναυπλία τη 10 Μαΐου 1825.

Ο πρόεδρος Γεώργιος Κουντουριώτης.

Ο γεν. γραμματεύς Α. Μαυροκορδάτος».

Την επόμενη μέρα, ο στόλος του Ιμπραήμ με ογδόντα δύο πλοία έφερνε τέσσερις χιλιάδες άνδρες, τροφές, πολεμοφοδια προς τη Μεθώνη⁹⁸. Από την άλλη οι Σουλιώτες με τον Τζαβέλα και τον Κώστα Μπότσαρη, οι αρματολοί με τον Καραϊσκάκη και οι Αλβανοί της Αργολίδας, όλοι μαζί περίπου στους 7 χιλιάδες, είχαν καταλάβει τα πιο σημαντικά υψώματα της Μεθώνης. Ο Ιμπραήμ είχε μαζί του τρεις χιλιάδες τακτικό πεζικό, τετρακόσιους ιππείς και τέσσερα πυροβολικά και κατευθύνθηκαν προς τους Σουλιώτες και τους αρματολούς. Παρά την αντίσταση των ελληνικών στρατευμάτων, η νίκη άνηκε στους Αιγυπτίους. Τώρα ο Ιμπραήμ έψαχνε ασφαλέστερο καταφύγιο για το στόλο του. Έτσι, μάζεψαν τα πράγματά τους από τις αποθήκες, τις οικίες και τα τεμένη της Μεθώνης και τα μετέφεραν στην Κρήτη και στην Αίγυπτο. Από 1 μέχρι 3 Μαΐου γινόταν η μεταγωγή τους ενώ τα πολεμικά πλοία βρίσκονται μεταξύ Μεθώνης και Ναυαρίνου. Στη ναυμαχία αυτή της Μεθώνης η μοίρα του Μιαούλη κατάρριψε πέντε πυρπολικά, έκαψε μία μεγάλη φρεγάτα υπό την ονομασία «Ασίαν»⁹⁹, τρεις κορβέτες, τρία άλλα πολεμικά και τρία φορτηγά. Κατάφερε όμως και έκαψε

⁹⁸ J. de la Gravière, *Η ιστορία του υπέρ ανεξαρτησίας των Ελλήνων αγώνος κυρίως του ναυτικού*, Αθήνα 1894, σ. 154-155

⁹⁹ Κ. Παπαρρηγόπουλος, *ό. π.*, σ. 126

και μία αποθήκη με τρόφιμα¹⁰⁰. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη επιτυχία του ελληνικού στόλου και αν διέθεταν περισσότερα πλοία και πυρπολικά, η ζημιά στον εχθρό θα ήταν μεγαλύτερη. Όμως ο εχθρός παρέμενε εκεί.

Σε μία συνάντηση του Εκτελεστικού και Βουλευτικού Σώματος ο Κολοκοτρώνης πρότεινε τα ακόλουθα για την αντιμετώπιση του εχθρού:

«Σεβαστή Διοίκησις, ν' ακούσετε την γνώμην μου οπού θέλει σας ειπώ· στην Πάτρα, στη Κορώνην και στα Μοθοκόρωνα Τούρκος να μην ακούεται πουθενά, μόνον να είναι όλο Έλληνικό, της Τριπολιτζάς το Κάστρο πρέπει να το χαλάσωμε, διατί δεν συμφέρει μέσα εις την Πελοπόννησον να ήναι μία τέτοια μάνδρα, διατί βγάνει από μέσα όλο εμφυλίους πολέμους, και όχι τώρα οπού ο Ιμπραϊμης είναι με πενήντα χιλιάδες στρατεύματα εις την Πελοπόννησον, και κρατεί τα κάστρα της Μεσσηνίας τρία, και κρατεί και την Πάτραν, και έκαμε τόσαις νίκαις εις τους Έλληνας, και εσκότωσε και τον Φλέσαν με τους πεντακοσίους, και ο Φλέσας ημπορεί να εσκότωσε 1000, και έκαψε και την Καλαμάτα και τα στρατεύματα έφυγαν, και έχει τόσαις νίκαις καμωμέναις· θα έλθη και στην Τριπολιτζά, και σαν έλθη στην Τριπολιτζά πιάνει και το κάστρο, και τότε χαλάει και όλην την Πελοπόννησον, διατί είναι εις το κέντρον¹⁰¹».

Όμως η Διοίκηση λόγω οικονομικών προβλημάτων και νομίζοντας ότι ο Κολοκοτρώνης είχε άλλους σκοπούς δεν προχώρησε σε κάποια ενέργεια και έτσι μετά την παράδοση της Πύλου ο Ιμπραήμ πασάς επιτέθηκε σε πολλά μέρη της Πελοποννήσου φτάνοντας μέχρι το Ναύπλιο όπου βρισκόταν η Ελληνική κυβέρνηση αλλά και πλήθος άπειρων Ελλήνων. Εκεί ο πασάς καθώς δεν διέθετε τα αναγκαία έφυγε προς την Τρίπολη προκαλώντας πολλές καταστροφές. Η Ελληνική κυβέρνηση όρισε τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη αρχηγό για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης και έτσι ακολούθησε μία μάχη στις 23 Ιουνίου όπου κατάφεραν να τρέψουν σε φυγή το εχθρικό ιππικό.

Ο Ιμπραήμ πασάς μετά από πέντε μήνες απραξίας επιχείρησε από τις αρχές Απριλίου νέες λεηλασίες στην Πελοπόννησο και στις 6 Ιουνίου 1827 επανήλθε στη Μεθώνη όπου περίμενε βοήθεια για να υποτάξει την Ύδρα και έτσι να τελειώσει τον πόλεμο¹⁰². Στα τέλη Αυγούστου έφτασε στη Πύλο ένας αιγυπτιακός στόλος αρκετά ισχυρός με 92 πλοία από τα οποία τα 51 ήταν πολεμικά και αποβίβασαν στην Πελοπόννησο άφθονα χρήματα, εφόδια και 4.000 στρατό. Ο Ιμπραήμ μη αρκούμενος την πολιορκία της Πελοποννήσου ήθελε να επιτεθεί στην Ύδρα αλλά η υπογραφή της συνθήκης στο Λονδίνο για την παύση των

¹⁰⁰ Α. Ε. Βακαλόπουλος, *ό. π.*, σ. 184-185

¹⁰¹ Θ. Κ. Κολοκοτρώνης, *ό. π.*, σ. 144

¹⁰² Γ. Πύτσος, *Γενική Ιστορία, προς χρήση των εν Ελλάδι Γυμνασίων*, Αθήνα 1866, σ. 200

εχθροπραξιών, τον εμπόδισε¹⁰³. Ο Ιμπραήμ αγανακτισμένος που δεν μπορούσε να βγει εκτός Πύλου, έστειλε τρία σώματα, το ένα στη Μεσσηνία, το άλλο στη Λακωνία και το άλλο στην Αρκαδία προκαλώντας λεηλασίες και καταστρέφοντας οικίες, συγκομιδές, αγροτικά εργαλεία και προκαλώντας τον τρόμο στους πολίτες.

Στη Μεθώνη εκείνη την περίοδο επικρατούσε μία μεταδοτική νόσος και οι γιατροί του Ιμπραήμ ισχυριζόντουσαν ότι είτε ήταν πανώλη είτε απλός πυρετός. Αλλά όποιο και αν ήταν το όνομα της το βέβαιο ήταν ότι η νόσος αυτή ήταν μεταδοτική και όσοι κολλούσαν μετά από λίγες μέρες πέθαιναν. Στο νοσοκομείο της Μεθώνης βρίσκονταν 400 ασθενείς στρατιώτες και 100 στο δεύτερο νοσοκομείο του Νεοκάστρου.

Κατά τις 15 Ιουνίου του 1828 ο Ιωάννης Καποδίστριας ξεκινώντας από τον Πόρο έφτασε στις 23 Ιουνίου ανοιχτά της Μεθώνης και συναντά τους ναυάρχους Χέϋδεν, Δεριγνύ και το μοίραρχο Κάμπελ. Ζητά από αυτούς να απομακρύνουν τον Ιμπραήμ και τα στρατεύματά του από τα φρούρια που κατείχε. Η Ευρώπη που είχε αγανακτήσει από τις πράξεις του Ιμπραήμ, αποφάσισε να δράσει. Την επόμενη ημέρα οι Ναύαρχοι επισκέφτηκαν τον Ιμπραήμ και προσπάθησαν να τον πείσουν να φύγει από την Ελλάδα. Τελικά η εκδίωξή του θα γίνει λίγους μήνες αργότερα με την άφιξη του Γαλλικού εκστρατευτικού σώματος¹⁰⁴.

2.2.1 Η αποβίβαση του Ιμπραήμ πασά στην Κορώνη

Στις 17 Φεβρουαρίου 1825 ξεκίνησε από τη Μεθώνη ο ίδιος ο Ιμπραήμ με 5.000-8.000 Άραβες και το απόγευμα της αυτής ημέρας έφθασαν στο χωριό Σαρατσά, ανέβηκαν στο ύψωμα «Γερακαριό» όπου εγκατέστησε μόνιμο παρατηρητή για να προσέχει τις κινήσεις των Ελλήνων από το Λυκόδημο μέχρι το Πεταλίδι και την Κορώνη Την ίδια μέρα έθεσε σε επικοινωνία τα φρούρια Κορώνης και Μεθώνης μέσω φωτεινών σημείων.

Ο Ιμπραήμ σκέφτηκε να καταστρέψει πρώτα την επαρχία της Κορώνης και αυθημερόν έστειλε 4.000 Άραβες για να βοηθήσουν τους Οθωμανούς Κορωναίους που πολιορκούνταν από τους Έλληνες. Σκέφτηκε ότι όταν εισβάλουν αυτοί στην επαρχία της Κορώνης θα βγουν όλοι από το φρούριο και θα καταστρέψουν τους Έλληνες.

Πριν ο Ιμπραήμ αποβιβαστεί στη Μεθώνη, η Υπέρτατη Ελληνική Διοίκηση είχε στείλει στην επαρχία της Κορώνης ένα ικανό αριθμό στρατευμάτων υπό την αρχηγία των αδερφών Γιατρακαίων Παναγιώτου, Γεωργίου και Νικολάου και ικανό αριθμό Μανιατών υπό τον Διονύσιο Μούρτζινο και άλλων οπλαρχηγών Μανιατών. Τέσσερις μήνες όμως πριν

¹⁰³ Κ. Παπαρρηγόπουλος, *ό. π.*, σ.184

¹⁰⁴ Σ. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Λονδίνο 1862, τ. 4, σ. 290-291

την αποβίβαση του Ιμπραήμ οι καπεταναίοι καθώς δεν έβλεπαν καμία κίνηση από τους Τούρκους αναχώρησαν από την Κορώνη. Αυτοί που έμειναν μόνο ήταν 200 Κορωναίοι και 217 Μανιάτες υπό τις οδηγίες των αδερφών Γιατρακαίων.

Οι Αιγύπτιοι στις πρώτες μέρες του Μάρτη κυριεύουν αμαχητί την επαρχία της Κορώνης και τα ελληνικά στρατεύματα που βρίσκονταν μπροστά από το φρούριο αποχώρησαν για τα Βουνάρια και τα Καστέλια και μετά από λίγο έφυγαν και από εκεί και μετέβησαν στην Καλαμάτα και μερικοί στη Μάνη¹⁰⁵.

Στις 2 Ιουνίου του 1828, 2.500 Αλβανοί υπό τρεις μπέιδες Μουστάν, Μουσταφάν και Βελήν έκαναν ανταρσία στην Κορώνη καθώς ο Ιμπραήμ τους είχε καθυστερήσει τους μισθούς πολλών μηνών¹⁰⁶. Αυτοί δεν ήθελαν να πάνε στην Αίγυπτο αλλά στην πατρίδα τους μέσω Πατρών και Ναυπάκτου. Βγήκαν από το φρούριο, μοίρασαν τις τροφές και κατευθύνθηκαν προς την Κόρινθο και από εκεί προς τη Στερεά. Αλλά στα στενά του Κλειδίου εμφανίστηκε το πεζικό και το ιπικό του Ιμπραήμ και ακολούθησε μάχη¹⁰⁷. Μη θέλοντας να επανέλθουν στα Μεσσηνιακά φρούρια κατευθύνθηκαν προς τη Μεγαλόπολη, έφθασαν στο Δερβένι και εκεί πήγαν προς την Καρύταινα, στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ακολουθώντας τη συμβολή του να τους βοηθήσουν να φύγουν στην Αλβανία αφήνοντας τον Ιμπραήμ σε αδύναμη θέση. Μόλις το έμαθε αυτό ο κυβερνήτης που βρισκόταν έξω από τη Μεθώνη έστειλε τον αδερφό του Αυγουστίνο ως επίτροπο και πληρεξούσιό του για να τους βοηθήσει στην ασφαλή μεταφορά τους. Ο Κολοκοτρώνης τότε τους ενημέρωσε ότι θα δεχτεί να τους βοηθήσει μόνο εάν αφήσουν ελεύθερους όσους αιχμαλώτους Έλληνες είχαν. Οι Αλβανοί δέχτηκαν την πρόταση του Κολοκοτρώνη και μέσω προφορικής συνθήκης απελευθέρωσαν 160 Χριστιανούς και συνοδευόμενοι από τον Αυγουστίνο, τον Κολοκοτρώνη και άλλους οπλαρχηγούς έφτασαν με ασφάλεια στην Κόρινθο και από εκεί προς την πατρίδα τους¹⁰⁸.

Εκείνη την εποχή εμφανίστηκε πανώλη και ελονοσία που θέριζε τρομακτικά τους Τούρκους και τους Άραβες. Κατά το μήνα Ιούλιο του 1825 προσπάθησε να καταλάβει το φρούριο της Κορώνης ο Κάρολος Φαβιέρος αλλά λόγω έλλειψης πυροβολικού και της εμφάνισης του στόλου του Ιμπραήμ, απέτυχε και έφυγε¹⁰⁹.

Στις 15 Μαΐου του 1826, 212 Έλληνες από τους οποίους οι 42 ήταν Κορωναίοι, έστησαν στην περιοχή Λαχανάδα ενέδρα στους Οθωμανούς και σκότωσαν 200 Άραβες του

¹⁰⁵ Β. Δ. Μάραντος, *ό. π.*, σ. 114

¹⁰⁶ Θ. Κ. Αποστόλου, *Ιστορία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη ενδόξου στρατηγού των Πελοποννήσιων κατά την μεγάλην υπέρ της παλιγγενεσίας του ελληνικού έθνους επανάστασιν του 1821*, Κωνσταντινούπολη 1909, σ. 232

¹⁰⁷ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, Λονδίνο 1862, τ. 4, σ. 291-292

¹⁰⁸ Θ. Κ. Αποστόλου, *ό. π.*, σ. 233

¹⁰⁹ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 54

Ιμπραήμ. Πήραν τα λάφυρα των Αράβων όπως και τα άλογα που είχαν μαζί τους και επέστρεψαν πίσω. Επίσης ο Ανδρέας Σαλαντής την επόμενη ημέρα φόνευσε κοντά στη Μεθώνη το άλογο και τον ιπποκόμο του Ιμπραήμ¹¹⁰. Ο Ιμπραήμ έδινε 500 λίρες για να πιαστεί αλλά δεν κατάφερε να τον πιάσει.

Έτσι οι εχθροί συνεχίζουν κανονικά και αλωνίζουν τον τόπο και βάζουν φωτιά και πυρπολούν τα πάντα, οι ντόπιοι παίρνουν τα βουνά και μένουν για πολύ καιρό μακριά από τις πατρίδες τους. Οι καταστροφές συνεχίζονται, τα αιωνόβια δέντρα στους ελαιώνες της Κορώνης και των γύρω περιοχών δεν υπάρχουν πια, η παραγωγή και η οικονομία τους αφανίζονται, η μνήμη της καταστροφής θα χαραχτεί στη μνήμη όλων των Μεσσηνίων.

Χαρακτηριστικό ένα απόσπασμα από το γράμμα του κεχαγιά του Ιμπραήμ προς τους Μεσσηνίους στις 22 Σεπτεμβρίου 1827, με σκοπό να τους προσελκύσει κατά τη δεύτερη άφιξή του στην Πελοπόννησο μετά την πτώση του Μεσολογγίου:

«ο υποσφραγίζων Κεχαγιάμπεης του υψηλοτάτου πασσά αυθέντου μας σας γνωστοποιώ ότι, μ' όλον όπου με έμρι της υψηλότητος του αυθεντός μας ήλθα εις τα ενταύθα διά να κατακόψω, κατακαύσω, και σχεδόν να αφανίσω όλα τα δένδρα όσα είναι χρήσιμα και αναγκαία προς τροφήν σας, λυπούμενος τον πτωχόν λαόν να μη δοκιμάση την αυτήν ζημίαν και αφανισμόν των αναγκαίων δένδρων σας, ενέκρινα εύλογον να σας ειπώ, ότι χωρίς αναβολήν καιρού να συσκεφθήτε καλώς και να παραιτηθήτε από τα της αποστασίας φερσίματα, και καθώς σας συμβουλεύω να ελθήτε, να προσκυνήσετε, διά να απαντήσητε την οργήν αυτήν, και τον αφανισμόν όπου θέλει δοκιμάσει όλη η πτωχολογιά σας, ει δε και δεν ελθήτε, ας είνε η αμαρτία εις τον λαιμόν σας, και όψεσθε εν ημέρα κρίσεως· περισσότερον δεν είναι χρεία να σας γράψω απ' αυτά και υγιαίνετε¹¹¹».

Αλλά η απάντηση των Μεσσηνίων εξόργισε ακόμα περισσότερο τον Ιμπραήμ πασά:

«Προς τον εξοχώτατον Κεχαγιάμπεην του Ιμβραήμ Πασσά.

Ελάβομεν ένα γράμμα σου εις το οποίον λέγεις ότι είσαι διωρισμένος από τον αυθέντην σου διά να κατακόψης τα δενδρικά μας, και σου αποκρινόμεθα· οι Έλληνες όταν απεφάσισαν να τεινάξουν τον ζυγόν της Τουρκικής τυραννίας, εβάλαμεν προ οφθαλμών ότι κοντά με τα άλλα δικαιώματα του ελευθέρου ανδρός, τα οποία αυτός μας είχεν αρπαγμένα, και τα οποία θα αποκτήσωμεν και όλα όσα ή καταπλακωμένα, ή από αυτήν την τυραννίαν των πατέρων μας φέρει επάνω της ως υποκείμενα και αυτά εις την διάκρισιν της τυραννίας· ότι δεν ημπορείς να τα κατακόψης δεν μας είναι παράξενον, διότι κοντά εις τόσας άλλας παρανομίας, τας οποίας κάμνετε καθ' ημέραν εις τα αδύνατα μέρη, ημπορείτε να

¹¹⁰ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 54-55

¹¹¹ Δ. Χ. Δουκάκης, *ό. π.*, σ. 252

μεταχειρισθήτε το αυτό και εις τα άψυχα δένδρα· στοχασθήτε όμως ότι δι' όλας αυτάς τας παρανόμους πράξεις σας χρεωστείτε λόγον, καθώς και εις άλλα· είναι και εις ταύτα τα μέρη της Μεσσηνίας συγκροτημένον στρατόπεδον παρά του γενικού αρχηγού των αρμάτων της Πελοποννήσου, και όταν θέλετε πολεμείτε με αυτό και όχι με τα ξύλα· ημείς πάλιν λέγομεν πως είμεθα αποφασισμένοι ν' αποθάνωμεν ελεύθεροι Έλληνες¹¹²».

Έτσι, ο Ιμπραήμ μετά την απάντηση αυτή, διέταξε την καταστροφή όλης της Μεσσηνίας με αποτέλεσμα την πυρπόληση περίπου 80 χιλιάδων οπωροφόρων δέντρων. Μετά τις επιδρομές του Ιμπραήμ η κατάσταση στην Ελλάδα και κυρίως στην Πελοπόννησο ήταν καταστροφική. Οι τρεις μεγάλες δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία βλέποντας τους βανδαλισμούς αυτούς και τις βαρβαρότητες του Ιμπραήμ αποφάσισαν να στηρίξουν τους Έλληνες που υπέφεραν από αυτόν τον τύραννο. Έτσι, ο ενωμένος συμμαχικός στόλος των Μεγάλων δυνάμεων, Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας βρισκόμενες μπροστά από την Πύλο, εισήλθαν στο λιμάνι και ζήτησαν από τον Ιμπραήμ πασά να αναχωρήσει από την Πελοπόννησο. Εισερχόμενες λοιπόν οι Μεγάλες Δυνάμεις προς το λιμάνι, οι Τούρκοι πυροβόλησαν κατά των συμμάχων και αυτό σήμανε την καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου που βρισκόταν αγκυροβολημένος στον κόλπο του Ναυαρίνου στις 20 Οκτωβρίου του 1827¹¹³. Ακολουθεί απόσπασμα που περιγράφει τη στιγμή της επίθεσης:

«Τη 8)20 Οκτωβρίου 1827, ότε η λέμβος αγγλικής τινος φεγάτας εστάλη, ίνα προσκαλέση τουρκικόν πυρπολικόν να μένη εις απόστασιν, οι Τούρκοι επυροβόλησαν κατ' αυτής. Το πυρ εξηκολούθει και καθ' ετέρας αγγλικής λέμβου, σταλείσης προς βοήθειαν της πρώτης, και αυτή δε η γαλλική φρεγάτα προσεβλήθη υπό σφαίρας. Τούτο ιδόντες οι σύμμαχοι και την προσγενομένην υπό των Τούρκων προσβολήν ζητούντες να εκπλύνωσιν, ήρξαντο πυροβολούντες. Το πυρ ήρξατο τότε καθ' όλην την γραμμήν και ο όρμος του Ναυαρίνου εγένετο θέατρον ναυμαχίας, καθ' ην τα πλοία, ως εκ του στενού του χώρου, εμάχοντο σχεδόν εκ του του συστάδην, του συμμαχικού στόλου διατελούντος υπό τας διαταγάς του άγγλου ναυάρχου Κόδριγκτον· μετά τρίωρον πάλιν, η νίκη έκλινε προς τον συμμαχικόν των Χριστιανών στόλον. Αλλά το γεγονόςς τούτο το σώσαν από μεγάλου κινδύνου την Ελλάδα, ηδύνατο συνάμα να επενέγκη και τον θρίαμβον της Ρωσίας· διά τούτο εν Αγγλία υπεδέχθησαν την περί τούτου είδησιν μετά κατηφείας, και ο βασιλεύς της Αγγλίας

¹¹² Δ. Χ. Δουκάκης, *ό. π.*, σ. 253

¹¹³ Βουλή των Ελλήνων, *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004, σ. 39

Γεώργιος ο Δ΄, κατά την έναρξιν του κοινοβουλίου, εχαράκτηρισεν αυτό ως αξιοθρήνητον συμβάν¹¹⁴».

Παρακάτω περιγράφεται συγκλονιστικά το αποτέλεσμα αυτής της ναυμαχίας από το Γάλλο αντιναύαρχο Jurien de la Graviere:

«Ο Ιμβραήμ ειδοποιηθείς υπό αγγελιαφόρου, έσπευσεν εκ των ορέων της Μεσσηνίας. Αι πρώται της πρωίας αυγαί επέδειξαν αυτό το μέγεθος της συμφοράς του. Ο τουρκοαιγυπτιακός στόλος δεν υπήρχε πλέον· ο συμμαχικός στόλος κατείχε μόνος τον λιμένα, παριστών θέαμα ιστών καταπεπτωκότων, κεραιών τεθραυσμένων και ιστίων εις ράκη. Ούτως επληρούντο οι υπερήφανοι λόγοι του πασσά: “Τα πλοία δυνατόν να καταστραφώσιν· ουδέποτε θα αιχμαλωτισθώσιν¹¹⁵”».

Κατά τη ναυμαχία του Ναυαρίνου οι Οθωμανοί απήγαγαν 5.000 γυναίκες και παιδιά. Στον αγώνα αυτό έπεσαν για την ανεξαρτησία 200,000 Πελοποννήσιοι. Η ναυμαχία ελευθέρωσε τους Χριστιανούς σκλάβους, έσωσε ολόκληρο το έθνος από την καταστροφή των Αιγυπτίων. Πρόκειται για ένα ιστορικό γεγονός όχι μόνο για την Ελλάδα, την Αγγλία, τη Γαλλία, τη Ρωσία και την Τουρκία αλλά για ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Η είδηση της νίκης των Συμμάχων στο Νεόκαστρο προξένησε έντονα συναισθήματα στους Έλληνες που πλέον έβλεπαν το δρόμο προς την ελευθερία. Στις 7 Ιουλίου 1828 υπογράφεται στο Λονδίνο πρωτόκολλο ανάμεσα στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις και αποφασίζεται η αποστολή του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος υπό τον Μαιζών στην Πελοπόννησο για να εκδιώξουν τον Ιμπραήμ από τις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδα και να λήξει αυτή η τραγική ιστορία¹¹⁶.

---

¹¹⁴ Τ. Ε. Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου της Ελλάδας (1828-1831)*, Αθήνα 1894, σ. 115

¹¹⁵ J. de la Gravière, *ό. π.*, σ. 286

¹¹⁶ Βουλή των Ελλήνων, *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004, σ. 40

Γ' Κεφάλαιο

3.1. Η Μεθώνη και η Κορώνη προς τον δρόμο της απελευθέρωσης

Στις 29 Αυγούστου ήρθε στη Πελοπόννησο ένα γαλλικό στράτευμα αποτελούμενο από εννέα περίπου χιλιάδες στρατιώτες και πολλούς εθελοντές από πλούσιες οικογένειες της Γαλλίας όπου κανείς τους δεν υπερέβαινε τα 30 εκτός από τον στρατηγό Νικόλαο-Ιωσήφ Μαιζών. Στις 28 και 29 Αυγούστου το στράτευμα αυτό πήγε προς τη Κορώνη και τη Μεθώνη καθώς διέθετε περίπου 300 άτομα ιππικό και αξιόλογο πυροβολικό¹¹⁷. Με την άφιξη των γαλλικών στρατευμάτων έφθασαν συγχρόνως και 22 φορτηγά από την Αλεξάνδρεια για να μεταφέρουν τα αιγυπτιακά στρατεύματα. Στις 29 Αυγούστου στο Μεσσηνιακό Κόλπο φάνηκε και η ρωσική φρεγάτα “Ελένη” που έφερνε τον Κυβερνήτη. Μεταξύ αυτών όμως υπήρχε και μία ρωσική φρεγάτα που βρισκόταν στη πολιορκία της Κορώνης για να παρατηρεί τις κινήσεις του Ιμπραήμ πασά. Τότε μία αιγυπτιακή κορβέτα που μετέφερε ασθενείς προσπάθησε να εκπλεύσει από τη Μεθώνη προς την Αλεξάνδρεια αλλά συνελήφθη από τους Ρώσους. Ο Ιμπραήμ ήταν στεναχωρημένος από το θαλάσσιο αποκλεισμό του καθώς προσπαθούσε να απαλλαχτεί από τα ανωφελή στόματα καθώς προσπαθούσε να στείλει στην Αλεξάνδρεια τους ασθενείς του, τους πληγωμένους του, τους απόμαχούς του. Στις 2 Μαΐου ο καπετάν Μουσταφάς προσπάθησε να δοκιμάσει τη μεταφορά των ασθενών αυτών αλλά πιάστηκε από τη Ρωσική φρεγάτα Κάστορα. Μέσα στη κορβέτα αυτή βρέθηκαν αρκετοί Άραβες στρατιώτες, ασθενείς και πληγωμένοι και 28 σκλάβοι χριστιανοί άνδρες και γυναίκες, μεταξύ των οποίων και έντεκα νήπια. Οι ασθενείς μεταφέρθηκαν στο νησί Ροδανό κοντά στη Μεθώνη ενώ οι αιχμάλωτοι στάλθηκαν στην Αίγινα¹¹⁸. Τότε άρχιζαν τα πρώτα ενθαρρυντικά μηνύματα καθώς ακουγόταν ότι ένα μέρος των αιγυπτιακών στρατευμάτων πήγαινε προς τα πλοία τους.

Οι φιλελεύθεροι Γάλλοι εμπνέουν παρηγοριά στους Έλληνες καθώς ήρθαν για να καθαρίσουν τη γη από τους βάρβαρους τυράννους. Ο Ιμπραήμ πασάς ήταν πλέον αποφασισμένος να αποχωρήσει από την Πελοπόννησο μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Αλεξάνδρειας και να επιστρέψει στην Αίγυπτο¹¹⁹. Η συνθήκη αυτή σήμαινε ότι οι Αιγύπτιοι θα ελευθέρωναν όλους τους αιχμαλώτους που βρίσκονταν στην Αίγυπτο και θα έστελναν εκεί στόλο προκειμένου να παραλάβει τα αιγυπτιακά στρατεύματα. Με βάση τη συνθήκη θα

¹¹⁷ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αρ. φ. 65, 5.9.1828, σ. 1

¹¹⁸ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αρ. φ. 33, 9.5.1828, σ. 1

¹¹⁹ Ελληνικός Τηλέγραφος, αρ. φ. 52, 17.10.1828, σ. 256

έπρεπε μία μόνο φρουρά να μείνει στα κάστρα της Κορώνης, Μεθώνης, Πάτρας και Νεοκάστρου¹²⁰.

Μετά όμως την αποβίβαση των γαλλικών στρατευμάτων, ο Ιμπραήμ πασάς θορυβήθηκε. Ο Μαιζών τον διαβεβαίωσε για τα φιλικά του συναισθήματα αλλά αργότερα έδειξε ότι δεν ήταν διατεθειμένος να ακολουθήσει τους όρους της Συνθήκης της Αλεξάνδρειας. Έτσι ο Γάλλος στρατηγός ζήτησε από τον Ιμπραήμ να προχωρήσει στην παράδοση των φρουρίων, όμως ο πασάς αρνήθηκε και ο στρατηγός Μαιζών τον υποχρέωσε να υπογράψει συμφωνία εκκένωσης της Πελοποννήσου και έτσι στις 23 Σεπτεμβρίου του 1828, απέπλευσε το πρώτο τμήμα των Αράβων περίπου 6.000 και στις 1 Οκτωβρίου της ίδιας χρονιάς απέπλευσε και το τελευταίο Αιγυπτιακό τμήμα.

Έτσι, μετά την παράδοση της Πύλου στις 1 Οκτωβρίου του 1828 έφτασε και η ώρα της παράδοσης της Μεθώνης. Στις 2 Οκτωβρίου του 1828, ο Μαιζών χωρίς να χάσει χρόνο έστειλε τον αρχηγό του επιτελείου του Ντυρέ να καλέσει τον Τούρκο φρούραρχο της Μεθώνης για να κατεβάσει το Τούρκικο Μπαϊράκι¹²¹. Όμως ο φρούραρχος Χασάν Πασάς δεν είχε διάθεση ούτε το Μπαϊράκι να κατεβάσει ούτε το φρούριο να παραδώσει. Τότε έφθασαν αμέσως έξω από το φρούριο έτοιμοι για βολές το πεζικό, το πυροβολικό και το μηχανικό. Από τη μεριά της θάλασσας πλησίασαν δύο βαρέα πολεμικά πλοία για να βοηθήσουν το στρατό της ξηράς. Ο Στρατηγός Ντυρέ έδωσε το σύνθημα να παραβιαστούν και οι δύο μεγάλες πύλες, της ξηράς και της θάλασσας. Ο Τούρκος φρούραρχος βλέποντας αυτά ζήτησε νέες διαπραγματεύσεις. Και τότε ήρθε ο ίδιος ο Στρατηγός Μαιζών για να συναντηθεί με το φρούραρχο. Ο Χασάν πασάς αναγνώριζε την αδυναμία της αντίστασης και το μόνο που έλεγε είναι ότι δεν έχει το δικαίωμα να παραδώσει το φρούριο και ζητούσε επιείκεια από το Στρατηγό. Όμως ο Μαιζών δεν δεχόταν τίποτα άλλο παρά μόνο την παράδοση του φρουρίου της Μεθώνης και έτσι έγινε. Ο Τούρκος φρούραρχος το παρέδωσε στους Γάλλους χωρίς καμία άλλη αντίσταση.

Έτσι η Μεθώνη από ορμητήριο του Ιμπραήμ γίνεται το στρατηγείο του Γαλλικού Στρατού. Ο Στρατηγός Μαιζών κάνει κατοικία του το παλιό Τουρκικό Διοικητήριο, τα τζαμιά έγιναν αποθήκες και το χαρέμι του Σουλεϊμάν Μπέη γίνεται κατοικία του Συνταγματάρχη Κουμπιέρ¹²². Με την απελευθέρωση της Μεθώνης μόνο 500 κάτοικοι είχαν απομείνει καθώς στην αρχή της επανάστασης πολλοί Μεθωνάιοι μπήκαν στο κάστρο μαζί με τους Τούρκους με αποτέλεσμα αυτοί να τους σφάζουν σιγά σιγά. Οι Γάλλοι τους έδωσαν

¹²⁰ *Ελληνικός Τηλέγραφος*, αρ. φ. 41, 8.8.1828, σ. 204-205

¹²¹ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 58

¹²² Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 59

αμέσως την πολυπόθητη ελευθερία τους με γιορτές, χορούς και πανηγύρια. Όταν μπήκαν οι Γάλλοι στη Μεθώνη υπήρχαν μόνο 100 σπίτια που ήταν κατοικήσιμα, τα υπόλοιπα ήταν κατεστραμμένα από τους Τούρκους.

Αμέσως ξεκίνησαν οι εργασίες για την ανοικοδόμηση της Μεθώνης. Κατασκευάστηκε ο πρώτος αμαξόδρομος Μεθώνης- Πύλου για τις ανάγκες του Γαλλικού στρατού και άρχισε πάλι η εμπορική κίνηση. Άνοιξαν πολλές ελληνικές και ιταλικές ταβέρνες, μπακάλικά και η Μεθώνη άρχισε να ζει και πάλι.

Μετά από την παράδοση της Μεθώνης έφτασε η ώρα και για την Κορώνη. Ο Γάλλος στρατηγός Σεβαστιάνης αποβίβασε 2 χιλιάδες στρατιώτες του δυτικά της Κορώνης, στη θέση Μεμή στις 3 Οκτωβρίου του 1828¹²³. Μετά την αποβίβαση ο Γαλλικός στρατός είχε περικυκλώσει το φρούριο της Κορώνης από τη ξηρά και τα πλοία του βρίσκονταν κάποια μπροστά στο λιμάνι και κάποια στη θέση Ζάγκα. Από τα πλοία κάλεσαν τον Τούρκο φρούραρχο της Κορώνης να παραδώσει αμέσως το φρούριο. Η απάντησή του ήταν: «Ούτε παραδιδόμεθα, ούτε πολεμώμεν» και ταυτόχρονα γκρέμιζαν τα τείχη του φρουρίου και λιθοβολούσαν τα Γαλλικά στρατεύματα. Πολλοί ήταν οι στρατιώτες που τραυματίστηκαν και πάνω στην αγανάκτησή τους ήθελαν να ανοίξουν πυρ αλλά ο στρατηγός Σεβαστιάνης τους συγκράτησε. Διέταξε να στηθούν τα κανόνια για να είναι έτοιμα όπως και η φρεγάτα «Αμφιτρίτη» από τη θάλασσα. Τότε επικοινωνήσε πάλι με το φρούραρχο λέγοντας του να πληροφορηθεί για την παράδοση της Μεθώνης και να κάνουν και αυτοί το ίδιο αλλιώς θα ταφούν μαζί με τα ερείπια. Μέχρι να απαντήσει ο Τούρκος φρούραρχος ο Σεβαστιάνης εγκαταστάθηκε στο στρατηγείο του στο Νεοχώρι. Το πρωί της 4^{ης} Οκτωβρίου 1828 τρεις αξιωματικοί εκ μέρους του Τούρκου φρούραρχου έφτασαν εκεί παραδίδοντας στον Σεβαστιάνη τα κλειδιά του φρουρίου σε αργυρό δίσκο¹²⁴.

Μόλις άνοιξαν οι πύλες του φρουρίου, τα Γαλλικά στρατεύματα εισήλθαν και παρέλαβαν το φρούριο με 80 κανόνια και όλμους και άφθονα τρόφιμα. Την ίδια στιγμή στο σημείο είχε φτάσει και ο Νικηταράς με μία μικρή δύναμη Ελλήνων πολεμιστών. Ο Νικηταράς παρέλαβε το φρούριο της Κορώνης στις 18 Οκτωβρίου του 1828 από τους Γάλλους. Την ίδια ημέρα υψώθηκαν και οι συμμαχικές σημαίες όπως και η ελληνική και ερρίφθησαν 21 κανονιοβολισμοί γύρω στις 12 το μεσημέρι και ακολούθησε εκκλησιαστική τελετή.

Ακολουθεί επιστολή του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια προς τον Νικόλαο-Ιωσήφ Μαιζών για να τον συγχαρεί για την απελευθέρωση της Πελοποννήσου από τους Τούρκους:

¹²³ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 60

¹²⁴ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 60

«Τω Στρατηγῷ Κ. Μαιζώνι.

Αίγινη, 3 Οκτωβρίου 1828.

Την επιστολήν δι ης η Υμετέρα Εξοχότης μ' ετίμησεν από εννάτης του τρέχοντος έλαβον εν τω ανάγεσθαι εκ Πόρου ως επί Αίγιναν.

Συγχαίρων δε υμίν, κύριε Στρατηγέ, διά το ελευθερώσαι ήδη την Πελοπόννησον από των Τούρκων, σας επαναφέρω και αύθις τους πόθους των κατοίκων της ανατολικής Ελλάδος, επικαλουμένων και τούτων την παρ' υμών βοήθειαν.

Ήδη δε αυτούς και διάγοντας επισφαλέστατα, υμείς μόνοι δύνασθε να σώσετε, και πολλάς νεωτέρας δυστυχίας να προλάβετε, εκπερατούντες τάχιστα την φιλανθρώπως βεβουλευμένη επί της Αττικής εκστρατείαν.

Εις τούτο θέλων και να σας βοηθήσω όσον το επ' εμοί, καθιστών την υμετέραν εν Κορώνη φρουράν ελευθέραν, διορίζω σήμεραν φρούραρχον του τείχους τούτου τον στρατηγόν Νικήταν, όστις θέλει παραλάβη αυτό μετά των υπ' αυτόν δύο λόχων έως ότου έλθη φρουρά τακτικών εκ των συγκροτουμένων εν Ναυπλίω.

Ο στρατηγός Νικήτας αίρων επί το φρούριον Κορώνης την του έθνους σημαίαν, θέλει παραστήση διά του πράγματος εις τους Έλληνας την αληθινήν έννοιαν της εν Μοθώνη και Νεοκάστρο εξαπλώσεως των συμμαχικών σημαίων.

Εγώ δε, κύριε Στρατηγέ, ανυπομόνως προσδεχόμενος τας τιμίας μοι αποκρίσεις σας προ το γράμμα μου της 27 Σεπτεμβρίου (9 Οκτωβρίου), και πάλιν σας προσφέρω της μεγάλης αξιώσεώς μου το βέβαιον¹²⁵».

Τον Οκτώβριο του 1828 η Πελοπόννησος μετά από τέσσερα χρόνια αιχμαλωσίας είναι και πάλι ελεύθερη. Με την αποχώρηση του Ιμπραήμ απελευθερώθηκαν οι αιχμάλωτοι των μεσσηνιακών κάστρων και επέστρεψαν οι Έλληνες αιχμάλωτοι από την Αίγυπτο¹²⁶.

Την ίδια περίοδο που κατέφθασε το γαλλικό εκστρατευτικό σώμα, ήρθε στο Μοριά και η Γαλλική Επιστημονική Αποστολή με σκοπό τη συγκέντρωση όλων των απαραίτητων υλικών για τα εδάφη του ανερχόμενου Ελληνικού κράτους. Την υλική προετοιμασία της αποστολής όπως και τη διασφάλιση των μετακινήσεών τους στο εσωτερικό της χώρας, ανέλαβε ο γαλλικός στρατός. Κάθε τμήμα της αποστολής αυτής πιστώθηκε με 3.000 φράγκα και είχε συμφωνηθεί ότι κάθε πληροφοριακό υλικό και αντικείμενα που θα προέκυπταν θα άνηκαν στη Γαλλική Κυβέρνηση. Η Γαλλική Επιστημονική Αποστολή ξεκίνησε για την Ελλάδα στις 10 Φεβρουαρίου με τη φρεγάτα «Κυβέλη». Στις 3 Μαρτίου του 1829

¹²⁵Ι. Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρις 26 Σεπτεμβρίου 1831*, Αθήνα 1841, τ. 2, σ. 255-256

¹²⁶ *Ελληνικός Τηλέγραφος*, αρ. φ. 9, 30.1.1829, σ. 43-44

αποβιβάστηκαν στο Ναυαρίνο. Ακολουθεί απόσπασμα που αναφέρεται στην αποστολή αυτή της Γαλλικής Επιτροπής:

«Εις το εν Μεθώνη Γεν. στρατόπεδον, τη 8 Μαρτίου 1829.

Κύριε Κόμη,

Νομίζω ότι η Γαλλική Κυβέρνησις ειδοποίησε την Υ. Ε. περί της εις Πελοπόννησον αποστολής επιτροπής συγκειμένης εκ λογίων ανδρών, και διωρισμένων εις εξιχνίασιν του περικλεούς τούτου τόπου, καθ' όσον αφορά την φυσικήν ιστορίαν, την αρχαιολογίαν, και την αρχιτεκτονικήν, καθ' ον τρόπον έγεινε και άλλοτε παρ' άλλης τοιαύτης πεμφθείσης εις Αίγυπτον επιτροπής.

Εγώ δε έχω ήδη την τιμήν ν' αναγγείλω προς την Υ. Ε. την προ μικρόν άφιξιν εις Νεόκαστρον της περί ης ο λόγος επιτροπής, ήτις σύγκειται εκ δεκαοκτώ υποκειμένων διηρημένων εις τρία τμήματα αναλόγως των εις τα οποία περιστρέφονται αντικειμένων, ως είρηται. Το πρώτον τμήμα διευθύνεται παρά του Συνταγματάρχου Κυρίου Βερή Δε Σαίν Βενσάν, το δεύτερον παρά του Κυρίου Δουβουά, και το τρίτον παρά του Κυρίου Βλουέτου¹²⁷».

Βέβαια οι συνθήκες δεν ήταν οι καλύτερες για αυτή την ομάδα αλλά κατάφεραν με ιδιαίτερο ζήλο να πραγματοποιήσουν καταγραφές, συλλογές και να δημιουργήσουν ένα εκδοτικό έργο που αποτυπώνει τη μαρτυρία της εποχής εκείνης στο νεοελληνικό κράτος.

3.2. Τα ηρωικά πρόσωπα που βοήθησαν για την απελευθέρωση των δύο επαρχιών

Ο αγώνας της ανεξαρτησίας δεν θα ήταν τίποτα χωρίς τη δυναμική των αγωνιστών της, τόσο σε σωματική δύναμη όσο και σε ψυχική δύναμη. Οι περισσότεροι αγωνιστές κατάγονται από την Πελοπόννησο και συγκεκριμένα από τη Μεσσηνία.

Για την Κορώνη συμμετείχαν αρκετοί πολιτικοί, αξιωματικοί, υπαξιωματικοί, στρατιώτες αλλά και πολίτες μέσω χρηματικής βοήθειας. Ας αναφέρουμε τα ονόματά τους με τη σειρά. Στη πλευρά των πολιτικών ήταν ο Γαλόπουλος Αναγνώστης που υπηρέτησε καθ' όλον τον αγώνα ως γενικός έφορος και φροντιστής των στρατευμάτων στο Νεόκαστρο. Ο Δεδόπουλος Γεώργιος ο οποίος προσέφερε όλη του την περιουσία για τον αγώνα. Ο Καραπαυλος Ηλίας πρόκριτος, που υπηρέτησε ως Γερουσιαστής της Πελοποννησιακής Γερουσίας και ως βουλευτής. Ο Μπάστας Ευστάθιος, ένας από τους πιο πλούσιους εμπόρους

¹²⁷ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αρ. φ. 20, 9.3.1829, σ. 75

που συνεισέφερε στην τροφοδότηση των Μεσσηνίων στρατιωτών. Ο Μυλωνάς Αγγελής, ο Σάκης Ηλίας, Γεώργιος Σπουργίτης, Νικόλαος Λαχανάς, Παναγιώτης Τριγγέτας, Θεόδωρος Δαρειώτης και ο Οικονομίδης Ιωάννης πρόκριτος της Πελοποννήσου που υπηρέτησε καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα ως βουλευτής και πληρεξούσιος.

Οι αξιωματικοί που συμμετείχαν ήταν ο Αδαμόπουλος Αντώνιος που υπηρέτησε κατά τον αγώνα στο φρούριο της Κορώνης και κήκε πολιορκούμενος από τους Τούρκους. Ο Δημητρίου Παναγιώτης, ταξίαρχος το 1823. Ο Καπετανάκης Πέτρος, ως επικεφαλής στρατιωτών σε διάφορες μάχες. Ο Δρίνης Γεώργιος, εκατόνταρχος το 1825 και πιάστηκε αιχμάλωτος από τους Αιγυπτίους. Ο Ρέμπελος Αθανάσιος που πέθανε στο φρούριο της Κορώνης κατά την πολιορκία του. Ο Σαρέλας Αθανάσιος ιερέας και υπολοχαγός το 1825. Καθώς και ο Ψάλτης Κωνσταντίνος, επίσης ιερέας που συμμετείχε στις μάχες και ως στρατιωτικός¹²⁸.

Ονομαστικά να αναφέρουμε και τους υπαξιωματικούς που συνεισέφεραν στον αγώνα αυτό. Βλαχοθανάσης Φώτιος, Γαργαλιανιώτης Κωνστ., Γιαννακόπουλος Νικόλαος, Γιαννόπουλος Διονύσιος, Γεωργόπουλος Γεώργιος, Γκονάς Νικόλαος, Γκρίντζαλης Γεώργιος, Δρένιος Μιχαήλ Φώτιος, Καραγιάννης Κωνστ., Καριθαίος Αναστάσιος, Κοκκινιώτης Παντελής, Κουφόπουλος Γιαννάκος, Λαμπρόπουλος Ιωάννης, Λαμπρόπουλος Ηλίας, Μάντης Κωνσταντίνος, Μάραντος Ιωάννης, Μαργέλης Θεοδωράκης, Μαρκόπουλος Αθανάσιος και Γεώργιος, Μιχαλοπούλου Ειρήνη, Μούρτζινος Αγγελής, Μπαρδομούτης Γεώργιος, Μπαρμπερόπουλος Φώτης, Μπαρμπουτσή Χρήστος, Μπιρμπίλης Αγγελής, Οικονόμου Γεώργιος και Ιωάννης, Παγκανίτης Δράκος, Παντελόπουλος Παντελής, Πασπαλιάρης Κωνστ., Πατζουράκος Δημήτριος, Πιλαφάς Παναγιώτης, Πολίτης Γεώργιος, Πολυχρονόπουλος Παναγ., Πυκίος Σπύρος, Σαρατσιώτης Ανδρέας, Σαρέλας Ιωάννης, Σπανός Θεόδωρος, Στραβογιάννης Νικόλαος, Ταμπάκης Γεώργιος, Τσιριγώτης Εμμανουήλ, Τριαντόπουλος Τριάντος, Τσάκωνας Γεώργιος και Φιλεσλάς Δαιμόνιος.

Αρκετοί ήταν και οι στρατιώτες που αγωνίστηκαν για τον τόπο αυτό. Αυτοί ήταν ο Αδρακτόπουλος Πανάγος, Αδριανόπουλος Καλόγερος, Αναστασόπουλος Γυφτάκης, Βούρλας Αναστάσιος, Γεωργίου Παντελής, Γιόκαρης Αναγνώστης, Δημήτριος και Χρήστος, Γκιώνη Χρόνης, Ηλιόπουλος Καλόγερος, Καζακόπουλος Κωνσταντίνος, Καλογερόπουλος Γεώργιος, Καπεκόπουλος Αντώνιος, Κουταξής Δημήτριος, Κρητικόπουλος Ιωάννης, Κριαράκης Κωνσταντίνος, Λαμπρόπουλος Δημήτριος, Λαμπρόπουλος Κωνστ. και Χρήστος, Μουραντζιώτης Δήμος, Μουριτσάκος Κωνστ., Μούτζιος Αντώνιος, Μπάμπολης

---

¹²⁸ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 55

Παναγιώτης, Μπαρμπουτσής Χρήστος, Μπεναρδής Παναγιώτης, Μουρδουκούτας Αθανάσιος, Μπούτσης Αντώνιος, Μυλωνάς Ιωάννης, Νάσιος Αθανάσιος, Νούκας Νίκας, Ντρελ Νικόλαος, Παναγιωτόπουλος Ιωάννης, Παντελόπουλος Αναστάσιος, Σαρατσιώτης Γεώργιος, Σχινάς Κωνστ., Τσώνης Θεόδωρος, Τσάλτας Χρήστος, Φουρναράκης Γεώργιος και Χάικος Ιωάννης.

Επίσης στρατιωτικώς υπηρέτησαν την Κορώνη κατά τον αγώνα του 1821 οι αρχιμανδρίτες Κορώνης, Παπαφώτιος και Μελέτιος¹²⁹.

Όμως ο αγώνας αυτός δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την οικονομική στήριξη. Πολλοί ήταν αυτοί που συνεισέφεραν χρηματική βοήθεια στον αγώνα. Αυτοί ήταν ο Βεργογιαννόπουλος Γεώργιος, ο Κανελλόπουλος Δήμος, ο Κορέλας Αδάμ, ο Μωράκης Στέφανος, ο Οικονομίδης Χρήστος, ο Παπακωνσταντίνος Σακελλάριος αλλά και ο Παυλάκης Γεώργιος¹³⁰.

Οι πρώτοι από τους αγωνιστές που κίνησαν τα όπλα στην Κορώνη ήταν οι Μαυρομιχαλαίοι Αντώνιος και Ιωάννης, ο Ιωάννης Καραπάυλος, πρόκριτος της επαρχίας, ο Εμμανουήλ Δαρειώτης και ο αρχιερέας Μεθώνης Γρηγόριος και η οικογένεια Οικονομίδα¹³¹.

Πολλοί Κορωνάιοι και κυρίως οι πλούσιοι έμποροι μαζί με τις δουλειές τους οργάνωναν κρυφά και την μεγάλη ώρα της πατρίδας. Πολλά Κορωνάικα ονόματα βρίσκονται μνημένα στη φιλική εταιρεία.

Τον Απρίλιο του 1822 βρίσκεται στην Κορώνη ο επίσκοπος Μεθώνης Γρηγόριος για να μύσει επίλεκτους ντόπιους στη φιλική εταιρεία τα παιδιά του Κορωνάιου μεγαλοέμπορα Καραπάυλου γίνονται και τα τέσσερα φιλικό παίζοντας σημαντικό ρόλο στον ξεσηκωμό της περιοχής τους. Αφιερώνουν τα νιάτα τους, την περιουσία τους και το χρόνο τους στη στρατιωτική οργάνωση των συμπατριωτών τους και είναι αυτοί που τελικά θα γίνουν η ψυχή της ντόπιας Αντίστασης στα χρόνια της επανάστασης.

Μία σημαντική μορφή ήταν και ο Δημήτριος Βοΐλας που ανήκει στην Κορωνάικη διασπορά της εποχής εκείνης. Μυήθηκε φιλικός στην Ρουμανία και η ζωή του θα καταξιωθεί στον πατρικό του χώρο, την Κορώνη¹³². Ήταν έμπορος όπως και άλλοι κορωνάιοι φιλικό όπως ο Ηλίας Σακόπουλος, ο Θεόδωρος Δαρειώτης, ο Σαράντος Αρώνης, ο Γεώργιος Γεωργόπουλος, ο Γεώργιος Σπυργίτης και ο Γεωργάκης Σπυργίτης που ανήκουν στον τοπικό αρχοντολόι των προκρίτων που ασκούν μεγάλη επιρροή στους Κορωνάιους Έλληνες και Τούρκους. Ο Κωνσταντίνος Βουρνάς ένας πρακτικός γιατρός από τη Λογγά ήταν

¹²⁹ Δ. Χ. Δουκάκης, *ό. π.*, σ. 281

¹³⁰ Π. Δ. Κουτσούκος, *ό. π.*, σ. 55

¹³¹ Ι. Φιλήμων, *ό. π.*, σ. 39-40

¹³² Φ. Κ. Λίτσας, *ό. π.*, σ. 242

δημοφιλέστατος ειδικά από τους Τούρκους που τον είχαν και ανάγκη όντας γιατρός. Όλοι αυτοί οι Κορωναίοι φιλικοί έγιναν οι πρωτομάστορες της εθνεγερσίας στην περιοχή της Κορώνης.

Τόσο για την Κορώνη όσο και για τη Μεθώνη οι αγωνιστές διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο για την απελευθέρωσή τους. Κάποιοι από τους πολιτικούς που βοήθησαν στο αγώνα της Μεθώνης ήταν ο Βουτιέρος Γεώργιος, πλούσιος έμπορος της Πελοποννήσου που συνεισέφερε στον αγώνα όλη του την κινητή και ακίνητη περιουσία του, ο Βουτιέρος Ηλίας που υπηρέτησε ως στρατιωτικός στην πολιορκία της Μεθώνη και ως πολιτικός ως πληρεξούσιος τριών Συνελεύσεων αλλά και ο Ποτήρης Παναγιώτης, μέλος της Φιλικής Εταιρείας και της Πελοποννησιακής Γερουσίας.

Οι αξιωματικοί που υπηρέτησαν στον αγώνα αυτό ήταν ο Γεωργακόπουλος Γεώργιος, ο Γρηγόριος Επίσκοπος Μεθώνης, ο Γρίβας Δημήτριος και Σακελλάριος, ο Πανέτας Χρήστος, ο Φραγκούλας Ελευθέριος, ο Χαλβατσιώτης Ιωάννης και ο Χρηστόπουλος ή Μουστάκας Αναγνώστης.

Οι υπαξιωματικοί που αγωνίστηκαν ήταν ο Διαμαντόπουλος Παναγ., Μουντζούρας Ιωάννης, Σκαλτζάς Κυριάκος και ο Σκραντζιώτης Ανδρέας.

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τους στρατιώτες που συμμετείχαν καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα στη Μεθώνη. Αυτοί ήταν ο Δημητρακόπουλος Αναγνώστης, Καβαλεράς Νικόλαος, Κόντρικας Δημήτριος, Μεζάνης Ιωάννης, Μπουρνάζος Ευστάθιος, Ταγκαλάκης Ιωάννης και Ψαλλίδας Ηλίας.

Όλοι τους ξεχώρισαν στις μάχες και υπηρέτησαν σπουδαίως καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα θυσιάζοντας τα πάντα για την ανερχόμενη ελευθερία μας.

3.3. Κορώνη και Μεθώνη, στα χρόνια του Καποδίστρια

Μετά από επτά χρόνια συνεχών πολεμικών συγκρούσεων οι δυνάμεις του ελληνικού λαού είχαν εξαντληθεί, άνθρωποι είχαν χάσει τη ζωή τους, τις περιουσίες τους, τους ανθρώπους τους. Ενώ η Ελλάδα βρισκόταν σε αυτή την κατάσταση στις 2 Απριλίου του 1827 η Εθνική Συνέλευση της Τροιζήνας εκλέγει τον Ιωάννη Καποδίστρια ως τον πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδας. Πρόκειται για μία πολύ κρίσιμη κατάσταση για την χώρα όμως ο Ιωάννης Καποδίστριας απέδειξε ότι ήταν το πρόσωπο που χρειαζόντουσαν οι Έλληνες για την αντιμετώπιση αυτών των ματωμένων και πονεμένων χρόνων.

Στις 8 Ιανουαρίου ο Καποδίστριας έφτασε στο Ναύπλιο¹³³ και χωρίς να χάσει χρόνο ξεκίνησε τις δράσεις του για τη δημιουργία ενός κράτους μέσα από τα συντρίμια. Έπρεπε να αναδιοργανωθεί ο στόλος, ο στρατός, η εκπαίδευση, να κτισθούν νέες πόλεις, σπίτια. Οι περισσότεροι πολίτες τον δέχτηκαν ως σωτήρα τους και αυτός θεώρησε δίκαιο να εργαστεί για τη σωτηρία τους και την εξέλιξή τους.

Ο Καποδίστριας προσπάθησε να λύσει κυρίως τα εσωτερικά ζητήματα γιατί αυτά χρειαζόντουσαν άμεσα λύση. Και αυτό το έργο είναι τεράστιο μέσα στα λίγα χρόνια της διακυβέρνησής του. Ο Καποδίστριας αγωνιζόταν εναντίον των πολλών και μεγάλων δυσχερειών που εμφανιζόντουσαν σε κάθε του βήμα. Εκείνος όμως κατάφερε να βάλει τα θεμέλια του νέου κράτους, επιβάλλοντας την τάξη, οργανώνοντας τις δημόσιες υπηρεσίες, δημιουργώντας τακτικό στρατό και εθνικό στόλο, γίνεται ο θεμελιωτής της δημοτικής παιδείας και φροντίζει για την ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας όπως και την καταπολέμηση της φτώχειας και των επιδημιών.

Επιτέλους η Κορώνη και η Μεθώνη ήταν ελεύθερες πια. Αυτό που τους έχει απομείνει είναι λίγοι κάτοικοι μετά τον πόλεμο και τις καταστροφές που απολαμβάνουν τον αέρα της ανεξαρτησίας μόνο αυτόν όμως απολαμβάνουν δεν έχουν κάτι άλλο πέρα από την ελευθερία και το όνομα τίποτα άλλο δεν τους έχει απομείνει. Οι κάτοικοι του Τμήματος της Άνω Μεσσηνίας που περιλαμβάνει τις επαρχίες Κορώνης, Μεθώνης, Νεοκάστρου και Αρκαδίας υπολογιζόντουσαν πριν τον πόλεμο σε 50.000 ψυχές¹³⁴. Ο πόλεμος όμως τους μείωσε κατά πολύ. Οι αγροτικοί πληθυσμοί κατεβαίνουν από τα βουνά, ξαναγυρίζουν στα χωριά τους και αναζητούν τα καταστραμμένα σπίτια τους προσπαθώντας να ξαναρχίσουν με πενιχρά μέσα τα ειρηνικά τους έργα. Τα πάντα έχουν καταστραφεί, δεν υπάρχει ούτε λιμάνι, ούτε εμπόριο, ούτε εξαγωγή, ούτε κίνηση. Ούτε οικονομική στήριξη δεν υπάρχει. Πρέπει να ξεκινήσουν από την αρχή, να ανοικοδομήσουν τις δύο αυτές επαρχίες.

Οι περισσότεροι είναι υποχρεωμένοι να καλλιεργήσουν τη γη με αξίνες και τσάπες. Οι σταφίδες και οι ελιές που αποτελούσαν τα εισοδήματα της Ελλάδας είχαν καταστραφεί. Τα αμπέλια είχαν πάθει σημαντική μείωση, όπως και η παραγωγή της ελιάς. Ο Ιμπραήμ είχε φροντίσει να κόψει και κάψει χιλιάδες ελαιόδεντρα κατά την παραμονή του στις επαρχίες αυτές και σε όλη την Πελοπόννησο. Ολόκληρη η αγροτική περιουσία των κατοίκων είχε χαθεί. Ο πόλεμος, η φτώχεια, ο υποσιτισμός και οι στεναχώριες είχαν μείωσε κατά πολύ τον πληθυσμό της Πελοποννήσου αλλά και της ηπειρωτικής Ελλάδας.

¹³³ Βουλή των Ελλήνων, *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004, σ. 39

¹³⁴ *Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*, αρ. φ. 36, 11.5.1829, σ. 3

Ο Καποδίστριας μιλώντας στους προεστούς και τους γεωργούς των επαρχιών τους έδωσε να καταλάβουν ότι για να απαλλαχτούν από την άθλια αυτή κατάσταση που τους είχαν φέρει οι Οθωμανοί, πρέπει να δώσουν όλη τους τη σημασία στην εργασία και στη στοιχειώδη παιδεία. Ο Καποδίστριας επισκέπτεται κάθε πόλη, κωμόπολη και χωριό για να τους παρακινήσει. Άπειρο πλήθος κόσμου τον ακολουθεί και τον δοξάζει.

Χαρακτηριστικό απόσπασμα από την περιοδεία του Ιωάννη Καποδίστρια στην Πελοπόννησο:

«ο δε κόμης Ιω. Καποδίστριας επεσκέψατο κατά το ταξιδιόν του εν Πελοποννήσω την Μεθώνην, Κορώνην, Πύλον (Ναυαρίνον), Καλαμάταν και Καλαύριτα, και ευρίσκετο κατά τας τελευταίας ειδήσεις εν Πάτρα¹³⁵».

Οι Κορωναίοι κατόρθωσαν να καλέσουν τον Καποδίστρια να τους επισκεφτεί και ο κυβερνήτης έφτασε στην Κορώνη το 1829 και φιλοξενήθηκε στο σπίτι του Διονυσίου και Μαργαρίτας Τριγγέτα, πλούσιου εμπόρου που κατά την επανάσταση είχε αναδειχθεί μεγάλος τοπικός παράγοντας¹³⁶. Το σπίτι αυτό σήμερα σώζεται ακόμη στο δρόμο της πλατείας απέναντι στον Άγιο Δημήτριο (σημερινή οικία Μάλλιου). Ο Ιωάννης Καποδίστριας στάθηκε κοντά στους πολίτες και τους υπέδειξε τον τρόπο για να επουλώσουν τις πληγές και τις καταστροφές του πολέμου. Η πόλη της Κορώνης αρχίζει να κατοικείται και ξανακτίζεται από φίλεργους γεωπόνους, οι οποίοι επιμελήθηκαν να σπείρουν τη γη τους, να περιποιηθούν τα δέντρα τους και άκουσαν τις συμβουλές του κυβερνήτη που τους σύστησε την επαναφύτευση των ελαιώνων και την εντατική καλλιέργεια της γης τους. Και έτσι και έκαναν. Οι κάτοικοι της Κορώνης έβαλαν μπροστά για μία εντατικότερη καλλιέργεια της ελιάς αλλά και φύτευσαν τη λεγόμενη Κορινθιακή σταφίδα, ένα προϊόν επικερδές το οποίο οι Τούρκοι δεν φρόντισαν να κάνουν σε αυτή την επαρχία. Πλέον χάρη στα κορωναίικα βλαστήματα των πυρπολημένων από τον Ιμπραήμ δέντρων ξαναφυτεύτηκαν και ανανεώθηκαν πολλοί ελαιώνες σε ολόκληρη τη Μεσσηνιακή γη. Η Κορώνη άρχισε πάλι την ελεύθερη και ειρηνική της ζωή.

Ο Καποδίστριας βοήθησε και τα παιδιά των αγωνιστών της Κορώνης. Ο νεαρός γιος του Τριγγέτα Δημήτριος, πήρε υποτροφία και το 1833 βγήκε αξιωματικός από τη Σχολή Ευελπίδων¹³⁷. Επιπλέον, η κυβέρνηση του Καποδίστρια μετά τον θάνατο του Γρηγορίου Μπίστη, διόρισε τοποτηρητή της επισκοπής Κορώνης και Μεθώνης τον Ελαίας Παΐσιον¹³⁸.

¹³⁵ *Ελληνικός Τηλέγραφος*, αρ. φ. 34, 2.6.1829, σ. 153

¹³⁶ Φ. Κ. Λίτσας, *ό. π.*, σ. 246

¹³⁷ Φ. Κ. Λίτσας, *ό. π.*, σ. 247

¹³⁸ Δ. Χ. Δουκάκης, *ό. π.*, σ. 281

Ο κυβερνήτης φρόντισε να δημιουργηθεί στην Κορώνη αλληλοδιδασκτικό σχολείο, στο οποίο πρώτος δίδαξε ο Ιωακείμ Κωνσταντάς¹³⁹.

Από την άλλη πλευρά η Μεθώνη πλέον αποτελούταν από ελάχιστους πολίτες καθώς οι περισσότεροι κάτοικοί της στην αρχή του πολέμου έκαναν το λάθος να μουν και να κλειστούν στο φρούριο με τους Τούρκους οι οποίοι τους έσφαξαν. Ο Ιμπραήμ πασάς κατά τη παραμονή του εκεί έκοψε τα δέντρα και χάλασε τα περιβόλια της Μεθώνης για να κάνει κατοικία για τα ζώφια της Αφρικανικής άμμου.

Ο Καποδίστριας για το σχεδιασμό των δημόσιων κτιρίων και της επέκτασης των πόλεων συνεργάστηκε με τον μηχανικό Σταμάτιο Βούλγαρη ο οποίος μαζί με τον Eduard Schaubert ήρθαν στην Ελλάδα το 1828 και μαζί με άλλους μηχανικούς, Έλληνες, Γάλλους και άλλων εθνικοτήτων, ξεκίνησαν τις εργασίες. Ο κυβερνήτης προχώρησε στο καθαρισμό των δρόμων από τα συντρίμια και τα ερείπια και ξεκίνησε την οικοδόμηση κτιρίων για να απασχοληθούν οι άνεργοι και οι πρόσφυγες σε αυτά.

Φυσικά δεν έλλειψαν και οι επισκέψεις στην επαρχία της Μεθώνης όπου σχεδιάστηκε η πρώτη ελληνική πόλη. Το σχέδιο εκπονήθηκε από τον λοχαγό Adubart στις 4 Μαΐου του 1829 με την υπογραφή του Καποδίστρια. Με το παρακάτω απόσπασμα φαίνεται ξεκάθαρα οι μεγάλες τιμές που έγιναν προς το πρόσωπο του κυβερνήτη κατά την άφιξή του στη Μεθώνη:

«Κατά το εν Μοθώνη Γενικόν Στρατόπεδον, τη 5 Απριλίου Ν. 1829.

Διαταγή της ημέρας.

Ο Μαρσεάλος και αρχηγός του κατά την Πελοπόννησον Γαλλικού στρατού, μαθών ότι η Α. Ε. ο Κυβερνήτης της Ελλάδος μέλλει να έλθη μετ' ολίγας ημέρας εις Μοθώνην και να επισκεφθή και άλλα τινά παρά του Γαλλικού στρατεύματος κρατούμενα φρούρια, διατάττει, αναλόγως με τα κατά τον θεριστήν (Messidor) του ΙΒ' έτους θεσπισθέντα, ν' αποδοθώσιν εις αυτόν αι εξής τιμαί.

Την ημέρα της ελεύσεώς του εις Μοθώνην να σταλή εις υπάντησιν της Α. Ε. μισήν λεύγαν μακράν του φρουρίου, μία ίλη ευζώνων εφίππων εκ του Γ' Τάγματος· το λοιπόν μέρος να είναι παρατεταγμένον εις την στρατιωτικήν αγοράν της Μοθώνης.

Όταν πλησιάση εις τα προπύλαια, 19 κρότοι κανονίων ν' αναγγείλωσι την έλευσίν του· ο φρούραρχος να τον υποδεχθή εις το διασταύρωμα με δύο λόχους πεζικού· η δε λοιπή φρουρά να είναι παρατεταγμένη, ως εις μάχην, εις τας αγοράς και τας αγνιάς, δι' ων θέλει διέλθη η Α. Ε.

---

¹³⁹ Π. Δ. Κουτσούκος, ό. π., σ. 67

Κατά την ώραν της διόδου του τα στρατεύματα να παρουσιάσουν τα όπλα, αι σημαίαι και οι επιτελείς να τον χαιρετήσουν, και οι τυμπανισταί να κρούσωσι τον ενύαλιον.

Πριν φθάση ο Κυβερνήτης, να τεθή εις το διά την Α. Ε. προσδιορισμένον οίκημα φρουρά 80 ανθρώπων με μίαν σημαίαν.

Το σώμα των αξιωματικών εκάστου συντάγματος με επίσημον στολήν να υπάγη εις επίσκεψιν της Α. Ε.

Αι αυταί τιμαί ν' αποδοθώσιν εις τον Κυβερνήτην και κατά την αναχώρησίν του.

Η διαταγή αυτή να εκτελεσθή παρομοίως και εις τα λοιπά παρά των Γαλλικών στρατευμάτων κρατούμενα φρούρια, κατά την εις αυτά είσοδον και έξοδον του Κυβερνήτου.

Ο Μαρσεάλος, Πατρίκιος της Γαλλίας και Γενικός Αρχηγός του κατά την Πελοπόννησον Γαλλικού Στρατού.

Μαρκίων ΜΑΙΖΩΝ¹⁴⁰».

Επιπλέον, το Φεβρουάριο του 1830 ο κυβερνήτης στη διαδικασία αναδιοργάνωσης της εκπαίδευσης, ίδρυσε στη Μεθώνη το πρώτο αλληλοδιδασκτικό σχολείο. Για τη δημιουργία του σχολείου αυτού πολλοί ήταν αυτοί που προσέφεραν χρήματα για το χτίσιμό του καθώς το θεωρούσαν αναγκαίο και στερούμενοι των αναγκαίων πόρων, φιλοτιμήθηκαν και προσέφεραν από το υστέρημά τους, φτάνοντας γρόσια σχεδόν τέσσερις χιλιάδες.

Εδώ είναι ο κατάλογος με τους συνδρομητές για το χτίσιμο του αλληλοδιδασκτικού σχολείου:

«Ο Προσωρ. Διοικητής των φρουρίων της Άνω Μεσσηνία, Κ. Φραγκίσκος, Κρίσπης Μαύρος	300.
Ηλίας Γ. Βουτιερίδης	333: 13.
Διονύσιος Καλληγιάς	333: 13.
Δημήτριος Ζορζόπουλος	333: 13.
Δημήτριος ιερέυς Σακκελάριος, μέλος της δημογεροντίας της επαρχίας Μοθώνης	150.
Γεώργιος Καλογερόπουλος, μέλος της δημογεροντίας της επαρχίας Μοθώνης	100.
Αναστάσιος Τσαγκάρης	100.
Χρήστος Καλομοίρης	100.
Ιωάννης Δημητρόπουλος	100.
Δημήτρης Δεσποτόπουλος	50.

¹⁴⁰ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αρ. φ. 27, 5.4.1829, σ. 104

Γ. Γεωργακόπουλος	100.
Α. Τσερώνης	75.
Σ. Δημητρόπουλος	75.
Κ. Σκαλτσής	60.
Μ. Τσιριγώτης	100.
Γ. Φουντουκλής	50.
Γ. Φουρναρόπουλος	90.
Α. Δημόπουλος	75.
Π. Πετρόπουλος	50.
Γ. Καλογερόπουλος	50.
Π. Πατέντας	50.
Στ. Ντερέλας	40.
Στ. Χαραλάμπους	100.
Δ. Χαραλάμπους	50.
Ι. Παπαδόπουλος	50.
Κ. Σχινάς	50.
Κ. Κασιδιάρόπουλος	50.
Κ. Τριγκέτας	100.
Γ. Καμιναρόπουλος	75.
Ι. Φουρναράκης	50.
Ν. Μπρισκόπουλος	45.
Χ. Τσιμοβιώτης	100.
Ευ. Καββελαρόπουλος	100.
Θ. Δρουγόπουλος	50.
Κ. Μπαρπέρης	50.
Ι. Μεστάνης	50.
Ι. Χ. Δημητρίου	200.
Α. Σπάλας	15.
Ι Γκούνης	<u>50.</u>

Το όλον γρόσια 3,899: 39¹⁴¹».

Για την περισυλλογή του ανωτέρου ποσού διορίστηκε επιτροπή που φρόντισε να καλέσει δασκάλους και να συγκεντρώσει τα απαραίτητα υλικά για τη λειτουργία του.

---

¹⁴¹ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αρ. φ. 13, 13.2.1829, σ. 3

Ο Κυβερνήτης επίσης συνεργάστηκε και πάλι με τον Adubart διοικητή του σώματος Μηχανικού του γαλλικού στρατού για την προώθηση του πολεοδομικού σχεδίου της πόλης της Μεθώνης. Όταν το 1829 είχε επισκεφτεί το μέρος υπέδειξε τη θέση κατασκευής του σχολείου. Μέχρι το 1935/36 το σχολείο αυτό λειτουργούσε και σήμερα αποτελεί ιστορικό μνημείο. Ακόμα ο κυβερνήτης προχώρησε στην κατασκευή του δρόμου που σύνδεε τη Μεθώνη με την Πύλο.

Εδώ μπορούμε να δούμε και την επιστολή που είχε στείλει ο Καποδίστριας σχετικά με αυτό:

«Γω ιπότη Κ. Εϋνάρδω εις Παρισίους.

Μοθώνη, 30 Μαρτίου 1829.

Κομιστής του παρόντος είναι ο δόκτωρ Κ. Γόσσοσ, ο και συνταξιδεύσας σχολαίως μετ' εμού από Ναυπλίου έως εδώ, και άριστα δυνάμενος να σε εκδιηγηθή τα καθ' ημάς. Θέλει δε σε ειπέ ότι από του παρελθόντος έτους και πόλεις αρχίζουσι να ανακύπτωσιν εκ των ερειπίων, και αλληλοδιδασκτικά σχολεία συνίστανται, αλλά της πλείστης γης χέρσου ούσης, ο λαός αποθνήσκει της πείνας. Περί τούτου δεν μακρολογώ, διότι ικανά συνελάλησα μετά του Κ. Γόσσου, και αυτός θέλει σε αποδώση ακριβώς τας γνώμας μου περίτε των αλλοφύλων αποικιών και μάλιστα περί όσων βοηθημάτων κατεπειγόντως χρήζομεν ίνα επιθεμελιώσωμεν την επανόρθωσιν της Ελλάδος εις δύο μεγάλας βάσεις, την εργασίαν, και την στοιχειώδη εκπαίδευσιν.

Διά να δώσωμεν έργον εις τον λαόν, χρειάζονται καταβολαί, ή άλλως ειπέιν, χρήματα. Διά να στήσωμεν αλληλοδιδασκτικά σχολεία εις όλας τας επαρχίας, και ει δυνατόν, εις όλα τα χωρία, πάλιν χρήματα θέλομεν, καν διά την κατασκευήν των τόπων, των καθισμάτων, δι αγοράν αβακίων, και πληρωμήν διδασκάλων¹⁴²...».

Ο Καποδίστριας προχώρησε σε ανορθώσεις των ερειπίων, τις εγκαθιδρύσεις σχολείων και την εμπύχωση των πολιτών, με αποτέλεσμα οι λαοί να νιώθουν μετά την έλευσή του ασφάλεια και ενθουσιασμό. Με την έλευση του Καποδίστρια, οι δύο επαρχίες ανέκαμψαν και προχώρησαν σε μία νέα περίοδο σίγουρα καλύτερης των προηγούμενων χρόνων.

Και το σημαντικότερο όλων, ήταν η υπογραφή της πολιτικής ανεξαρτησίας της Ελλάδας που υπογράφηκε στο Λονδίνο το Φεβρουάριο του 1830 από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και ορίζοντας τα σύνορα του νέου κράτους στις γραμμές

¹⁴² Ι. Καποδίστριας, *Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρις 26 Σεπτεμβρίου 1831*, Αθήνα 1842, τ. 3, σ. 75-76

Αγελώου-Σπερχειού. Έτσι με το Πρωτόκολλο αυτό τερματίστηκε η ελληνική Επανάσταση και οι δύο επαρχίες αναπνέουν τον αέρα της ελευθερίας.

Επίλογος

Τα φρούρια της Κορώνης και της Μεθώνης καθ' όλη τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης μέχρι τη στιγμή της απελευθέρωσης διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Οθωμανούς. Η γεωγραφική τους θέση και η πρόσβαση μέσω της θάλασσας ήταν τα κίνητρα των Οθωμανών για να τα χρησιμοποιήσουν ως καταφύγια.

Ο ελληνικός λαός όμως βρήκε επιτέλους το σθένος να αντιμετωπίσει τους Οθωμανούς παρόλο που υστερούσαν σε στρατό, εκπαίδευση και εμπειρία. Σημαντικές ελληνικές προσωπικότητες αναδείχθηκαν κατά τα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα μαχόμενοι για τις περιουσίες τους και τις ζωές των δικών τους ανθρώπων. Η θυσία τους για την πατρίδα τιμάται από όλους τους Έλληνες. Η δύναμη και η ανάγκη για ελευθερία δεν τους άφηνε να υπομείνουν άλλο τον τούρκικο ζυγό. Η φράση που έχει χαραχτεί στο μυαλό μου και συνειδητοποιώ τη ψυχική δύναμη που διέθεταν οι Έλληνες ήταν η πρόταση που είχε πει ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης προς τον Ιμπραήμ πασά στις 15 Ιουνίου 1822: «Μόνο ένας Έλληνας να μείνει, πάντα θα πολεμούμε και μην ελπίζεις πως την γην μας θα την κάνεις δική σου, βγάλ' ντο από τον νου σου».

Η συμμετοχή των Μεγάλων Δυνάμεων, Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου το 1827 και την παρέμβασή τους στην ναυμαχία του Ναυαρίνου βοήθησε στην εκδίωξη του τουρκοαιγυπτιακού στόλου. Όπως επίσης και το εκστρατευτικό γαλλικό σώμα υπό το στρατηγό Μαιζών οδήγησε στην απομάκρυνση του Ιμπραήμ από το Μοριά και την απελευθέρωση των φρουρίων της Κορώνης και της Μεθώνης. Από το 1825 μέχρι το τέλος του 1828, πάνω από είκοσι χιλιάδες άνδρες, γυναίκες και παιδιά έπεσαν στα χέρια του Ιμπραήμ οι οποίοι πάνω από τους μισούς πέθαναν λόγω τύφου ή άλλων νόσων και οι υπόλοιποι βρέθηκαν αιχμάλωτοι στη Μεθώνη, στη Κορώνη και στην Πύλο και ένα μέρος στάλθηκε στην Αίγυπτο. Εφτά ολόκληρα χρόνια κράτησε ο σκληρός αυτός αγώνας.

Σημαντικός παράγοντας ήταν και η προσωπικότητα του Ιωάννη Καποδίστρια, του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας, που με τον ερχομό του κατάφερε να μεταμορφώσει την Ελλάδα χάρις στις καινοτόμες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις του. Τα κατακαμένα από τον Ιμπραήμ εδάφη βρήκαν ξανά ζωή μετά τις υποδείξεις του κυβερνήτη. Όλα άρχισαν να αλλάζουν, οι άνθρωποι ξεκίνησαν να ζουν, να ονειρεύονται, να χτίζουν τις ζωές τους από την αρχή. Πλέον η Μεσσηνία είχε ερημωθεί από την ύπαρξη του τυράννου. Ο Καποδίστριας προσπαθώντας να μην δυσαρεστήσει καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις, βοήθησε έτσι στη διεύρυνση των συνόρων του ελληνικού κράτους. Έτσι, το Φεβρουάριο του 1830, έφτασε η

μεγάλη ώρα και υπογράφηκε στο Λονδίνο η πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδας από τις τρεις συμμαχικές Δυνάμεις. Τα σύνορα της Ελλάδας έφταναν στη γραμμή Αχελώου – Σπερχείου ποταμού και επρόκειτο να αλλάξουν στα επόμενα χρόνια.

Τέλος, οι ευρωπαϊκοί λαοί πάντα θαύμαζαν τους Έλληνες λόγω του αρχαίου πολιτισμού τους αλλά μετά τον ξεσηκωμό τους και την επανάσταση που με άλλη δεν έμοιαζε, άρχιζαν να μιλάνε, να γράφουν για αυτούς, τους υποστήριζαν και τους βοηθούσαν με κάθε τρόπο. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που επέλεξαν να πάνε ως εθελοντές στο πεδίο της μάχης. Ενώ υπήρχαν και άλλοι που τους υποστήριζαν συγκεντρώνοντας χρήματα, τρόφιμα, πολεμοφόδια. Όλοι γνωρίζουμε τη σημασία της οικονομικής βοήθειας που έπαιξε καταλυτικό ρόλο σε πολλές χαμένες μάχες. Όλα αυτά μαζί με το θάρρος και τη θέληση των Ελλήνων οδήγησαν στο πολυπόθητο όνειρο, την ελευθερία.

Πηγές και Βιβλιογραφία

A. Πηγές

α. Δημοσιευμένες Πηγές

Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας (1822-1823), Έκδοση Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 1857, τ. 1,

Βουλή των Ελλήνων, *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004,

Βλαχογιάννης Ι. (Επιμ.), *Αρχεία Νεωτέρας Ελληνικής Ιστορίας Β' Αρχείον του στρατηγού Ιωάννου Μακρυγιάννη*, Αθήνα 1907, τ. 2,

Δασκαλάκης Α. Β., *Κείμενα-Πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1966-1968, τ. 6,

Καποδίστριας Ι., *Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρις 26 Σεπτεμβρίου 1831*, Αθήνα 1841, τ. 2,

Καποδίστριας Ι., *Επιστολαί Ι. Α. Καποδίστρια, Κυβερνήτου της Ελλάδος, Διπλωματικά, διοικητικά και ιδιωτικά, γραφείσαι από 8 Απριλίου 1827 μέχρις 26 Σεπτεμβρίου 1831*, Αθήνα 1842, τ. 3,

Μάμουκας Α. Ζ., *Τα κατά την Αναγέννησιν της Ελλάδος, ήτοι συλλογή των περί την αναγεννωμένην Ελλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων και άλλων επισήμων πράξεων από του 1821 μέχρι τέλους του 1832*, Πειραιάς 1839, τ. 11,

Μελετόπουλος Ι. Α., *Η Φιλική Εταιρεία. Αρχείον Π. Σέκερη*, Αθήνα 1967

β. Απομνημονεύματα, Ημερολόγια και Εκθέσεις Συγχρόνων

Γερβίνος Γ. Γ., *Ιστορία της Επανάστασης και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, Αθήνα 1864, τ. 1,

Γερβίνος Γ. Γ., *Ιστορία της Επανάστασης και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, Αθήνα 1865, τ. 2,

Γερμανός Παλαιών Πατρών, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1900,

Δεληγιάννης Κ., *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1957, τ. 3, (Επιμ. Ε. Γ. Πρωτοψάλτης και εισαγωγή και σχόλια Γ. Τσουκαλάς),

Κασομούλης Ν., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821-1833*, Αθήνα 1939-1942, τ. 3,

- Κολοκοτρώνης Γ., *Απομνημονεύματα* (Επιμ. Ε. Γ. Πρωτοψάλτης), Αθήνα 1955,
- Κολοκοτρώνης Θ. Κ., *Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836* (Επιμ.-Εισαγ. Γ. Τερτσέτης), Αθήνα 1846,
- Κρέμος Γ., *Χρονολόγια της Ελληνικής Ιστορίας*, Αθήνα 1879,
- Μακρυγιάννης Ι., *Στρατηγού Μακρυγιάννη Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1947, τ. 2,
- Μενδελσώνος Βαρθόλδη Κ., *Ιστορία της Ελλάδος από της εν έτει 1453 αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Τούρκων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων (μεταφρασθείσα εκ του γερμανικού υπό Αγγέλου Βλάχου)*, Αθήνα 1873-1876, τ. 2,
- Μεταξάς Κ., *Ιστορικά απομνημονεύματα εκ της ελληνικής επανάστασεως*, Αθήνα 1956,
- Ξάνθος Ε., *Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρίας*, Αθήνα 1845
- Οικονόμου Μ., *Ιστορικά της ελληνικής παλιγγενεσίας ή ο ιερός των Ελλήνων αγών*, Αθήνα 1873,
- Ορλάνδος Α., *Ναυτικά, ήτοι ιστορία των κατά τον υπέρ ανεξαρτησίας της Ελλάδος αγώνα πεπραγμένων υπό των τριών ναυτικών νήσων, ιδίως δε των Σπετσών*, Αθήνα 1869, τ. 2,
- Περραιβός Χ., *Απομνημονεύματα Πολεμικά διαφόρων μαχών συγκροτηθεισών μεταξύ Ελλήνων και Οθωμανών κατά τε το Σούλιον και Ανατολικήν Ελλάδα από του 1820 μέχρι του 1829 έτους*, Αθήνα 1836, τ. 2,
- Σπηλιάδης Ν., *Απομνημονεύματα διά να χρησιμεύσωσιν εις την νέαν ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1851, τ. 1,
- Φιλήμων Ι., *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1859, τ. 2,
- Φιλήμων Ι., *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1860, τ. 3,
- Φραντζής Α., *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, Αθήνα 1839, τ.1,τ. 2,
- Φωτάκος, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1858,
- Burford R., *Description of a View of the Battle of Navarin*, London 1828,
- Chabeaud Arnault C., *Το ναυτικόν κατά τον υπέρ ανεξαρτησίας της Ελλάδος πόλεμον ήτοι ιστορία των ναυμαχιών κατά τα έτη 1821-1828*, Αθήνα 1882,
- Gravière de la J., *Η ιστορία του υπέρ ανεξαρτησίας των Ελλήνων αγώνος κυρίως του ναυτικού*, Αθήνα 1894

γ. Εφημερίδες

- Γενική Εφημερίς της Ελλάδος* 1828, 1829
- Ελληνικά Χρονικά* 1824, 1825
- Ελληνικός Τηλέγραφος* 1828, 1829
- Εφημερίς Αθηνών* 1825

δ. Διαδικτυακές Πηγές

Θ. Α. Αποστολίδης, *Το Ρεσάλτο στο κάστρο της Κορώνης (13 Φεβρουαρίου 1824)*, στην ιστοσελίδα: Μανιατάκειον ίδρυμα, Πολιτιστικές Ανακοινώσεις, 21.3.2016, διαθέσιμο στο: <https://www.maniatakeion.gr/el/to-resalto-sto-kastro-thw-koronhs-p319.html>

Β. Βιβλιογραφία

Αλεξανδρή Κ. Α., *Αι ναυτικά επιχειρήσεις του υπέρ ανεξαρτησίας αγώνος 1821-29*, Αθήνα 1930 (Ανατύπωση του 1976),

Αναπλιώτης Γ., *Το Ημερολόγιον του Αγώνος της Ελευθερίας εν Μεσσηνία, 1816-1828*, Καλαμάτα 1971,

Αναπλιώτης Γ., *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, Καλαμάτα 1971,

Αναπλιώτης Γ., *Η Καλαμάτα στο χορό της ιστορίας*, Αθήνα 1963,

Αποστολάκης Ι. Μ., «*Η Ελληνική Επανάσταση και η ευρωπαϊκή πολιτική (Το Ναυαρίνον και τα αίτια της επεμβάσεως)*», στα: *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 1 (1956), σ. 67-87,

Αποστολάκης Ι. Μ., «*Η Καλαμάτα και η γένεση του Νεοελληνικού Κράτους*», στα: *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 3 (1981), σ. 41-90,

Αποστόλου Θ. Κ., *Ιστορία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη ενδόξου στρατηγού των Πελοποννήσιων κατά την μεγάλην υπέρ της παλιγγενεσίας του ελληνικού έθνους επανάστασιν του 1821*, Κωνσταντινούπολη 1909,

Αργυροπούλου Ρ. Δ., «*Ο Ελληνικός τύπος στον Αγώνα του 1821*», στη: *Νέα Εστία*, τχ. 1043 (Χριστούγεννα 1970), σ. 294-305,

Ασπρέας Γ. Κ., *Πολιτική ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος (1821-1928)*, Αθήνα 1930, 3τ.,

Βακαλόπουλος Α. Ε., *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2005,

Βασδραβέλλης Ι. Κ., *Η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων και η ναυμαχία του Ναυαρίνου*, Θεσσαλονίκη 1973,

Βλασσόπουλος Χ. Ι., *Ημερολόγιον του Αγώνος*, Αθήνα 1930,

Βρυώνης Β. Γ., «*Η απόβασις του Ιμβραήμ εις την Μεθώνην*», στην: *Ιθώμη*, τχ. 29-30 (1990), σ. 33-39,

Γατόπουλος Δ., *Ιωάννης Καποδίστριας. Ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδος*, Αθήνα 1932,

Γιανναροπούλου Ι., «*Η Μεσσηνία ολίγον προ της αναχωρήσεως του Ιμπραήμ*», στα: *Πρακτικά του Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών (2-4 Δεκ. 1977)*, Αθήνα 1978, σ. 289-304,

- Γκιουλέκας Κ. Π., *Το χρονικό της επανάστασης μέσα από τις εφημερίδες της παλιγγενεσίας*, Αθήνα 2021, τ. 1,
- Γουντχάουζ Κ. Μ., *Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου*, Αθήνα 1977,
- Γουντχάουζ Κ. Μ., *Ο πόλεμος της ελληνικής ανεξαρτησίας*, Αθήνα 1978,
- Δασκαλάκης Α. Β., *Τα αίτια και οι παράγοντες της ελληνικής επανάστασης του 1821*, Παρίσι 1927,
- Δασκαλάκης Α. Β., *Η έναρξις της Ελληνικής Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 1962,
- Δεμοδός Τ., *Για το Νιόκαστρο και για το Ναβαρίνο*, Αθήνα 1987,
- Δημάκης Ι. Δ., «Η ναυμαχία του Ναβαρίνου και οι γαλλικές βουλευτικές εκλογές», στη: *Νέα Εστία*, τ. 88 (1970), σ. 60-78,
- Δουκάκης Δ. Χ., *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του Καποδιστρίου*, Αθήνα 1911, τ. 3,
- Έξαρχος Γ., *Χρονολόγιο της Επανάστασης του 1821 και το άγνωστο επαναστατικό σχέδιο του Ρήγα Βελεστινλή*, Αθήνα 2020,
- Ευαγγελίδης Τ. Ε., *Ιστορία του Ιωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου της Ελλάδος (1828-1831)*, Αθήνα 1894,
- Ζέπος Π. Ι., «Η προκήρυξις της Καλαμάτας», στα: *Πελοποννησιακά*, τ. 8 (1971), σ. 460-464 (Πανηγυρικός λόγος που εκφωνήθηκε στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1956),
- Ζέπος Π. Ι., «Από της Μεσσηνιακής εις την Πελοποννησιακήν Γερουσίαν του 1821», στα: *Πρακτικά του Α΄ Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών (2-4 Δεκεμβρίου 1977)*, Αθήνα 1978, σ. 41-51,
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 1975, τ. 12,
- Καρολίδης Π., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1916, τ. 3,
- Κόκκινος Γ.-Δρακόπουλος Β., *Χρονολόγιο των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2004 (Εκδ. Βουλή των Ελλήνων),
- Κορδάτος Γ., *Η κοινωνική σημασία της ελληνικής επανάστασης του 1821*, Αθήνα 1972 (5η Έκδοση),
- Κουτσονίκας Λ., *Γενική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1864, τ. 2,
- Κουτσούκος Π. Δ., *Ιστορία, Παραδόσεις και Θρύλοι της Κορώνης και των πέριξ*, Αθήνα 2010,
- Λίτσας Φ. Κ., *Κορώνη η προσωπογραφία μίας πολιτείας*, Αθήνα 1983,
- Μάραντος Β. Δ., *ΚΟΡΩΝΗ*, Αθήνα 1976,
- Μένδελσων-Βαρθόλδη Κ., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1894,

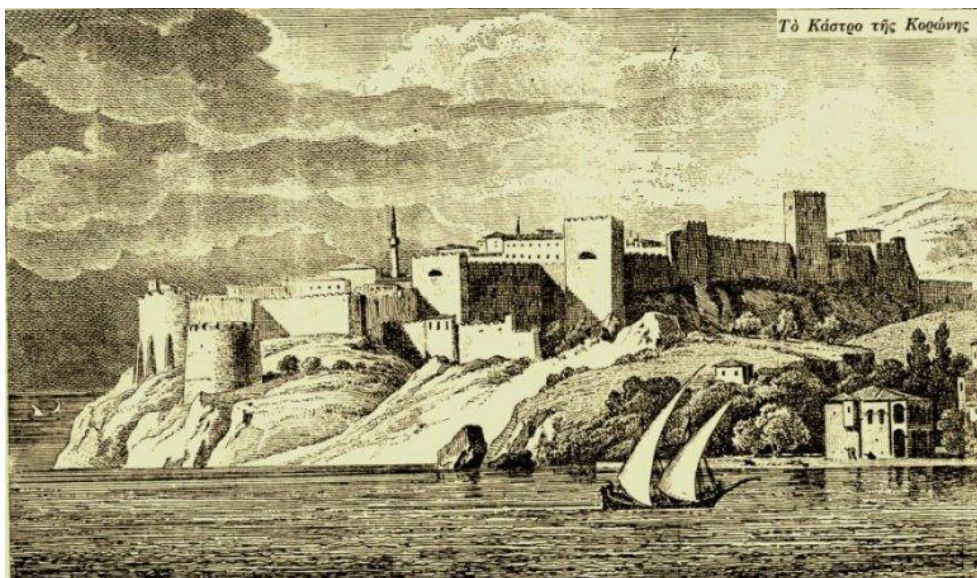
- Μιχαλόπουλος Φ., *Το Ναβαρίνον και η Ελληνική Επανάσταση*, Αθήνα 1958,
- Μοσχόπουλος Ν., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως κατά τους Τούρκους ιστοριογράφους εν αντιπαραβολή και προς τους Έλληνας ιστορικούς*, Αθήνα 1960,
- Μουζέλης Ν., *Νεοελληνική κοινωνία: όψεις υπανάπτυξης*, Αθήνα 1978,
- Μπαμπούνης Χ., *Η εκπαίδευση κατά την καποδιστριακή περίοδο. Διοικητική οργάνωση και εκπαιδευτική λειτουργία*, Αθήνα 1999,
- Παπαρρηγόπουλος Κ., *Ιστορία του ελληνικού έθνους από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930*, Αθήνα 1925, τ. 6,
- Πύτσιος Γ., *Γενική Ιστορία, προς χρήσιν των εν Ελλάδι Γυμνασίων*, Αθήνα 1866,
- Σακελλαρίου Μ. Β., *Η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο*, Ηράκλειο 2016,
- Σίμψας Μ. Γ., *Ναβαρίνον. Η Ναυμαχία που εθεμελίωσε την ελευθερία της Ελλάδος*, Αθήνα 1974,
- Σταματόπουλος Δ. Δ., *Μεσσηνία. Η επίτομη προϊστορία και ιστορία του μεσσηνιακού χώρου*, Καλαμάτα 1995,
- Ταρσούλη Α., *Κάστρα και πολιτείες του Μοριά*, Αθήνα 1971,
- Τρικούπης Σ., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Λονδίνο 1860, τ. 1,
- Τρικούπης Σ., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Λονδίνο 1861, τ. 2,
- Τρικούπης Σ., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Λονδίνο 1862, τ. 3,
- Τρικούπης Σ., *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, Λονδίνο 1862, τ. 4,
- Τσοκόπουλος Γ., *Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου*, Αθήνα 1904,
- Φερέτος Μ. Η., «Η άλωση της Καλαμάτας από τους Άραβες στις 28 Μαΐου 1825», στην: *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, τ. 3 (1959), σ. 225-236,
- Φωκάς Δ. Γ., *Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου*, Αθήνα 1927,
- Χρήστου Θ., *Από την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1947)*, Αθήνα 1999,
- Χρήστου Θ., *Πολιτικές και κοινωνικές όψεις της Επανάστασης του 1821*, Αθήνα 2013,
- Χρήστου Θ., *Χρονολόγιο της Επανάστασης του 1821. Νοηματοδοτώντας τα χρονικά οροθέσια του αγωνιζόμενου έθνους*, Τρίπολη 2021,
- Χρήστου Θ., *Ιχνηλατώντας τη συμβολή της Καλαμάτας και της Μεσσηνιακής ενδοχώρας στο έπος της ανεξαρτησίας*, Καλαμάτα 2021,
- Bogdanovitch E., *La Bataille de Navarin (1827)*, Παρίσι 1887,
- Woodhouse C. M., *1821. Ο πόλεμος της ελληνικής ανεξαρτησίας*, Αθήνα 2020.

Παράρτημα

Η Ναυμαχία της Μεθώνης. 30 Απριλίου 1830

Πηγή: Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του ελληνικού έθνους από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930*, Αθήνα 1925, τ. 6, σ. 129

Το Κάστρο της Κορώνης

Πηγή: Μανιατάκειον ίδρυμα, Πολιτιστικές Ανακοινώσεις, 21.3.2016, διαθέσιμο στο: <https://www.maniatakeion.gr/el/to-resalto-sto-kastro-thw-koronhs-p319.html>

PROTOCOL, No. 1, of the Conference held at the Foreign Office, on the 3d of February, 1830.

Present:

*The Plenipotentiaries of
Great Britain;
France; and
Russia.*

THE Plenipotentiaries of the three Courts having assembled at the Foreign Office:—

At the opening of the Conference, the Plenipotentiaries of His Britannick Majesty and of His Most Christian Majesty express to the Plenipotentiary of His Imperial Majesty the desire to know in what point of view he regards the Tenth Article of the Treaty recently signed at Adrianople between Russia and the Ottoman Empire, which Article relates to the affairs of Greece.

The Plenipotentiary of His Imperial Majesty declares that the Tenth Article of the Treaty in question does not invalidate the rights of the Emperor's Allies, nor clog the deliberations of the Ministers assembled in Conference at London, nor oppose any obstacle to the arrangements which the three Courts may, by common agreement, judge to be most advantageous, and best adapted to the circumstances of the case.

After this declaration, the Plenipotentiary of His Britannick Majesty communicates to the Conference a joint despatch, hereunto annexed,—Lit. A., by which the Ambassadors of Great Britain and France at Constantinople forward a declaration to the Porte, dated the 9th of September, which is likewise annexed,—Lit. B., and which announces, “ That the Porte having already adhered to the Treaty of London, now further promises and pledges itself to the Representatives of the Powers who signed the said Treaty, to subscribe entirely to all the decisions which the Conference of London shall adopt with respect to its execution.”

Upon the reading of this document, the Conference unanimously acknowledges the obligation which is imposed upon it of proceeding, first of all, to the immediate establishment of the armistice by land and by sea, between the Turks and the Greeks.

It is resolved, in consequence, that the Plenipotentiaries of the three Courts at Constantinople, their Residents in Greece, and their Admirals in the Archipelago, shall receive, without delay, orders to demand and obtain from the contending Parties a speedy and entire cessation of hostilities.

For this purpose, the instructions hereunto annexed,—Litt. C. D. E., were concerted and agreed upon for the said Plenipotentiaries and Residents, as well as for the three Admirals; the re-establishment of peace between Russia and the Porte allowing the Russian Admiral to take part in the operations of his Colleagues of England and of France.

These preliminary resolutions being agreed upon, the members of the Conference finding that the Ottoman declarations place them in a situation to concert the measures which may appear to them most desirable in the actual state of things; and being desirous of introducing into the former arrangements of the Alliance whatever improvements might be best adapted to assure new pledges of stability to the work of peace on which it is employed, decided, by common agreement, upon the following Articles:

§ 1. Greece shall form an independent State, and shall enjoy all the rights, political, administrative, and commercial, attached to complete independence.

§ 2. In consideration of these advantages granted to the new State, and in deference to the desire expressed by the Porte to obtain the reduction of the frontiers fixed by the Protocol of the 22d of March, the line of demarcation of the limits of Greece shall take its departure from the mouth of the river *Aspropotamos*, ascend that river as far as the latitude of lake *Angela*

Η πρώτη σελίδα του Πρωτοκόλλου της Ανεξαρτησίας του ελληνικού κράτους, 1830

Πηγή: Ψηφιακό Αρχείο Ιωάννη Καποδίστρια, διαθέσιμο στο Χρονολόγιο 1830:

<https://kapodistriias.digitalarchive.gr/timeline.php>

Μνημείο του Επισκόπου Κορώνης Γρηγορίου Μπίστη στο χώρο του μαρτυρίου του.
Πηγή: Φ. Κ. Λίτσας, *Κορώνη η προσωπογραφία μίας πολιτείας*, Αθήνα 1983, σ. 98

Περίληψη

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 αποτέλεσε σημαντικό σταθμό στην ιστορία του νεότερου Ελληνισμού. Το κίνημα της ανεξαρτησίας ξέσπασε σποραδικά στην Πελοπόννησο. Το 1822 τα κάστρα Κορώνης και Μεθώνης ήταν ακόμα υπό την κυριαρχία των Τούρκων. Το 1825, με την εκστρατεία του Ιμπραήμ πασά, τα δύο κάστρα έπαιξαν σημαντικό ρόλο με τις ελληνικές δυνάμεις να προσπαθούν να τις πολιορκήσουν αλλά χωρίς επιτυχία. Όμως το 1827, μετά τη ναυμαχία του Ναβαρίνου και την αποβίβαση του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος, τα δύο κάστρα απελευθερώθηκαν από τον τούρκικο ζυγό. Με την εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια, οι δύο επαρχίες, διαμορφώθηκαν μετά τις καταστροφικές επιδρομές των Οθωμανών.